Biblioteca ... Hunedoara-Deva

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul V, nr. 36 (234) - joi 4 septembrie 1958 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 8 pagini 50 bani

Pentru realismul socialist

Realismul socialist a ieșit triumfător din atacurile pe cafe a avut să le înfrunte în ultima vreme. Valul revizionist, încărcat cu spuma calomniei, a înecat puține, foarte puține conștiințe. Majoritatea copleșitoare a scriitorilor din apus și răsărit, atașați pe viață idealului clasei muncitoare, sînt decși să slujească realismul socialist prin noi opere demne de spiritul său. Victoria, recunoscută și de dușmani, trebuie fructificată. Polemica în apărarea principiilor și a produselor realismului socialist, urmează să se însoțească cu un efort constructiv intens și exigent cu sine. Criticii, teoreticienii, arăta I. Anisimov în articolul „Realismul socialist și literatura contemporană" apărut în „Pravda" și reprodus în „Scînteia", sînt chemați să explice pe larg cauzele prestigiului intact al metodei revoluționare, să dezvolte analiza particularităților care îi conferă profilul propriu, dînd creatorilor posibilitatea de a-și înmulți temeiurile credinței în fecunditatea căii alese și de a-și rafina instrumentele de lucru.

Cercetătorilor literaturii contemporane din țara noastră le stă întins în față un cîmp de observație al cărui interes, pentru o minte iscoditoare, decurge din complexitatea și chiar dificultatea problemelor semănate. Oricare ar fi problemele, ele nu pot fi tratate cu succes decît în funcție de criteriile fundamentale ale esteticii științifice. Problema stilurilor de exemplu, este abordabilă numai ținînd seama de măsura în care mijloacele artistice afirmă conținutul de idei propriu societății în construcție. Vroarea discuției purtate anul trecut de „Gazeta literară" în jurul „spiritului modern" nu a constat în intenția de a promova forme noi, ci în ruperea acestui obiectiv legitim de jelurile generale și superioare ale artei noastre. De asemenea, în cursul dezbaterii problemelor criticii, „Lupta de clasă" și „Scînteia" au remarcat cu deplină îndreptățire restrîngerea disputei la chestiunea stilului critic și comentarea temei în același mod nedialectic, neștiințific. Necesitatea făuririi unei efigii personale și în critică, a fost înțeleasă în afara viziunii estetice a criticului, în afara menirii lui de colaborator la opera de îndrumare a artiștilor pe treptele realismului socialist și de formare a publicului în gustul literaturii democratice, partinice. Interpretările false ale originalității au favorizat în artă, în poezie mai ales, pătrunderea tendințelor moderniste, apolitice sau profund retrograde, tradiționaliste și a tentativelor de obscurizare a expresiei, iar în critică infiltrări ale obiectivismului liberalist unite tot cu un limbaj prețios, inaccesibil. Consecințele s-au și ivit, dăunătoare în primult rînd pentru cei ce au căutat cheia originalității acolo unde nu se mai găsește de mult: poeții rătăciți au început să semene cu Lucian Blaga sau cu Ion Barbu, cel mai adesea cu descendenții acestora, iar unii critici reproduc în mic chipul lui Eugen Lovinescu. Unde este atunci originalitatea rivnită?

Denunțînd modernismul burghez decadent ca principal vrăjmaș nu numai al realismului socialist dar al artei și criticii ca atare, deoarece le amenință în aptitudinea lor de a se înnoi mereu, sîntem datori a înfățișa aportul propriei noastre doctrine estetice la dobîndirea originalității adecvate, creatoare, prin investigații care să împletească generalitatea punctului de vedere cu concretul, cu referințele bogate și precise, „anatomice", la obiect. Îndreptîndu-ne spiritul critic în ambele direcții, a trecutului și prezentului, să urmărim evoluția unor poeți de mare vocație aflați însă sub dominația pozițiilor antirealiste și, invers, să autentificăm acțiunea terapeutică exercitată de realism în genere și de realismul socialist în deosebi asupra scriitorilor care au abandonat voluptatea opiumului modernist, indiferent de marca pipei prin care-l sorbeau. (Petru Dumitriu a mărturisit nu o dată cum programul estetic al realismului socialist l-a scos de sub puterea lui Gide). Astfel se vor convinge și ultimii proaspeți imitatori că îi așteaptă destinul epigonilor.

În lupta împotriva curentelor des-

Mihail Petroveanu

(Continuare în pag. 6)

O NOUĂ REVISTĂ A GÎNDIRII COMUNISTE

A apărut nr. 1 din „Probleme ale păcii și socialismului", revistă teoretică și informativă a partidelor comuniste și muncitorești. Așa cum arată articolul „Din partea redacției", care deschide primul număr al „Problemelor", se petrec asemenea transformări sociale pe pămînt, înfăptuindu-se pe plan mondial trecerea de la capitalism la socialism și schimbîndu-se fața lumii, încît gîndirea marxist-leninistă este pusă neîncetat în situația de a rezolva probleme noi. *„Pentru a contribui la lămurirea acestor probleme a fost luată inițiativa editării revistei „Probleme ale păcii și socialismului".* Sîntem în 1958. U.R.S.S. bate la ușa comunismului și se ridică mai sus, în cosmos, decît America modernă, 600 de milioane de chinezi s-au deșteptat din letargie, amintind omenirii că sînt o imensă și plină de vitalitate putere, tractoarele romînești taie brazde în Argentina, s-au schimbat atîtea într-un timp atît de scurt, uluitor de scurt, încît teoria trebuie dezvoltată neîncetat. E o asemenea sete de cunoaștere a viitorului societății și a căilor ce duc la înfăptuirea acestui

Al. Mirodan

(Continuare în pag. 6)

Secretul supraviețuirii

Stagiunea teatrală 1958—1959 înscrie o glorioasă aniversare: „O scrisoare pierdută" împlinește 75 de ani.

În raport cu eternitatea pe care o va înfrunta și birui, cifra e modestă. Dar nu și lipsită de semnificații. La trei sferturi de veac de la premieră, capodopera lui Caragiale e tot atît de tînără, iar secretul supraviețuirii — cînd atîtea piese mai puțin vîrstnice au adormit de mult sub lespedea indiferenței — misterul dăinuirii ei e implicat în lucrare ca cercul în arbore, ca principiul exploziv în cartușul de dinamită. „Scrisoarea" e placa radiografică exactă și necruțătoare a unui timp, documentul unei epoci descifrat în evenimente și oameni, actul de prezență al unei Istorii.

„Scrisoarea" e într-atîta națională, încît e a lumii întregi și rămîne, alături de opera lui Mihail Eminescu, certificatul de majorat al literaturii noastre, care, prin acești doi titani, a pătruns în circuitul artei universale.

Ca în fața tuturor miracolelor, ești ispitit să cauți chei magice. De unde izvorăște misterul acestei opere care abia astăzi se înscrie cum se cuvine pe o orbită universală, depășind limitele unei limbi de circulație restrînsă? Iar răspunsul, oricît ar dezamăgi prin banalitate și repetire, este același: Caragiale a fost cel mai profund cercetător al sufletului omenesc din vremea sa, a avut ochiul cel mai ager, urechea cea mai atentă, a înțeles cel mai adînc planurile subterane și secrete ale vieții, s-a lăsat cel mai puțin păcălit de travestiurile timpului său, i-a ghicit pe Cațavenci și Tipătești dincolo de măștile lor uzuale, a pătruns în cutele cele mai tainice ale unor suflete tenebroase și de multe ori blindate, și-a ascultat contemporanii și le-a surprins intențiile, ipocriziile, visurile și idealurile lor dubioase, i-a pus pe lama unui microscop uriaș și i-a văzut cum se zbat ridicol în lacrima unui orizont

Aurel Baranga

(Continuare în pag. 6)

CORINA BEJU-ANGHELUȚĂ — „Oțelari din Hunedoara"

100 DE ANI DE LA NAȘTEREA LUI

Alexandru VLAHUȚĂ

Sărbătorirea centenarului lui Alexandru Vlahuța (1858—1919), în condițiile actuale ale dezvoltării istoriei noastre literare, oferă un prilej fericit pentru a înfățișa, în cadrul culturii românești, chipul real al poetului, atît de des mărit de legendă și tot atît de des diminuat de prejudecăți. Asemeni tuturor personalităților literare profund contradictorii, autorul poeziilor tonice, dintr-o epocă bîntuită de pesimismul postemineseienilor, creatorul romanului „Dan" și al atîtor schițe profund realiste, animatorul unor publicații literare de prestigiu, a pendulat mereu între aureola de mit și legendă cu care l-au încununat apologeții și între ura meschină și neînțelegerea malițioasă a detractorilor. Apologia frenetică, fără un pic de poziție critică și obtuzitatea cu pretenții de rafinament, au fost două atitudini aproape constante, la fel de dăunătoare înțelegerii obiective a personalității multilaterale a poetului care, fără a fi de prima mînă, a avut un rol remarcabil în dezvoltarea culturii române din ultimele două decenii ale veacului al XIX-lea și primele două ale secolului nostru. Orbiți de strălucirea poeziei eminesciene, un număr impresionabil de epigoni au bătut monedă literară cu sentimentele, ideile și limba marelui înaintas, cîntînd „suferințe închipuite", confecționate livresc într-o atmosferă deprimantă, împingînd poezia noastră într-un impas îngrijorător. Suferind și el o puternică înrîurire eminesciană, pe linia aceluiași epigonism, Vlahuță și-a căutat o cale poetică proprie. În 1891, într-o conferință despre „Curentul Eminescu", el ia atitudine împotriva acestei literaturi egoiste, mărunte, și propune orientarea spre un univers poetic mai bogat, în care să vibreze sufletul, durerile și aspirațiile unui întreg popor. Nu o dată de aici încolo Vlahuță va repeta insistent această cerință a sa față de noua poezie românească. „Ne-ar plăcea să vedem — scria odată poetul — că începe să se ridice o poezie nouă, sănătoasă, robustă, a cărei suflare, ca vînt răcoros, să treacă peste frunțile noastre și să ne înviorezze, o poezie care să ne arate frumusețile vieții și farmecul iubirii, să deștepte în noi simțiri alese, să ne îndemne la fapte mari și generoase, să ne facă oameni..." Se pare că primii cititori i-au putut urmări debutul poetic în „Lyra română" din 1889, căruia i-au urmat cronicile din „Armonia" (1881—1883) de la Tîrgoviște și „Romînia liberă" din București și apoi o extrem de bogată activitate publicistică (poezie, proză, eseuri, polemică, cronici, poșta redacției etc.), în peste douăzeci de cotidiene și reviste. Într-un răstimp de patru decenii îi vom întîlni scrisul în ziare și reviste din Capitală sau provincie, unele mai obscure. A colaborat, între altele, la „Epoca", „Convorbiri literare", „Lupta literară" a lui Delavrancea, „Revista nouă" a lui Hașdeu, „Viața" — pe care o edita împreună cu V. A. Urechia, — „Semănătorul" împreună cu G. Coșbuc, „Lu-

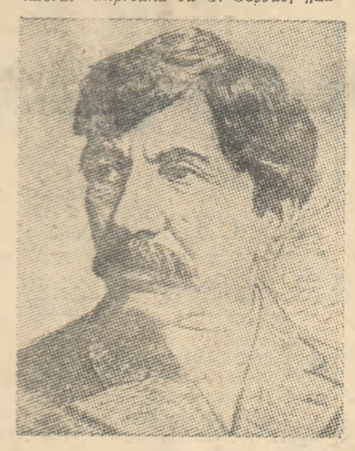

ceafărul" lui Goga și Tăslăuanu, „Viața românească" a lui Ibrăileanu etc. etc.

Solidar în tot ce a scris prin aceste publicații cu cei asupriți, făcînd parte din nobila familie a luptătorilor pentru mai bine. Alexandru Vlahuță-omul merită același interes ca și creatorul. Omul, un model de muncă și abnegație, de omenie și dăruire, este totodată un exemplu de scriitor demn, mulțifant, pătruns de respectul adevărului, preocupat de cele mai arzătoare probleme ale actualității vremii sale: „Artistul e solul unui neam și al unei vremi hotărîte — spune Vlahuță, precizîndu-și poziția față de specificul național al artei și față de raportul acesteia cu actualitatea — din care nu se poate despărți fără a-și pierde darul, puterea divină de a crea viața".

În versurile lui corecte dar adeseori prea retorice, Vlahuță cere poeților să cînte viața, frumusețile naturii, iubirea, încrederea în oameni, credința într-o lume mai bună, stabilind astfel puntea de trecere spre poezia robustă, optimistă a lui Coșbuc.

Poet liric, impresionat în expresie și reținut de la spontaneitate de numeroase note didactice și moraliste, Vlahuță cîntă dragostea pe un ton care amintește prea adesea de Eminescu, fără a rămîne însă un simplu imitator al maestrului. Lirismul lui Vlahuță e mult prea retoric sau prea amestecat cu narațiunea. Poetul mai mult expune logic și apoi trage concluzii. De aceea poezia lui e mai puțin bogată în nuanțe și culori. Mai optimist decît Eminescu, el dă aceloraşi probleme erotice, filozofice și sociale, răspunsuri noi, originale, care-l fac un poet cu o personalitate proprie în poezia remarcabile ca „1907", „Liniște", „Unde ni sînt visătorii", „Lui Eminescu", „Dormi în pace", „Delendum", „Ananghie" etc. Universul poeziei sale, deși nu diferă mult de acel al lui Eminescu, prin tematică și preocupări (nostalgia copilăriei pierdute, iubirea de mamă, dragostea pentru grațiile femeii, problemele existenței și ale morții, relațiile sociale dintre oameni, satira împotriva celor avuți etc.) totuși, prin poziția specifică a lui Vlahuță, prin caracterul său mai senin și mai social, ocupă un loc aparte, meritoriu, în istoria poeziei noastre. Poezia socială a lui Vlahuță merită și astăzi toată atenția, deși trebuie studiată cu mult discernămînt critic: cel

I. D. Bălan

(Continuare în pag. 6)

ÎNALTA MENIRE a scriitorului sovietic

Literatura sovietică multinațională se află în ajunul unui mare bilanț general al realizărilor ei. În lunile următoare, în capitalele celor 15 republici unionale vor avea loc congrese ale scriitorilor. La pregătirea lor iau parte acum toate organizațiile scriitoricești ale țării și publicul larg.

În țara socialismului victorios sînt interesați vital în dezvoltarea literaturii nu numai scriitorii ci și milioanele de oameni care construiesc lumea nouă. În procesul de construire a socialismului, literatura a devenit la noi o parte integrantă a cauzei întregului popor și ea participă activ la grandioasa activitate transformatoare, efectuată de tot poporul. Partidul comunist acordă o înaltă prețuire rolului ei deosebit de important în educarea comunistă a oamenilor muncii, în propaganda experienței istorice mondiale a construcției societății comuniste. Toate acestea obligă organizațiile scriitoricești să-și desfășoare activitatea de pregătire a congreselor sub semnul unei și mai puternice adînciri a legăturilor dintre literatură și viața poporului, dintre literatură și practica vie a construcției comuniste.

De-a lungul întregii istorii a dezvoltării literaturii sovietice, partidul i-a educat pe scriitori, neobosit și cu grijă, în spiritul celui mai profund devotament față de cauza comunismului. Partidul a chemat întotdeauna și cheamă forțele creatoare ale literaturii sovietice să înfățișeze veridic, luminos și inspirat, în paginile cărților, realitatea cea nouă, socialistă, și să oglindească cu talent, nașterea lumii noi. Iar scriitorii sovietici știu că literatura își justifică menirea ei înaltă și nobilă numai atunci cînd este o oglindă vie a vieții poporului, numai atunci cînd creația artistului este străbătută de patosul contemporaneității, de romantismul eroic al realizărilor timpului nostru. Documentul de partid „Pentru o strînsă legătură a literaturii și artei cu viața poporului", primit cu însuflețire unanimă de scriitorii noștri, stabilește desăvîrșit linia de dezvoltare a literaturii noastre.

În vremea noastră, în zilele acestea de creștere impetuoasă a economiei și culturii, de dezvoltare nemaivăzută a spiritului activ al oamenilor muncii, în politică și producție, de manifestare uriașă a forțelor creatoare și a talentelor poporului, în fața literaturii sovietice se ridică probleme de deosebită răspundere. Literatura sovietică este chemată să arate în imagini artistice măreața construcție comunistă, elementul nou care a intrat în viața poporului în ultimii ani și a devenit caracteristic pentru etapa contemporană de dezvoltare a țării pe calea spre comunism. Experiența literaturii ne arată convingător faptul că în inima cititorului își găsesc cel mai bun ecou anume cărțile care transmit respirația vie a vieții și exprimă idei și imagini ale contemporaneității.

Un scriitor patriot nu are altă menire mai înaltă decît aceea de a trăi în opera sa laolaltă cu faptele și viața poporului, cu interesele, gîndurile și speranțele lui. Însemnătatea socială a operei de artă se dezvăluie mai deplin ca oriunde în creațiile care, închinate fiind măreței acțiuni de construcție pe care o înfăptuiește poporul, exprimă esențial tot ce este mai important în viața contemporanilor și-i inspiră pe aceștia la fapte mari și eroice. Creația scriitorului dobîndește o semnificație socială deosebit de importantă atunci cînd el își îndreaptă atenția către bogatele fapte cotidiene ale zilelor noastre, și tinde să exprime în imagini artistice perfecte tot ce trăiește azi în popor, tot ce alcătuiește sensul vieții și faptelor poporului.

Experiența literaturii demască toată inconsistența așa-zisei teorii a distanței inventate nu de scriitori care lucrează serios și rodnic în domeniul genului istoric, ci de paraziții literari care uită pesemne misiunea socială înaltă a literaturii și se tem să abordeze în scrierile lor temele mari și ascuțite ale vieții noastre.

Literatura sovietică și-a cîștigat prețuirea recunoscătoare și dragostea adîncă a poporului prin faptul că a știut să pătrundă activ în viață și a trăit totdeauna alături de cauza poporului.

Modelele clasice ale literaturii ruse din sec. XIX — Pușkin și Griboedov, Lermontov și Gogol, Tolstoi și Turghenev, Cehov și Gorki — au reprezentat literatura cea mai autentic contemporană a vremii lor. Prin operele lor clasice, noi aflăm astăzi cum și pentru ce a trăit societatea rusă de-a lungul unui întreg secol, cum s-au dezvoltat și cum au dobîndit putere de viață din ce în ce mai mare ideile democratice ale mișcării de eliberare. Pentru clasicii literaturii ruse n-a existat nici un fel de teorie a distanței. Ei s-au străduit să răspundă prin operele lor întrebărilor contemporane, iar creația lor este străbătută de respirația vie a timpului.

Se înțelege de la sine că literatura își păstrează semnificația educativă și atunci cînd creația scriitorului, care se află pe poziție de partid, se îndreaptă spre trecut, cînd pe scriitor îl atrag întîmplări și chipuri din istorie. Exemplele ilustre ale istoriei, paginile glorioase din trecutul eroic al poporului, tradițiile lui revoluționare, educă sentimentele nobile ale patriotismului și ajută la formarea celor mai bune trăsături de caracter.

(Articol apărut în ziarul „Pravda" nr. 229/17 aug. 1958)

(Continuare în pag 6)

PARALOGICA

Am citit undeva o fabulă care ar fi amuzantă dacă n-ar fi sinistră dar care-și are, în orice caz, semnificația sa. Se povestește că, pe malul unui rîu, un scorpion explica unei broaște, cu animație, intenția sa de a trece pe celălalt mal unde îl așteptau treburi deosebit de importante și urgente. — „Te-aș trece eu peste apă, răspunse broasca, dar tu ai să mă-nțepi și eu (căci ești veninos) am să mor" — „Firește, răspunse scorpionul, dacă te-aș înțepa, ai muri. Dar să raționăm puțin: eu nu știu să înot, așa că dacă ai muri, eu m-aș îneca în mod necesar. Or, eu vreau să ajung viu pe malul celălalt, unde mă așteaptă treburi etc. Așa că, încheie dînsul, nu e logic să te omor". — „Într-adevăr, zise broasca, prinsă de raționamentul scorpionului, nu e logic să mă omori". Și, galantă, îl urcă pe spinare, avîntîndu-se în ape. În mijlocul rîului, scorpionul înțepă broasca și aceasta, înainte de a-și da sufletul, strigă: „Dar nu e logic!" Iar scorpionul, înecîndu-se: „Nu e logic dar îmi stă în caracter..."

E ciudat însă de observat cum organisme complexe, cum ar fi statele colonialiste, săvîrșesc acțiuni pe care logica omului simplu le consideră stupide. Tactica denumită de domnul Dulles „pe marginea prăpastiei" e respinsă de orice raționament sănătos. Acțiunea anglo-franceză de la Suez, agresiunea americano-engleză din Liban și Iordania etc. sînt în conflict deschis cu uzul rațiunii. Gimnastica războinică pe care o fac armiile americane pe stîncile de la Quemoy — aflate nu pe coasta S.U.A. ci pe coastele Chinei — ca și refuzul de a primi un stat de peste 600 milioane de cetățeni în O.N.U. — dovedesc paralogica Pentagonului. Paralogica după care S.U.A. se apără de o agresiune din partea Guatemalei sau a Libanului, paralogica după care vase de război engleze pătrund în apele Islandei pentru apărarea peștilor de naționalitate engleză sau pentru a-l apăra — în Iordania — pe Hussein de propriul său popor, transformarea intereselor cîtorva acționari de la Suez în... interesele democrației, paralogica după care cipriotii sînt britanici iar algerienii francezi, ca și francezii din Gasconia sau Sena... toate asemenea argumente nu sînt logice dar le stau colonialiștilor în caracter.

Nu înțelegem prin aceasta că asemenea acțiuni ar fi „gratuite" și că domnul Dulles e un nou Lafcadio. Politica marilor trusturi nu e nici „gidiană", nici suprarealistă. Interesele trusturilor petrolifere din Orientul Arab, interesele fabricanților de arme

Paul Georgescu

(Continuare în pag. 6)

Masele în romanul „Setea"

Aproape în unanimitate critica a întîmpinat cu satisfacție noul roman al lui Titus Popovici „Setea". S-a remarcat apariția unei cărți de actualitate, cu o semnificație politică vădită, pildă a eficacității orientării ideologice. A fost un prilej nimerit pentru analize substanțiale de conținut, prin care recenzenții au consfințit din nou victoria realismului socialist în literatura noastră. S-a elogiat evoluția literara prodigioasă a tînărului scriitor. Atras de tema vastelor prefaceri sociale, Titus Popovici manifesta totodată dispoziții de netăgăduit spre conturarea destinelor umane individuale, reflex al răscolirilor epocii. Prin particularitățile prozei sale (înclinație spre procesele de conștiință, gama variată a satirei, întinsa desfășurare de planuri în compoziție monumentală istorică etc.) scriitorul și-a demarcat un stil propriu în configurația romanului nostru contemporan.

Discuția din „Viața românească" nr. 6/1958 evidențiază aportul romanului „Setea" în abordarea problematicii social-istorice. Toți participanții la dezbateri acceptă, ca premisă inițială, includerea cărții lui Titus Popovici printre operele de prim rang ale literaturii de după eliberare. Se încearcă o motivare sub diverse unghiuri a acestei aprecieri, deși unele considerații rătăcesc analiza pe poteci lăturalnice, unde meritele mari ale romanului ajung să se estompeze. Ar fi fost poate necesară o concluzie mai amplă și sistematică, aptă să cuprindă bogăția ideologică și artistică a cărții. Mă asociez intervențiilor finale ale lui Ov. S. Crohmălniceanu, care distinge cu perspicacitate cîteva trăsături esențiale ale personalității scriitorului. Nu cred că are însă dreptate cînd îi contestă lui Titus Popovici arta de a intui mișcările mulțimii. Criticul „Vieții românești" susține că apropierea de Rebreanu pe această filiație este abuzivă, deoarece în „Setea" sce-

buind la clarificarea căilor de dezvoltare a tînărului scriitor. Cum doream să continui cercetarea critică a romanului „Setea", începută în numerele anterioare ale „Gazetei literare", folosesc această ocazie spre a răspunde la întrebarea formulată de Ov. S. Crohmălniceanu: dovedește Titus Popovici însușirea de a descifra psihologia grupurilor largi umane? Mă voi strădui să mă apropii treptat de ultima probă a examenului — scenele de masă propriu zise — lărgind în prealabil conținutul întrebării.

Cred că autorul a intenționat să releve procesele sufletesti ale colectivității în forme multiple. În roman mișună o sumă de indivizi, fixați în trăsături puține și rapide. Îndărătul lor stau mai mult grupuri simbolizate, căci ei au doar misiunea de a diferenția multitudinea de categorii sociale. Destinul eroilor principali, — aceștia forjați cu minuțiozitate, prin multe reveniri, cu adăugiri consistente, — este împrejmuit de o pînză deasă de existențe umane adiacente, care alcătuiesc tabloul epocii. Aici scriitorul nu are răgazul să insiste. Nici nu e nevoie să-i zugrăvească prea detailat, căci s-ar șterge impresia autentică de mișcare unitară, proprie marilor dislocări în istorie. De aceea vom evita să-l admonestăm cu criterii rigide, cînd contemplăm suita de portrete fugare. (De ce nu individualizează mai pronunțat personajele? De ce nu precizează timbrul personal în biografia cutărui sau cutărui ins, ivit pentru cîteva replici?). Mai bine vom recunoaște capacitatea autorului de a sugera categoria largă, definită prin avare trăsături tipice. Mihai, soțul Anei, plecat în Ungaria spre a agonisi avere, nu devine un erou aparte. Mai curînd el expune tragedia dezrădăcinării, nostalgia patriei părăsite. Portretul lui se concentrează în cîteva linii: După muncă se duce să se îmbete, cu dorința de a se bate sau de a înjura fără oprelişte. Mai tîrziu, sleit de puteri, se îndreaptă spre malul Tisei, unde se așează pe o movilă, privește curgerea molcomă a apei și îngînă printre lacrimi:

Foaie verde, foi de prun,
Drag mi-i să pornesc la drum,
S-aud calul tropotind
Și căruța zdroncănind...

Nici autorul nu a urmărit crearea unui personaj complex. Mihai trebuia să fie un exponent al unei stări de spi-

S. Damian

(Continuare în pag. 2)

CONSTANTIN DIPȘE — „Colectiviști maramureșeni la sfat de seară"

Împotriva oricăror infiltrări ale ideologiei burgheze în critica literară

Sentimentele omului contemporan, exprimate liric, cer concordanță între fond și formă, pe baza unității dialectice indestructibile. Nu poți saluta evul sputnicului în limbajul lui Vasile Militaru. Un asemenea limbaj trădează un sentiment corespunzător.

Nu ar fi mai puțin falsă poezia — și iarăși critica literară care ar susține-o — ce și-ar închipui că lirica socialistă poate fi... suprarealistă. Slavă domnului, încă nu cunoaștem, în țara noastră, o asemenea poezie azi. Dar o pledoarie implicită pentru așa-zisul „modernism" în genere a existat în creația unora, și în critică.

Să nu ne ascundem după degete. E ușor să spui: „să mi se arate un singur rînd în care am făcut apologia modernismului!" Nu! Nimeni n-a făcut acest lucru, fățiș. Dar contuziile bilanțului poeziei românești, scris de George Munteanu în „Steaua" la începutul anului 1957 ce ascundeau? Dar promovarea unei „anumite poezii" în „Steaua" și „Tribuna", în bună măsură în „Viața românească" și în „Gazeta literară"? Ce a însemnat lansarea unei false probleme, a „poeziei" lui Petre Stoica pe care altădată am fi putut-o considera doar ca stingace exerciții adolescente? De unde curentul de „înnoire" a poeziei prin evazionism, sau întoarcerea la o poezie asemenea celei din 1945—1946, în care expresia clară a sentimentelor e în locuită cu imagismul simbolist, atît de cețos încît nu e numai inutil? Oare cîte articole semnate de tineri talentați nu au conținut nostalgia după „modernism"?

Accentul „discreților" apologeți ai modernismului era pus pe „căutarea expresiei", pe „modernizarea ei".

Noi nu putem fi de acord nici cu această rupere a conținutului de formă, ca și cu nici o altă rupere a ceea ce nu poate fi desfăcut fără ca însăși arta noastră să treacă pe un făgaș steril, primejdios. Pentru noi modernitate nu poate însemna decît contemporaneitate socialistă, aceasta constituind conținutul și dictînd o formă adecvată. Nu i se poate aplica unui conținut socialist o haină ce aparține, prin istorie, iraționalismului, cu dicteul său automatic, cu hazardul său, cu simbolurile sale esoterice. Nu ne putem adresa maselor, pentru care scriem, cu limbajul pentru inițiați al ermeticilor... Și nu avem nevoie, noi, de asemenea căutări sterile. Au nevoie de ele, însă, cei ce, sub pretextul diversității de stiluri și tendințe, vor să submineze realismul socialist opunîndu-i cureme ale poeziei burgheze decadente, astfel cum filozofiei materialist-dialectice ar vrea să-i opună filozofia burgheză de azi.

Ideologia burgheză se strecoară acolo unde poate găsi diversiuni. „Tradiționalismul" ca și „modernismul", și mai ales lupta dintre ele, așa implicită cum a fost, l-ar fi putut pregăti un teren propice. Între „tradiționalism" și între „modernism" noi alegem realismul socialist și dacă, în locul controverselor diversioniste, am discuta problemele reale ale literaturii noastre actuale, ideologia străină n-ar avea pe unde pătrunde.

O intrare pîndită de dușman este aceea în istoria literaturii, îndeosebi în valorificarea literaturii noastre dintre cele două războaie și aceea a doctrinei literare din țara noastră. Fiecare „fals model" reconsiderat fără spirit critic marxist, fiecare „preluare în bloc", fiecare concesie făcută ideologiei literare reactionare din trecut, se face ecoul glasului care cere „revizuiri", împotriva justei teorii leniniste a moștenirii literare. O culegere din Minulescu — binevenită — a fost căutată în unele medii, văzîndu-se în el simbolul poeziei ne care cititorii cu gustul rămas în urmă ar putea s-o contrapună liricii actuale. Această culegere nu a fost însoțită de un studiu critic care să clarifice mesajul confuz al poeziei lui Minulescu. Reeditarea lui Matei Caragiale a stîrnit, în presă, elogiile pentru o artă pe care o socotim depășită de realismul socialist. Articolele lui A. E. Baconski și Ov. S. Crohmălniceanu nu numai că nu au clarificat rolul lui Matei Caragiale în dezvoltarea prozei românești ci au menținut confuzia întreținută voit de critica burgheză în jurul „talnei" acestei opere.

Nu încape îndoială că, în politica de reeditări a literaturii dinainte de 1944, a existat, pe undeva, nu o neglijență, nu o tocire a vigilenței, ci o categorică orientare principial liberalistă, constînd în dorința de a vedea tipărite, cu banii poporului care construiește socialismul, toate cărțile care au făcut epocă acum douăzeci și patruzeci de ani. Multe din aceste cărți nu mai prezentau nici un interes, de nici un fel, devenind simplu moloz literar.

Fără rezerve critice, fără o prealabilă analiză științifică și principială, numele lui Ion Barbu și Lucian Blaga au început să circule în articolele unor critici. Necitat, uneori chiar și citat, Eugen Lovinescu își invie influența, vădit, în unele critici.

Cu tot dinadinsul unii critici, reapăruți — după o rezervă îndelungată — au pus în circulație nume, opere și idei străine nouă. E specialitatea unora ca I. Negoițescu (vezi articolele din „Viața românească" și „Caiete critice"). Adeseori, unii dintre tineri se alătură intențiilor străine, probabil din snobism și ploconire în fața somităților burgheze.

În aceeași privință, trebuie să ne fie clar cît rău poate face copierea „stilului critic" al „maeștrilor" istoriografiei burgheze. Limbajul esoteric nu e numai nepotrivit cu rosturile criticii noastre, armă de educație comunistă, dar și prielnic infiltrărilor dușmănoase, care sînt la adăpost oriunde e sacrificată claritatea. Chiar cu cele mai bune intenții, expresia alambicată rămîne o expresie a unei gîndiri confuze ea însăși. (Ce que l'on conçoit bien s'énonce clairement!). În articolul „Pentru întărirea principialității marxist-leniniste în critica literară", „Scînteia" a dat, pe bună dreptate, un exemplu dintr-o cronică a subsemnatului: — și alte cronici în care eu însumi m-am descoperit, tipărit, într-adevăr urmărit de un „verbiaj pretențios", m-au pus pe gînduri. Criticul literar urmărește idei și observații științifice. Prețiozitatea e mai gravă pentru el decît pentru poet. De la prețiozitate la formulări ce pot bucura dușmanii nu e departe. Așa s-a întîmplat și cu Mihail Petroveanu, care a caracterizat realismul socialist drept un „Babel armonios". Exprimîndu-se în stilul saloanelor din secolul XVII a servit, practic, o rază profund greșită.

Prețește ce se vrea subțire și repudiază interpretarea sociologistă au prezentat o vreme, cărți contradictorii, fără o clară interpretare ideologică, fără o luare de atitudine politică precisă. Exemplele nu mai sînt necesare, fiind, recent, discutate.

Toate acestea pot ajuta propagării ideologiei străine chiar mai direct decît ne dăm seama.

Orice tocire a combativității, orice poză de „neutralitate" critică este o dezertare de la lupta partinică.

Există, uneori, îngăduință, amestecată cu ploconire, față de o anumită activitate „pozitivistă" în critica literară. Unii și-au făcut o profesie din a publica date exacte de istorie literară, precizări documentare, corecturi arhivistice, fără nici o interpretare, — sau cu una presupusă, ce nu aparține gîndirii noastre.

Nu încape îndoială că în presa noastră literară, mai ales în ultimul timp, se desfășoară o activitate susținută a criticilor și scriitorilor noștri care a barat și barează calea influențelor burgheze.

Frontul nostru scriitoricesc, în ce are mai reprezentativ și mai valoros, se află strîns unit în jurul partidului. O literatură partinică de calitate, aparținînd celor mai bune condeie confirmă zi de zi valabilitatea și trăinicia realismului nostru socialist, opunîndu-se zdrobitor liricii plîngărețe și evazioniste, ca și prozei meschine, calomniilor negativiste, pe care au mai încercat să le promoveze unii... O înfloritoare critică literară marxist-leninistă, încă în creștere, deci încă neferită de erori și confuzii, dar activă și combativă, pune în discuție probleme de conținut și orientare, polemizînd cu false valori și cu false teorii, evazioniste.

Ni se cere însă o mai intensă activitate teoretică orientată spre elucidarea diferitelor probleme ale esteticii marxist-leniniste și ale realismului socialist, spre nimicirea teoriei idealiste în estetică și a celor revizioniste, ce le slujesc.

Ni se cere mai multă polemică de idei, pe chestiuni esențiale, fără ghicane personale și fără alunecare în detalii nesemnificative.

Ni se cere, mai ales, o operativă sesizare a oricăror manifestări ce trădează influențe ale ideologiei burgheze care pot deschide porțile acestor influențe.

Savin Bratu

MIRCEA ȘTEFANESCU
„Macheta unei statui pentru fațada Operei de Stat"

CARTEA

G. PANU: *„Pagini alese"*

Antologia de „Pagini alese" din scrierile lui G. Panu, apărută recent la ESPLA cu prefața lui Alexandru Leon, are menirea să prezinte într-o lumină nouă, științifică, o personalitate interesantă și complexă din trecutul literaturii și presei noastre.

George Panu nu este cunoscut generațiilor mai noi decît prin cele două volume de „Amintiri de la Junimea". Restul activității sale — și anume volumele „Portrete și tipuri parlamentare" (1892) și „Sufragiul universal" (1893), precum și nenumăratele articole, eseuri și studii răspîndite prin periodicele vremii, îndeosebi în ziarele „Lupta" și „Săptămîna" conduse de scriitor — a fost în bună parte ignorat. Mai ales publicistica lui Panu merită astăzi o atenție specială, deoarece definește cuprinzător preocupările și tendințele acestuia.

Antologia aduce deci în circulație și în obiectivul discuțiilor un material aproape uitat, extras din periodicele vremii, mai greu accesibile lectorilor obișnuiți. Volumul judicios și echilibrat întocmit, cuprinde mai întîi fragmente esențiale din „Amintiri de la Junimea" și din volumele „Portrete și tipuri parlamentare" și „Sufragiul universal", apoi scrieri din periodice, grupate în secțiunile: „Din lumea animalelor", „Eseuri", „Articole estetice și literare" și „Articole politice și sociale". Interesante îndeosebi sînt articolele estetice și literare, ca „Incoștientul și viitorul poeziei", „Chestiuni de critică teatrală", „Chestiuni de estetică" și articolele politice ca „O mai periculos", „Un exploatator" și altele, care demonstrează convingător că cel ce a scris „Amintirile de la Junimea" a fost în fond, în partea cea mai luminoasă a vieții și activității sale, un antimaiorescian, un adversar al politicii junimiste, un adept și un propagator al ideilor progresiste. O mențiune specială se cuvine articolului „Incotro e viitorul poeziei?", în care G. Panu pledează pentru apropierea scriitorilor în contemporaneitate, în actualitatea vremii lor. De asemenea, pentru cunoașterea atitudinii democratice a lui G. Panu, sînt grăitoare pamfletele antimonarhice îndreptate împotriva lui Carol I, denumit ca un spoliator al poporului nostru. În articolul „Un exploatator", de pildă, publicat în „Lupta" din 1887, G. Panu scria: „Aurul nu se răsipește în palatul regelui nostru, dar se adună cu îngrijire în pozitarele sale: țara nu e oarbă de splendoarea și luxul său, dar e sărăcită de cupiditatea și de reaua lui voință".

În prefața volumului, Alexandru Leon se dovedește documentat și atent în analiza, discutînd și luminînd etapele vieții și activității scriitorului, reliefînd caracteristicile epocii și în cadrul ei, rolul marelui „Junimii".

Teodor Virgolici

AL. CAZABAN: *„Văzute și auzite"*

Debutul de vîrstă al scriitorilor noștri și-a adunat într-un volum povestiri și schițe, zugrăvind chipuri și întîmplări din lumea veche. Nu puteau lipsi acele amintiri vînătorești, cînd haioșii, cînd triste, în care autorul preferă prezentarea animalelor, unor oameni fără omenie.

În alte schițe sînt încondeiate, fără cruțare, politicianismul demagog, aristocrația cosmopolită, „patriotismul" de paradă și nepăsarea burgheziei față de scriitori și artiști. Emoționante sînt paginile consacrate suferințelor oamenilor simpli — țărani, pescari sau tîrgoveți amărîți — ca în „Fără îndurare", „Suflet străin", „Boierul și porcarul" și „Răsplata unei oboseli". Din lumea în care egoismul și răutatea erau la loc de cinste, apar figuri odioase de boieri, arendași, judecători și comisari.

Stilul simplu, fără un deosebit efort artistic, lasă faptele să vorbească singure, dînd impresia că sînt într-adevăr „văzute și auzite", ca într-un reportaj.

Mihail Dragomirescu

IANNIS RITSOS: *„Poeme"*

Marea literatură — și în special cea contemporană — ne prilejuiește întotdeauna o adîncă, esențială confruntare cu noi înșine. Ne simțim scuturați de inerția cotidiană, purtați sore dimensiunile noastre adevărate, căutăm să ne definim mai cuprinzător. Înțelegem altfel — mai substanțial, mai vibrant — lumea în care trăim. O experiență literară poate deveni astfel echivalentă cu o experiență de viață. Cu acest sentiment precis l-am citit pe Iannis Ritsos, — din poeziile cărora „Editura tineretului" a tipărit de curînd un volum. Sensurile majore ale timpului nostru străbat ca niște linii de foc universul său poetic, constituit din obiecte simple, uzuale, care-și revelă potențialitățile de sugestie lirică în cele mai neașteptate asociații, transfigurate de o sensibilitate în același timp bărbătească și delicată, masivă și de o nespusă finețe, violentă și cu precizii de cristal. Poezia lui Ritsos e o poezie a realului cu o simbolică nu exterioară, ci internă. O poezie ale cărei ape vibrația nu le tulbură, ci le face mai limpezi — însă de o limpezime densă. Într-o viziune nouă, de o puternică originalitate, elementul revoluționar, care poate fi identificat în toate poemele lui Ritsos, este încorporat, asimilat perfect și devenit gest liric de o excepțională vigoare. Poezia lui are caracterul unei neîntrerupte confesiuni și viața însăși a marelui poet stă mărturie pentru aceasta, cu intransigența ei consecventă față de înaltele idealuri ale comunismului. Deosebit de semnificativă în lumina celor spuse mai sus este confundarea poetului cu mesajul său. „Mă ascund pe după lucrurile simple, ca voi să mă găsiți. / De nu mă veți găsi, le veți găsi pe ele, / veți atinge ceea ce mîna mi a atins, / urmele mîinilor noastre se vor afla" își mărturisește el crezul în „Sensul simplității". Pentru a putea revela lumea și sensurile ei, poetul renunță la ei și se ascunde pe sine, lăsînd numai lucrurile simple. Prin aceasta, poetul există doar pe [illegible] de comunicării, fiind *el însuși* dincolo de orice ostentație. Rareori vorbește Ritsos la persoana întîia și confesiunea lui se comunică indirect, prin viziune. Poezia lui este scrisă, în general, fie la persoana întîia plural — exprimînd comunitatea de destin a poetului cu tovarășii săi de luptă și suferință — fie la persoana a treia. E o poezie lipsită total de egocentrism, o poezie de adîncă, autentică dăruire, o poezie militantă, în care imaginile explodează adesea ca dinamita, zguduind conștiința cititorului și deschizîndu-i vaste perspective.

Matei Călinescu

CONST. CHIRIȚA: *„Castelul fetei în alb"*

Cea de a doua aventură a Cireșarilor e pricinuită de faptul că în orașul acestora vine să-și petreacă vacanța Laura, o fată negricioasă, îmbrăcată într-o rochie albă, — „fata în alb", cum îi spun localnicii. Puțin cam romanțioasă, Laura visează de zece ani un castel și se aventurează singură în căutarea lui. E prinsă de niște necunoscuți și închisă în castelul visat. Fata în alb trimite Cireșarilor un mesaj care pînă la destinație trece prin mîna mai multor intermediari: un cioban, un tăietor de lemne, un învățător, un șofer, o moașă, un popă etc. Cireșarii pornesc pe urmele fetei pe două căi: pe de o parte prin reconstituirea din om în om a itinerarului mesajului, iar pe de alta, descifrînd, cu ajutorul cunoștințelor de istorie și al unor cercetări neobosite, un hrisov pe care-l găsesc în ruinele cetății din Vultureștii. Pînă la urmă, ei vor reuși să ajungă la castel. Cartea ilustrează discret și convingător o idee educativă, sugerînd cititorilor de vîrsta Cireșarilor că, pentru a-și împlini năzuințele, nu trebuie să rupă munca de cucerire a tainelor științei de viața în mijlocul oamenilor.

Dacă în construcția narațiunii care urmărește peripețiile Cireșarilor, prin subteranele ce duc la castel, scriitorul rămîne, oricît de ingenios ar fi, tributar modelelor romanului de aventuri, în cel de al doilea plan al romanului, referitor la identificarea purtătorilor mesajului, el știe să se elibereze de sub regimul tutelar al maeștrilor. Povestirea capătă acum caracterul unui reportaj alert în care apar oameni de azi, surprinși fulgerător prin ceea ce au esențial. Astfel, romanul cuprinde imaginea a numeroase tipuri și, ceea ce e principal, prin aceasta, aventura Cireșarilor își înscrie coordonatele în actualitate. Const. Chiriță se dovedește a fi un scriitor cu o putere de fabulație deosebită. Aceasta îl face însă să insiste îndeosebi asupra situațiilor complicate și să neglijeze psihologia personajelor (mijirea sentimentului de dragoste la Ursu, Lucia și Tică e înfățișată cu totul superficial). Cireșarii sînt caracterizați sumar, doar ca niște tineri neobișnuit de inteligenți și întreprinzători, avînd permanent pe buze o replică promptă și spirituală. Și e păcat, pentru că toți acești Cireșari sînt la pragul care desparte copilăria de adolescență și investigațiile psihologice pe care le-ar fi putut întreprinde autorul ar fi dus la rezultate poate tot atît de interesante ca acelea obținute prin investigarea tainelor castelului. S-ar fi cuvenit, de asemenea, ca scriitorul să insiste mai mult asupra simțului de colectiv și a eticii pionierești a Cireșarilor. Prin aceasta, cartea ar fi căpătat un mai pronunțat caracter de actualitate, iar tinerii cititori ar fi aflat în ea nu numai peripeții pasionante, ci și farmecul pe care-l are un roman în care-ți regăsești propriile frămîntări și preocupări.

N. Velea

JEROME K. JEROME: *„Trei într-o barcă"*

Definirea umorului lui Jerome K. Jerome e îndeajuns de dificilă din pricina complexității modalităților folosite de scriitor. De la comicul de caracter pînă la cel de limbaj exprimat mai cu seamă în calamburi scînteietoare, scriitorul încearcă o claviatură largă, cu efecte neașteptate. Din punctul acesta de vedere ni se pare că umorul lui Jerome nu poate fi comparat decît cu cel al lui Swift. Îl mai apropie de creatorul lui Gulliver și preferința pentru situațiile paradoxale care, însă, nu conțin nici pe departe forța sarcastică a acestuia. Romanul apărut de curînd în românește e, de fapt, un picaresc în care hohotul de rîs s-a potolit, lăsînd locul zîmbetului spiritual, un Pickwick mai nou.

Scriitorul mimează candoarea, pare a rămîne uluit în fața celor mai obișnuite evenimente; intenția lui e evident aceea de a le vădi și mai mult banalitatea. Viața micului burghez britanic se țese din fapte mărunte, într-un ansamblu lipsit de orice relief. Jerome luminează fără cruțare traiul îngust, stupid, al eroilor lui. Blajin în aparență, el este, de fapt, un incisiv, revoltat de absurditatea unei vieți risipite în nimicuri. E un caricaturist, cu linia aparent îndulcită, dar a cărui intenție satirică ieșe la iveală în ochii oricărui privitor atent. E tocmai ceea ce a surprins ilustratorul volumului, Eugen Taru, care nu s-a lăsat înșelat de aparenta ingenuitate a stilului lui Jerome, contribuind substanțial la formarea unei imagini reale a intențiilor scriitorului.

Traducerea lui Leon Levițki e exemplară prin redarea fidelă a nuanțelor originalului, a mijloacelor umoristice ale scriitorului, într-o limbă română savuroasă. Prefața lui Petru Comarnescu, prima interpretare critică în țara noastră a operei lui Jerome e, fără îndoială, o valoroasă contribuție la cunoașterea unuia din marii scriitori satirici pe care l-a avut patria lui Thackeray.

Efortul „Editurii tineretului" de a prezenta un volum reprezentativ din opera lui Jerome merită toată lauda.

Dan Grigorescu

FLORIAN GRECEA: *„Candidat la însurătoare"*

Volumul „Candidat la însurătoare" satirizează practicile necinstite în muncă, abateri de la morala proletară, lenevia, înfumurarea, servilismul, ignoranța, superficialitatea etc. Autorul prinde de obicei în focul satirei un individ care prin concepția, prin atitudinea sa săvîrșește fapte incompatibile cu etica socialistă. Ajutorul de contabil Mircică C. Popic se logodește în fiecare săptămînă, bineînțeles cu altă fată („Te iubesc numai pe tine"); mecanicul Onică își schimbă părerile despre tovarășii săi de muncă de la minut la minut, cînd ridicîndu-i în slavă, cînd blamîndu-i („Cameleonul"); șeful serviciului planificare, Barbu B. Băloiu, se pricepe la toate: la muzică, teatru, medicină, rezistența materialelor, macarale — numai în meseria lui nu poate da rezultate bune „pentru că e foarte ocupat" („Atotștiutorul"); avocatul Andrei Malaeru pleacă în provincie să se căsătorească cu fata iubită, dar în tren se „îndrăgostește" de alta („Candidat la însurătoare") etc. În această primă categorie de schițe în care este satirizat un tip anumit, autorul intervine deseori cu un comentariu ajutător. Pe de altă parte, elementul anecdotic este neglijat, satira fiind realizată numai prin descrierea personajului. În general, în schițele scurte, finalul — „poanta" este previzibilă. Felul în care eroul își primește riposta cuvenită este pregătit atît de stîngaci, încît cititorul bănuie de la primele replici deznodămîntul. În cea de a doua categorie de schițe: „Un om dat dracului", „Dosar Urechiatul" etc., intriga este în general mai bine condusă. De obicei aici aspectul comic și satiric este provocat de ignoranță, de neînțelegerea situațiilor de către eroi. Personajele fiind definite acum în acțiune, sînt creionate mai substanțial, sînt mai verosimile, manifestările lor decurgînd firesc, convingător.

Nu se mai provoacă cu orice preț hazul, autorul nu mai ajunge în situația de a crea umor pentru umor, ca în „Suporterii", satira cîștigă în adîncime. Un erou ca șeful contabil din „Un om dat dracului" stîrnește și indignarea, repulsia cititorului.

Volumul „Candidat la însurătoare" de Florian Grecea constituie un început promițător.

Al. Gheorghiu

MASELE ÎN ROMANUL „SETEA"

(Urmare din pag. I)

rit. Ca erou îl preocupa Ana. Performanța lui Titus Popovici nu rezidă așadar, în aceste cazuri, în profunzimea caracterizării ci în pluralitatea păturilor umane integrate acțiunii. Astfel se încheagă o cronică amplă a transformărilor politico-economice, perceptibile în cele mai diverse straturi.

Rezultatele de masă ale luptei partidului pentru satisfacerea revendicărilor țărănimii muncitoare au putut fi de aceea inițiațiate în extindere. Numeroși țărani săraci care gravitează în jurul lui Mitru Moț îndeplinesc aceste atribuții complementare. Nu este o carență în crearea de tipuri, deoarece autorul indică deliberat, cu mijloacele cronicii ,aspecte variate ale mentalității masei.

Procedeul acesta îl întîlnim și în stigmatizarea unor personaje negative secundare. Pleava vechii intelectualități rurale se dezvăluie tot în mișcări colective, cu nuanțe reduse. Aici se destășoară în voie talentul satiric al scriitorului. Nici aceste lăpturi nu sînt disecate stăruitor. E suficientă schița unei mici întruniri intime spre a pecetlui un regn uman. Disprețul autorului se exprimă cu o anumită voioșie, cum s-a mai observat în critica literară. Pofta de a rîde de ridicol, parodiind tîfosele profesorilor reacționari, devine un corolar specific acestor tablouri. Iată vizita inaugurală a învățătorului George Teodorescu, întors de pe front, la inspectoratul din oraș. Inspectoratul se afla într-o clădire urîtă, cu fațada jupuită de șchije și de igrasie. Casa adăpostea o mulțime de familii și cîteva dughene; în curtea îngustă, pardosită cu plăci crăpate de ciment, tot felul de mirosuri casnice, stătute și proaspete, se uneau într-o duhoare grea. Cînd George deschise ușa enormă, barată de-a curmezișul de o inscripție cît un panou, îl întîmpină un val acru de fum de țigară, și o hărmălaie de glasuri afișate. Pînă să se dezmeticească, el fu asaltat de discursuri răcnite, cuprins în brațe, sărutat lipicios.

— „Se mișcă eroii, domnilor!" anunță inspectorul șef pe ceilalți, majoritatea [illegible] plictisiți de venirea acestui [illegible] necunoscut. Prin sumare detalii se desenează cadrul grotesc al [illegible]. Clădirea zdrențuită, oamenii [illegible] pînd cuvintări înflamante și neputincioși să miște un deget, inevitabilul sfîrșit de ospăț în văicăreli și vărsături.

Iaritatea generală o stîrnește un omuleț care asudă și lăcrimează; pîntecele gogonel i se zbuciumă strîns în chinga pantalonilor albaștri, descheiați în față și pătați cu hărți uscate de sosuri. Cînd petrecerea se mută la restaurant, — local elegant pe vremuri, dar acum o jalnică ruină, cu oglinzile sparte, scaunele rablagite, mesele șchioape echilibrate cu ziare sau coceni de porumb — George se găsește așezat lîngă un tînăr cu o față roșcovană, din pricina pieliței prea subțiri, bătută de vînt și spuzită de coșuri mari, dureroase, stoarse cu încăpățînare. Învățătorul nu poate suporta, scîrbit, avalanșa prostiilor debitate.

— „Eu n-am plăcerea să vă cunosc, spuse atunci tînărul de lîngă el care-l privise foarte atent. Mă numesc Gavriiș, cu doi l, dar îmi dau seama că nu vă plac aceste glume.

— Sînt cam nesărate, recunoscu George, luîndu-se după tonul lui.

— Sînt foarte sărate, domnule! Cu lacrimile noastre le sărăm! izbucni Gavriiș, patetic, culcîndu-și pieptul pe masă".

Cu un umor gros, autorul năruie dintr-o dată solemnitatea „rezistenților". În fixarea insectarului reacțiunii, Titus Popovici utilizează șarja, menținînd aproape tot timpul cadrul de grup. Și aici același dar de a sintetiza în instantanee psihologii compacte.

Dar aceasta este numai o variantă în sforțările scriitorului de a defini fizionomia categoriilor sociale. Este vizibilă vraja pe care o exercită asupra lui Titus Popovici aglomerările umane.

Romanul conține nenumărate scene de acțiune colectivă. Asistăm la întoarcerea soldaților de pe front, cu comentariile tipice despersonalizate: la interminabilele rătuleli verbale sau contondente de la cîrciuma lui Laboș, unde participă aproape toți bărbații satului; la peripețiile din școală și de la horă; la înfriguratele controverse pe tema pămîntului, atingînd apogeul în adunarea de la Tîrnăuți și în conflictul cu moțoganii; la urmărirea bandiților maniști, urmărire care captează pe toți membrii valizi ai comunității, etc. etc. Chiar eroii principali sînt smulși continuu din frămîntările solitare și silți să admită confruntarea cu mulțimea. Procesul radicalizării lui George Teodorescu sau Mitru Moț se realizează tocmai în clipele de contact cu energia declanșată a masei. La adunarea din tîrg, învățătorul leapădă ezitările și se „aerisește", sorbind putere din avîntul luncanilor. — „De ce rîdeți? se-ntearse Ardeleanu, mirat, spre George. — Rîd, spuse el, pentru că-mi pare bine. (Nici asta nu se putea spune: aici se trăiește... Revoluția e aici, dintr-un cuvînt)".

Nu văd de aceea de ce Titus Popovici nu poate fi moștenitor legitim al unei tradiții care consemnează și pe Rebreanu și pe Slavici. De Liviu Rebreanu s-a spus că are geniul intuirii masei. Au devenit antologice paginile „Răscoalei", care marchează cu o exactitate magistrală acumulările minime treptate ale revoltei pînă la dezlănțuire. Au fost coplos comentate gesturile aluzive, ripostele de surdă amenințare (vestitul „De!"), dezvelind indirjirea mulțimii abia așteptînd destinderea prin răscoală. Aria de cuprindere a lui Rebreanu se restrîngea însă la zona reacțiilor spontane, dominată de tăria instinctului. Procesele sufletești colective nu depășeau regiunile obscure. Trecerea spre conștiință îi rămînea scriitorului opacă. Titus Popovici și-a însușit concepția marxist-leninistă asupra istoriei. Fiindcă beneficiază de o viziune politică precisă în mecanismul luptei de clasă, el poate să depășească limitele ideologice ale marelui său predecesor literar. Drumul spre conștiința de clasă — iată obiectivul autorului „Setei". Și el întîlnește satul într-un stadiu de înapoiere politică. Masa e mînată de impulsuri contradictorii, e dispersată de rivalități naționaliste și de superstiții înrădăcinate de veacuri. Cum reușesc comuniștii să colecteze șuvoiul revoltei țărănești, să-l stringă în albia luptei revoluționare, în etapa respectivă a reformei agrare? Întrebarea l-a solicitat pe scriitor, căci el năzuia să imortalizeze o metamorfoză decisivă într-o lume toropită de inerție și resemnare. Adunarea de la Tîrnăuți este concludentă în această privință. Autorul descoperă noile mobiluri conștiente ale mișcării masei care denotă creșterea ei spirituală. Se demonstrează că activitatea comuniștilor descătușează forțe imense, care nu se mai pot întoarce la stadiul conservator al trecutului. Hotărîrea de a da pămînt stringe dintr-o dată revendicările răzlețe, deschizînd calea influenței fertile a partidului.

Este adevărat că uneori nu se poate vorbi de scene de masă „pure". În redarea frămîntărilor mulțimii, scriitorul apelează cîteodată la un intermediar. Pornirile elementare contagioase sînt trecute prin filtrul unui personaj cu veleități intelectuale. Autorul împrumută optica lui — fără însă a i se identifica — spre a mări efectul artistic. Marșul amenințător al moților, îndignați că nu capătă pămînt, e reconstituit din perspectiva lui Spinanțiu. Acolitul baronului Papp vrea să incite o rebeliune, însă e copleșit de temeri, nepricepînd firea partenerilor săi de luptă. Privește fețele aspre, nerase, butucănoase, de o frumusețe sălbatică, neliniștitoare, și nu găsește o relație convenabilă între el, omul de lume, spîlcuit, și acești masivi locuitori ai munților, întărîtați de mizerie.

Ciocnirea în sat nu e aplatizată. E o succesiune logică: izbucnirea moților, intervenția patetică a lui Mitru. Toate acestea în ritmul febril care însoțește încleștările de masă.

Tot astfel, primele faze ale cîocnirii de la Tîrnăuți sînt comentate de Suslănescu. Peregrinarea profesorului de istorie prin tîrgul răvășit de încăierări este excelent zugrăvită. Mai întîi se plimbă neliniștit prin noroi, ocolind căruțele, printre boii cu coarne mari și bivolii înspăimîntători, vizionînd, ca un străin, mărfurile banale, eterogene, o pendulă stricată, perne, plăpumi unsuroase, cizme militare uzate. În minte închipuia o nouă teorie a hoardei în acțiune, teorie care mulțumea pofta lui momentană de a trăi fizic, viril. Se voia tribun, dar prima întîlnire cu un țăran în carne și oase, care îi pune o întrebare inofensivă îl inhibă. Ajunge la o cîrciumă plină de oameni. Podele alunecoase, tejghea de tinichea udă, fum și miros de oaie. Recunoaște oameni din sat, care-l îmbie să bea, îmbrîncindu-l mereu spre perete. Țăranii schimbau vorbe grosolane, amețiți de băutură. În răstimpuri ușa se trîntea și atunci năvălea de afară o lumină cenușie, lăptoasă. — „Ce este istoria? — începu Suslănescu, beat. Ce se ascunde în dosul acestei adunături de fapte, ce țel? O voință? O fatalitate? Totul ni se pare obscur și acum stăm cu toții la pămînt, despărțiți unii de ceilalți... — Ai, ai, ai, își clătină capul Cordiș, copleșit".

Apoi Suslănescu ia parte, în transă, la bătălia din piață. Ar fi vrut să lovească și el, să urle. Își părăsise trupul mingiilerilor aspre ale mulțimii, încălzit de un sentiment animalic de forță. Toate scenele brutale (oamenii încărcînd în grabă marfa, căruțele rostogolite, invazia atîtată a sătenilor, comitii 1 acte due, etc.) se perindă în fața cititorului, înregistrate de privirea halucinată a lui Suslănescu. În retragerea haotică cade iar pradă spaimei. E pălmuit barbar de huligani și se ascunde istovit într-o biserică unde imaginează o cuvîntare de la catedră despre trezirea naționalismului.

Nu obține și Gorki o priveliște impresionantă a tumultului istoriei resemnîndu-se aparent în optica diformată a lui Klim Samghin? Nici un moment eroul principal nu e abandonat și totuși în romanul lui Gorki frămîntările poporului în perioadele revoluționare sînt descrise excepțional. Un procedeu asemănător întrebuințează Konstantin Fedin în „Primele bucurii" și „O vară neobișnuită" (călătoriile lui Pastuhov). Nu trăiesc mulțimile în aceste cărți?

Pentru scenele de masă efective, cînd părăsește perspectiva vreunui martor, interpret subtil al evenimentelor, Titus Popovici adoptă voit un stil de relatare. Dar și prin înșirarea ostentativ aridă de fapte, autorul scrutează reacții psihologice colective. Remarcă ținuta decisă a manifestanților, impresia de forță a rîndurilor strînse; mirarea și exclamațiile de admirație ale pîlcurilor de țărani care fac loc demonstrației și așteaptă, deocamdată, desfășurarea conflictului; tactul cu care muncitorii rezolvă incidentul din mijlocul pieței, etc. Este posibil ca nu întotdeauna aceste scene să fie descrise la înălțimea celor menționate mai sus. Dar ele nu pot fi în nici un caz socotite ratate.

Dorința autorului „Setei" de a cuprinde largile mișcări sociale ar trebui încurajată. Titus Popovici a dovedit, după părerea mea, aptitudini certe în intuirea psihologiei masei în această epocă de uriașe transformări, inițiate și conduse de partidul clasei muncitoare.

S. Damian

CONSTANTIN CRACIUN
„Învățătoarea"

Responsabilul treburilor urgente

— Stai! Actele!

Mi se păru cît se poate de firesc la auzul glasului meu și sub amenințarea armei mele, omul să se oprească.

Îl zărisem de departe și-l așteptasem. Pășea în fruntea unui convoi de căruțe, sprijinindu-se într-un toiag, cu bărbia în piept, girbovit, și tot timpul cît îl urmărisem, în lungul șoselei, nu ridicase o clipă privirea, nu mai făcuse nimic altceva decît să înfigă toiagul în praf, să-și tîrască picioarele și să-și odihnească bărbia în piept. În urma sa numărasem zece căruțe cu rogojinile boltite, trase de cai slăbănogi, dintre care primul, șchiopătind, îi împrumutase ceva din mers, rîvnindu-i parcă toiagul. Îl așteptasem stînd drept, important și sever, repetînd cuvintele pe care aveam să i le strig, aspru și necruțător, împungîndu-i pieptul cu arma.

Se opri și mă privi cu blîndețe — și ceea ce mi se păru mie cît se poate de firesc nu-l uimi nici pe el.

Aveam cincisprezece ani. Nu eram încă utecist. Mă pregăteam să devin. Se ocupase de mine un tînăr roșcovan, electrician la uzina de tramvaie, căruia în aprilie '44, îi fusesem „predat" de doctorul G. Pînă în aprilie primisem abia două sarcini: adunasem niște medicamente pentru Ajutorul Roșu și transportasem la gară, într-o seară, un geamantan care nu știam ce conține. Știam doar că pe peron se va apropia de mine un ceferist, îmi va spune „aoleu, puișor, tare mititel ești pentru un geamantan atît de mare!", iar eu îi voi răspunde, „ajută-mă, nene; mama e în vagonul din urmă". Cel de al doilea naș, electricianul, îmi dăduse pe la începutul lui august o sarcină permanentă:

— Fă-ți rost de o sulă de cizmărie. Sau, și mai sigur, ascute-ți singur o vergea de fier. Tot lașul e împînzit de camioane nemțești care se retrag. Ia fă tu ca unele să mai zăbovească, să meargă mai încet...

Nu mai întrebasem cum. Cîteva ceasuri mai tîrziu, o sîrmă lungă de oțel ascuțită la un capăt și buclată la celălalt deveni prima mea armă.

— Merge? îmi cerea vești, la cîteva zile, nașul.

— Merge.

— Cîte?

— Cinci.

— Cauciucuri?

— Nu, camioane: cinci ori patru...

— Bravo!

— Și rabat: trei la o mașină mică. Un „Mercedes Benz".

— Aia din fața Palatului?

— De unde știi?

— Știu...

Arma, prima mea armă, mă adusese și în după-amiaza de 22 august la sediul Apărării Patriotice. Iașul încă mai ardea. Focul nu mai avea putere și aproape că nu mai avea ce arde, se sleise însă nu se resemnase. Privea cu dușmănie trădarea vîntului care îl ajutase dar care, îngrozit de dezastru, dezertase și se retrăsese pe dealul Cetățuiei, năpustindu-se prin ferestrele sparte ale mînăstirii, cerșind pocăință. Cu două zile în urmă americanii bombardaseră orașul cu plăci incendiare. Aleseseră ca principal obiectiv militar hala de carne și zarzavaturi. Flăcările mistuiseră deopotrivă oamenii și tarabele și asfaltul și caii și căruțele; vîntul le alergase pe străzi și le hrănise cu trupurile caselor, ale pomilor și iarăși ale oamenilor. Lupta de eliberare a orașului începu în aceeași zi. Tancurile sovietice înaintau pe străzile înguste și strîmbe, printre ruine și flăcări și în jurul lor, ieșită din pivnițe, din bălăriile curților, din găurile negre ale ferestrelor, mulțimea le întîmpina cu acea bucurie gravă care te reține în prima clipă să alergi în stradă, dar de care apoi nu mai poți s-o stăpînești, lacomă, nesățioasă, zgomotoasă, trecînd de la lacrimi la urale, de la strigăte la sfîșenie, ca într-o beție. Acoperindu-și retragerea, în cartierele de sud, hitleriștii pîndeau după fiecare zid, prefăcînd într-o gură de foc fiecare ulită. Sub cerul cenușiu, văzduhul fierbinte tremura de exploziile grenadelor, asurzit de șuierul cartușelor, orbit de fumul pe care lașul întreg îl mîna ca pe niște turme negre, flămînde, înnebunite. La 22 august, ultimele bande de hitleriști din oraș fuseseră nimicite. Pe zidurile încă fumegînde apăruse chemarea Apărării Patriotice pentru salvarea orașului adresată tuturor și „în primul rînd celor care ieșiți din crunta ilegalitate își văd astăzi îndeplinit visul de luptători pentru libertate". Arma, prima mea armă, pe care o aveam la mîne și în clipele cînd citisem chemarea mă decise să mă socotesc printre cei pomeniți „în primul rînd"...

Apărarea Patriotică își găsise sediul într-o casă boierească, veche, care însă acum se deosebea prea puțin de celelalte cîte rămăseseră în picioare. Pereții afumați, coșcoviți și ciuruiți de o mitralieră, mai păstrau doar într-un colț o palmă din ceea ce fuseseră odinioară și pe palma aceea, cu cărbune, în rușeste, apăruseră cuvintele „nu-i minat". În curtea mare, în care un plop tăiat de o schijă se aplecase ca o cumpănă de fîntînă, sute de oameni. Și printre ei, într-un grup care se înghesuia să pătrundă înăuntru pe o ușă dosnică, zării părul roșu al nașului, electricianul; îl strigai și el îmi făcu din mînă să-l aștept. Dar a aștepta în forfota aceea, pradă zvonului care se răspîndise — „Nu sînt arme pentru toți. Cine se înghesuie primește, cine nu, o să bată din buze", — era peste puterile mele. Mă zvîrcoleam, trecînd de la un grup la altul, făcîndu-mi loc cu coatele, agitat, nerăbdător.

— Mai domol, puștiule, încercă să mă potolească un bărbat mătăhălos și tuciuriu, cu mîna stîngă înfășurată într-un bandaj soios și agățat de gît cu o basma roșie; — mai domol, sau, și mai bine, du-te acasă!

— Acasă? Acasă să te duci dumneata!

Obrăznicia mea nu-l înfurie. Mă trase ușurel de păr și-mi spuse cu o liniște care mă dezarmă:

— Casa mea a fost patru ani cu grătii la geam, cinci pași lungime, trei lățime și hîrdăul în colț. Acolo, puștiule, n-o să mă mai întorc cît e lumea și pămîntul. Iar casa mea de acuma e asta și iarăși n-am unde să mă duc pentru că sînt în ea... Îmi ridică apoi cu un deget bărbia, îmi dădu un bobîrnac și se depărtă spre cei care primiseră arme și care se grupaseră în fundul curții. Un pirpiriu într-o tunică militară care îi ajungea pînă la genunchi i se plînse că primise prea puține cartușe:

— Numai trei... trei mari și late!

— Ba, mai mult ascuțite! îi răspunse. Nădejdea nu-i în ele. E în tine. Tu să fii mare și lat. Hai, nu mai sta. Mai ia trei oameni și repejor la moară, la Dacia. Derbedeii lui Horia Sima au și început jaful. Au mai rămas vreo opt vagoane de făină. Să le păziți cum i-ați păzi pe Hitler și pe Antonescu dacă vi s-ar da să-i duceți la streang. E pîinea orașului acolo.

Se înălță, căutînd pe cineva:

— Era pe aici o fată frumoasă... N-o mai văd...

O femeie cu brațe vînjoase, cu părul despletit, îmbrăcată cu un halat verzui, pătat de ulei, trase zdrăvăn din țigară cîteva fumuri unul după altul, grăbită, apoi aruncă mucul care îi frigea degetele și făcu un pas spre el.

— Nu, nu tu... Și tu ești frumoasă dar cealaltă are și o aluniță. Acuma doar se învîrtea pe aici...

Purtătoarea aluniței, un nod de fată cu ochi negri, mari, sub sprincenele stufoase ca două aripioare, cu cozi groase pieptănate deasupra capului, se ivi de undeva, din spatele unui mustăcios care își curăta carabina.

— Uite-o!... Unde-mi umbli, bucățică de om? O să-ți pierzi alunița și pas de-o mai găsește în vălmășeala asta... Știi să faci pîine?

— Știu.

— Bravo, ești bună de măritat. Dar pînă o să-i faci pîine numai lui bărbatu-tău, fă acum pentru toată lumea. Și mai ajută și pe altele să se mărite... Din pămînt, din iarbă verde, mai adună vreo zece brutărițe. Poa' să fie și fără aluniță... Toate, în par, la brutărie, la „Lux".

Mai trimise pe cîțiva să ajute echipelor care curățau hala; pe femeia cu părul despletit o sui într-o căruță să aducă de la un depozit de medicamente nemțesc părăsit o damigeana cu tinctură de iod:

— Și vezi, poate că pe drum găsești și cîteva cearșafuri, să mai facem niște fețe... Oamenii își taie cămășile și nu-i bine. Cămăși puține înseamnă păduchi mulți.... Fă rost neapărat de cearșafuri!

Femeia ar fi vrut să întrebe de unde, dar el i-o luă înainte:

— De unde poți! Și, mai ales, de unde nu poți... Că de acolo de unde poți, sînt sigur că o să aduci!

În vreme ce-i vorbea, apucase de mîneca hainei un bărbat care ieșea grăbit pe poartă; îl ținuse strîns de mînecă pînă ce căruța se urni din loc: abia atunci i se adresă:

— Încotro?

— La primărie... Intocmim tabelele patrulelor de stradă și nu mai e în sediu un petic de hîrtie...

— Lasă, dă-o păcatelor de hîrtie. O să ținem minte. La atîtea cîte nu trebuie să uităm, n-o să fie nimic dacă o să se mai adauge și cîteva șiruri de mame... Știi să cînți?

— Poftim?

— Ai auzit bine: știi să cînți?

— Nu prea... n-am voce...

— Să-ți găsești una urgent. Du-te repede pe Sfîntul Andrei. Nu știu numărul casei, dar după gălăgie o s-o găsești. Am înghesuit acolo copiii rămași de capul lor. Unora le-au fost ucși părinții, altii numai s-au pierdut de ei. Dă-le de mîncare, spală-i... și fă așa ca să-ți rămînă timp să le și cînți. Ascultă-mă: voce o să găsești. Cu mîncarea și săpunul o să fie mai greu.

— Fratele meu păzește un depozit de macaroane...

— Foarte bine. Cere-i pentru copii. După macaroane, merge să le cînți „bandera rosa"...

— Săpun însă...

— E bun și nisipul. Ai copii?

— Nu-s însurat... Am fost la Moghilev, trei ani...

— Însoară-te acuma. Pe drum ai vreme pînă acolo. Și ia-ți o femeie gospodină care să știe cum se spală copiii: se freacă bine pînă iese tot jegul!

Se întoarse și dădu din nou cu ochii de mine:

— Tot aici?

— Tot. Astept să iau o armă

— Dar năzdrăvănia aia din mînă, ce-i?

— O sîrmă... Am înțepat cu ea cauciucuri la camioanele nemțești.

— Zău? Cum te cheamă?

— Valeriu Duțu.

— Păi, ce mai vrei altă armă, Valeriu Duțu? Dacă ai luptat cu asta împotriva trupelor motorizate... o să-i birui cu ea și pe huligani. Te duci frumușel și intri în gardă la Podul Roșu. Mai sînt acolo niște băieți. Sovieticii au refăcut podul mînat de hitleriști... și refăcut trebuie să rămînă! Asta-i una. A doua: oprești pe toți cei care vor să intre și să iasă din oraș și întrebați-i ce hram poartă. E limpede, nu?

Nu mă dădeam dus. Gîndul la pușcă mă țintuia.

— Hm, ce nu-i limpede?

— Un tovarăș care a intrat în sediu mi-a spus să-l aștept... (Mai speram ca electricianul să-mi aducă o armă).

— Nu s-a orientat cum trebuie și cînd o să-l întîlnești să-l critici aspru. Nu-i timp de așteptat. Niciodată n-a fost orașul ăsta atît de al nostru... numai al nostru! Acum noi sîntem și primari și brutari și profesori și doctori... Și ție îți arde de așteptat? Vrei să rămînă orașul fără pază?

... Și iată-mă într-a cincea sau a șasea zi de pază la pod, părîndu-mi cît se poate de firesc ca omul acela din fruntea convoiului de căruțe să se oprească la auzul glasului meu... în schimbare, și sub amenințarea armei mele... o biată sîrmă de oțel!

Pe fața-i arsă și de mult nerasă, în ochi-i mici, verzi, duși în fundul capului, citii atîta oboseală, încît, fără să vreau, mă dădui un pas înapoi de teamă să nu se prăbușească pe mine.

— Actele?... Zîmbi, dezlipindu-și buzele înnegrite de praf: Actele?. Uite-le!... Îmi arătă cu toiagul șirul de căruțe oprite odată cu el: Zece căruțe cu acte! Actele Moldovei... Ale mele, ale unui arhivar, nu fac doi bani pe lîngă ele. Hrisoavele, arhivele Moldovei! Le-am ascuns prin păduri pînă o trece focul. Și uite că focul a trecut.

— Și acum, încotro?

— Le aduc înapoi, la Iași.

— Unde, la Iași? Lașul e mare!

— O să mi se dea o casă unde să le pun...

— O casă? îmi veni să rid. Păi, dumneata știi ce-i în oraș?

— Liniște, acum e liniște, ce altceva să fie?

— Orașul e distrus... a ars. Oamenii stau prin beciuri...

Clătină ușor capul acoperit cu o pălărie de paă jegoasă, cu panglica ferfeniță din care ieșea la tîmple părul albit înainte de vreme și oftă:

— Eh, cîte i-a fost dat să tragă și lașului... Prin beciuri, zici?

Unii n-au nici beciuri...

— Nici beciuri? N-ți-ți... Și iar clătină capul și oftă. Abia acum observă vechiul pod de piatră, distrus: — N-am știut de pod... Adică, n-am știut de nimic... De trei săptămîni ascund căruțele astea de urgie. A fost greu... Oamenii flămînzi, caii flămînzi... La Bîrnova au descărcat căruțele în drum și erau să mă lase acolo... Acu' a trecut. Am ajuns la Iași. Să mai văd hîrtiile între patru pereți și...

— O să fie greu!

— Mai greu decît a fost, n-o să fie. O să găsesc o casă...

— Pe dracu'! Dacă nu-s, de unde? Casă... casă... Nu există casă! Zău, îmi vine să nici nu te las să intri. O să încurci lumea de pomană. Mai bine descarcă aici hîrtoagele, că avem noi ce să facem cu căruțele. La Bălțați sînt cartofi, stau acolo și n-au cu ce să fie adunați. Hîrtoagele nu țin de foame... Și faci și dumneata o treabă patriotică!

Începu să-i tremure bărbia; scoase dintr-un buzunar o cîrpă și-și șterse fața, apoi își apăsă cu ea ochii. Toiagul îi alunecă din mînă și se rostogoli spre malul Bahluiului. Îl oprii cu piciorul, îl ridicai și i-l întinsei.

— Mulțumesc, tinere... Cu el am răzbătut pînă aici, cu el o să merg și mai departe. N-ai putea să mă îndrumezi unde... la cine să mă duc?

Era în glasul lui tremurat, în ochi, în felul cum strîngea în mîini toiagul, ceva, nu-mi dădeam seama ce, care mă înfioră.

— Mergi cu mine. Să-ți dăm drumul!

Pe drum, curioși, oamenii întrebau ce duceam în căruțe. Nici nu-mi venea să răspund. Cînd pîinile se cărau de la brutărie în fostele căruțe de gunoi, cînd morții găsiți prin adăposturi erau duși în spinare la groapă, cînd așteptau cartofii și n-aveau cu ce să fie aduși în orașul înfometat, eu mînam pe străzile Iașului căruțe cu hîrtie. Îmi era ciudă că însesem slab, și nu o dată vrui să opresc tot acest circ și să arunc hîrtoagele unde oi vedea cu ochii.

Ajuns la sediu, îl lăsai pe cel cu care venisem afară și intrai. În ușă mă ciocnii de bărbatul mătăhălos cu mîna bandajată.

— Cu cine pot să vorbesc într-o chestiune foarte urgentă, îi zisei uitînd să-l salut.

— Nimic nu-i atît de urgent încît să nu poată fi rezolvat după ce dai bună ziua...

— Noroc!

— Noroc! Care ți-e necazul? Eu sînt responsabilul cu treburile urgente și mai puțin urgente. Te ascult.

Îi raportai în grabă că făcusem rost de zece căruțe

— Goale?

— Ce și goale. Sînt pline cu hîrtii.

— Ce fel de hîrtii? De prins muște?

— Niște hîrtoage. Arhive

— Ale cui?

— Ale Moldovei! Le-a adus un om. Nici n-are rost să mai spun ce vrea

— Ce vrea?

Mă pufni rîsul:

— Vrea o casă. O casă în care să-și bage hîrtiile...

— Și unde-i omul?

— La poartă!

Sări scările cîte trei și din cîțiva pași ajunse în stradă. Cînd fui lîngă el, îl asculta deja pe omul adus de mine.

— Sînt actele Moldovei, domnule! Actele lui Cuza și-ale lui Kogălniceanu, scrisori de-ale lui Eminescu, manuscrisele lui Creangă... Sînt actele de judecată dintre iobagi și boieri... sînt foile de surghiunire ale răzvrătiților de pe moșii, sînt procesele răsculaților din '907... sînt... Istoria Moldovei e în carele astea!

Mătăhălosul îl asculta pasionat, ca pe o poveste fantastică; îl priveam și aveam senzația că nici nu respiră, că toată ființa îi e cucerită, că dintr-o clipă în alta se va azvîrli spre cel care îi vorbea, îmbrățișîndu-l. Dar gestul pe care-l făcu fu mult mai simplu. Ciocăni cu degetele lui mari în fereastra din stradă a sediului. Fereastra se deschise și apăru un cap de femeie.

— Olga, nu mai muta nimic în casa din Cuza Vodă. E nevoie de ea pentru altceva... Și arătînd spre căruțe:

— Știi, Olga, ce-s astea?... Zece căruțe cu tradiție! Tradiția noastră, Olga, tradiția libertății!

Octav Pancu-Iași

DRUMEȚINID

Mi-mi place să hoinărese prin țară; să poposesc pe meleaguri necunoscute, să ascult oamenii povestind, să-mi întăresc în minte figurile povestitorilor; să-mi notez în carnet tot felul de întîmplări, căci carnetul, asemenea unui prieten bun, mi însoțește pretutindeni. M-a însoțit și în ziua cînd am poposit în gospodăria de stat „Partizanul-Dragalina" unde am cunoscut povestea simplă, dar foarte semnificativă, a lui Triță Fănță, directorul acestei gospodării.

În toamna anului 1953, Triță Fănță ocupa funcția de inginer șef agronom la gospodăria de stat din Rusănești. La 25 de ani, cît avea pe atunci, se socotea un om în toată firea: se însurase; nevasta îi născuse un băiețel. Era mulțumit. În toamna anului acela, muncile agricole din gospodărie se terminaseră cu bine și el începuse să-și pregătească plecarea în concediu. Pentru prima oară, avea să plece cu familia. Pregătise totul de plecare. Mai avea numai o mică formalitate de îndeplinit la minister, fără de care nu putea să plece. Deci, și-a îmbrăcat hainele cele mai bune și s-a urcat în trenul de București. Socoteala era destul de simplă: dimineața o să ajungă la Capitală, o să se ducă direct la minister, într-un ceas-două o să termine, apoi o să se plimbe prin oraș, iar seara o să ia acceleratul și o să se înapoieze la Rusănești. Numai că socoteala de-acasă nu se potrivea cu cea de la București. La minister, directorul general îl primi imediat și, foarte amărît, îi spuse:

— Ai picat la vreme, tovarășe Fănță, șezi, te rog... Trebuie să ne ajuți. La gospodăria din Dragalina s-a creat o situație foarte grea. Fosta conducere a dus de rîpă gospodăria. Paisprezece oameni au fost înlăturați din conducere. Pe cîmp, bumbacul a rămas necules, iar însămînțările de toamnă nici pînă astăzi n-au început.

Triță Fănță îl asculta cu capul în piept, încruntat. Știa încotro țintea directorul, dar acasă îl așteptau nevasta, copilul, geamantanele, concediul. Zise:

— Tovarășe director, să vedeți...

Directorul, însă, i-o luă înainte:

— Tovarășe Fănță, doar pentru cîteva zile... Uite, delegația este pregătită... diurna o poți ridica chiar acum. Hai, zău, ajută-ne.

La 10 noiembrie 1953, Triță Fănță coborî în gara Ciulnița, una din porțile Bărăganului. Nu-l aștepta nimeni. Se uită neștiut să pornească singur, pe jos, spre sediul gospodăriei. Toamna și-arăta colții: suflu un vînt rece. Iar cerul cenușiu și liniștea ogoarelor nu prevesteau nimic bun. Drumul era trist și el se gîndea într-una la nevasta și copil. Vedea limpede cum concediul planuit se duce pe copcă. Și, pe măsură ce se apropia de sediul gospodăriei, Triță descoperea pămînturile semănate cu bumbac. Se ubătu din drum. În fața ochilor lui, florile albe ca de vată ale bumbacului necules se dădeau pasca de frig. Opt sute de hectare! O mare albă de vată!

De felul său, Triță Fănță a fost și este o fire neîndrăzneață și energică. Încă din prima zi, trecu în revistă toată gospodăria. Dar ce fel de gospodărie mai era și aceea? Bumbacul necules, grîul neînsămînțat, tractoarele nereparate, camioanele - pe butuci, cantina infectă, cu mese lungi, murdare, rămase încă de la boieri. Oamenii de multă vreme nu mai veneau la lucru. Așa ceva încă nu văzuse. Îi venea s-o ia la sănătoasa și să se reîntoarcă la minister și să raporteze: „Situația mă depășește... sînt prea tînăr... mă înapoiez la Rusănești". Dar rămase locului. Situația gospodăriei îl descuraja, dar, totodată, îl și îndîrjea. „Cum să mă întorc la București: cu coada între picioare?" Convocă de urgență o ședință cu șefii de secție și brigadierii. Aceștia veniră la adunare fără chef: adormiți, se uitau la Triță Fănță cu ochii căzuți din cer. „Săracul de tine! De unde mai picași și tu, bă?" Triță nu se lăsă intimidat de privirile lor uimite și ironice. Le vorbi de mizeria pe care o găsit-o în gospodărie, în vreme ce unii dintre ascultători căscau ori se scobeau în nas. Iar atunci cînd spuse că trebuie să se treacă imediat la strînsul bumbacului, cineva îi strigă:

— Cu cine să culegem, cu bunica din groapă?

Triță însă nu se pierdu cu firea și răspunse sever:

— Și cu ea, dacă va fi nevoie.

Cînd pomeni de însămînțări, îl socotiră nebun.

— Cu ce vrei, domule, să arăm? Nu vezi că n-avem tractoare? Triță se stăpîni, deși îi venea să urle. Ce ființe mai erau și astea? Ce legături aveau cu agricultura? Și cînd îi tuă la întrebări, află că unul fusese negustor, altul militar, iar unii n-aveau nici un fel de calificare. Ființe care nu simțeau chemarea pămîntului, respirația lui, nevoile lui.

Dar tot aici, în această ședință, el îl află pe dr. Marga Petre, șeful sectorului zootehnic, un bărbat mai în vîrstă, care tot timpul îl ascultase cu privirile în pămînt, rușinat. Tot aici, îl cunoscu și pe Adolf Ghegler, țăran muncitor, care, din cînd în cînd, îl privea pieziș. Instinctiv, își dădu seama că pe acești oameni o să se poată bizui.

Și Triță Fănță se aruncă în luptă cu tot avîntul și priceperea sa de agronom. Uită de nevastă, de concediu. Totul trebuia luat de la început. Apelă de îndată la comitetul regional U.T.M. București. A doua zi, patru sute de utemiști se prezentară voluntar la culesul bumbacului. În felul acesta, printr-un efort eroic al tineretului, bumbacul fu salvat.

Mai rămîneau însămînțările de toamnă. Dar tractoarele gospodăriei zăceau nereparate. Atunci el ceru ajutorul tovarășilor de la Institutul de cercetări mecanice din Ciulnița. Primi 20 de tractoare și tot atîția tractoriști. Iar atunci cînd întîii fulgi de zăpadă prinseră să cadă, însămînțările erau terminate.

După zile și nopți de încordare, Triță Fănță respira în voie. O povară grea, de nesuportat, i se luase de pe inimă. Își dădu seama că, mulțumită forței marelui colectiv din care și gospodăria făcea parte, sarcina ministerului a putut fi îndeplinită. Urma să plece la Rusănești, la ai lui. Dar fu chemat la prim-secretarul raionului de partid.

— Vrei să pleci?

— Da, răspunse el

— Nu vrei să termini ceea ce ai început cu atîta trudă? Hai, rămîi! Noi o să te ajutăm.

Și Triță Fănță se lăsă convins. În luna decembrie 1953, își aduse la Dragalina nevasta și copilul. Gospodăria n-avea pe atunci locuință.

Și începură nopțile lungi de iarnă. Triță se frămînta și se întreba: „Cu ce să încep?". Totul i se păru acum nespus de greu. Dar nu mai putea să dea înapoi. Trebuia să meargă înainte. Ceru și sfatul raionului de partid. Sfatul lor era limpede.

Trebuia să ridice autoritatea gospodăriei, să recîștige încrederea oamenilor. Căci cadrele calificate și muncitorii zilieri ocoleau gospodăria. Cînd auzeau de Dragalina, dădeau din mînă a lehamite și ziceau:

— Ge, și aia-i gospodărie? Nu mergem acolo!

Triță Fănță înțelese că gospodăria pe care o conducea trebuia ridicată la nivelul unei gospodării socialiste. Primul pas era clar: „Creați condiții ca lumea de viață și muncă". Sarcina aceasta n-o putea îndeplini decît un colectiv unit.

Iarna lui 1953—54 a fost o iarnă de muncă intensă. Reorganizarea gospodăriei începu, așa cum se spune, de la A. Tractoarele, pînă atunci, se reparau în aer liber, în frig. Ce fel de reparații puteau fi și astea? Se construi în grabă un atelier provizoriu de mecanică. Mecanicii și tractoriștii lucrau acum la căldură. Se refăcu cantina, care căpătă un aspect civilizat. Se luară măsuri pentru aprovizionarea muncitorilor. Se deschise un magazin și un bufet. Apoi, se luară măsuri ca salariile să se plătească cu regularitate, de două ori pe lună. Fiecare muncitor, permanent ori zilier, avea o evidență clară a muncii prestate. Oamenii vedeau că ceva începe să se schimbe, dar neîncrederea încă mai dăinuia.

Și Triță Fănță înțelegea că această iarnă avea să fie hotărîtoare pentru viitorul gospodăriei. Colac peste pupăză, dădu și viscolul cel mare din '54.

Bătălia însă nu conteni nici o clipă. Îndrumat de organizația de partid, trecu la organizarea unor cursuri pentru ridicarea calificării profesionale. Lecțiile erau ținute rînd pe rînd de un profesor, de un inginer mecanic și de Triță Fănță.

Tot în iarna anului aceta, profesorul Romanovici de la București elaboră planul de sistematizare a gospodăriei. Planul prevedea realizarea unei uzini electrice, unui mare atelier mecanic, unor castele de apă și a 28 de apartamente. Într-un cuvînt, muncitorii începeau să aibă în fața lor imaginea unei gospodării socialiste. Realizarea proiectului avea să înceapă odată cu topirea zăpezii.

Curînd, Triță Fănță își dădu seama că singur n-o să poată face față sarcinilor gospodăriei. Simțea la fiecare pas ajutorul lui Orbeșteanu Ștefan, secretarul organizației de partid. Își dădu seama că era dator să cunoască oamenii, să și-i apropie, să le descopere aptitudinile, năzuințele, să le acorde toată încrederea. Într-o seară, după orele de curs, porni spre casă cu dr. Marga Petre, inginerul zootehnist. Și, dintr-una într-alta, zootehnistul îi dezvălui frămîntările sale:

— Mi-e rușine... Cînd sînt întrebat cîte vite are gospodăria, răspund rușinat: 16 vaci, și-atîea nenorocite. Vechea conducere ignora toate propunerile mele. De ce? Nici pînă astăzi n-am putut să înțeleg. Avem posibilități să organizăm un sector zootehnic modern... Vaci, oi... Dorința mea este să realizăm o crescătorie de scroafe de rasă. Să vină din toată țara la noi și să ceară vieri. Apoi am avea posibilitatea să înființăm și o crescătorie de curci... curcile aduc venit... mare venit. Apoi...

Triță Fănță îl asculta și zîmbea. Ca și el, visa. Visa o gospodărie înfloritoare, rentabilă, fruntașă. Zise:

— Tovarășe Marga, ai mînă liberă. Organizează sectorul zootehnic cum crezi dumneata mai bine. Vei avea din partea noastră tot sprijinul.

...Visurile celor devotați gospodăriei începură să se realizeze. Gospodăria se transformă într-un mare șantier de construcție. Iar muncitorii care, nu de mult, ocoleau gospodăria, se văzură nevoiți să recunoască:

— A, la Dragalina? Da, acolo s-a schimbat ceva. Nu-i rău. Să vedem...

Pe loaie! Iar la sediul gospodăriei se desfășura o activitate febrilă. Telefonul zbîrnîia din minut în minut. Se raporta: „Toarnă ca din găleată, tovarășe director".

Urmărind agitația celor din conducerea gospodăriei, aveam senzația că mă aflu la sediul unui stat major, în ajunul declanșării unei mari ofensive.

Ceva mai tîrziu, directorul mă luă cu el prin noroiul drumurilor. Mergea mîniru, iar stropii de ploaie îi alunecau pe față ca niște lacrimi de bucurie. Ținea morțiș să-mi arate gospodăria acum, pe timp ploios. Și bine a făcut.

— În trecut, fie spus, aveam 16 vaci, astăzi avem 300... îmi explică el. Ieri n-aveam nici o oaie, astăzi avem 4000... Avem și o crescătorie de curci... 10.000 de bucăți... Crescătoria de scroafe numără 150 de capete, dar pînă la sfîrșitul anului vom ajunge la 300. Este angajamentul nostru după Consfătuirea de la Constanța. Uite, acolo construim o maternitate pentru scroafe...

Cînd și cînd ne opream: cît vedeai cu ochii, ogoare semănate cu grîu ori porumb. Și, prin pînza deasă a ploii, mi se părea că văd cum grîul se înviorează, cum frunzele porumbului, ca niște aripioare verzi, tresar și sorb cu nesaț stropii de apă.

După un timp, uzi și plini de noroi, am poposit într-o cameră scundă, cu pereții plini de tot felul de grafice de producție. Aici, în liniștea încăperii, l-am privit pe director cea mai atent. E un bărbat înalt, bine legat, cu o față severă, dar nu de om rău. Din pricina mustății și a părului pornit pe cărunțire, nu izbuteam să-i stabilesc vîrsta. L-am întrebat atunci cîți ani are

— Treizeci

— Nu-ți este greu să lucrezi cu oameni mai în vîrstă decît dumneata?

Triță Fănță nu răspunse imediat; părea că se gîndește la ceva foarte îndepărtat. De afară se auzi chiotul prelung al unui copil și el tresări.

— Da, mi-a fost greu. Dar partidul m-a învățat un lucru esențial. Vezi dumneata, nu numai scriitorii au datoria să fie ingineri ai sufletului omenesc, ci și noi, simpli lucrători, care conducem colective mari de oameni. A cunoaște omul, a-l înțelege și a-ajuta, iată cheia muncii noastre. Dacă omul se simte înconjurat de respect, dacă găsește înțelegere, condiții bune de viață și muncă, el se atașează sufletește gospodăriei, dacă nu, își ia tălpășița. Îmi amintesc de-o întîmplare. Aveam în gospodărie un brigadier — Dragomir Ion. Își avea omul familia lui — nevastă, copil. Dar nu-și vedea nici de casă, nici de muncă. Se îmbăta, plîngea. Se vedea că închide în suflet o mare durere. M-am apropiat de Dragomir și am aflat atunci că o ducea greu; femeia lui nu lucra, căci avea grijă de copil. Copilul avea opt ani, dar nu mergea la școală. Școala era departe de gospodărie. Atunci am mai aflat că sînt mai mulți copii în gospodărie care nu merg la școală din aceleași motive. În aceeași zi am și luat o măsură bine primită de oameni. Gospodăria a pus la dispoziția școlarilor un docar cu cai. Docarul duce și aduce copiii de la școală. Simțind grija gospodăriei față de copiii lor, părinții s-au ataș și mai mult muncii. Soția brigadierului Dragomir a început și ea să lucreze. Cîștigul lor s-a mărit simțitor. Au început s-o ducă mai bine. Dragomir s-a lăsat de băutură. A fost primul brigadier care în vara anului 1954 a primit „Medalia muncii".

Viața oamenilor a devenit una cu cea a gospodăriei. Iar în anul acesta Ministerul Agriculturii ne-a acordat Drapelul de Gospodărie de stat fruntașă pe țară și un premiu de o sută de mii de lei. Conform regulamentului, o parte din această sumă o vom folosi în scopuri culturale. Vom cumpăra 6 televizoare pentru cele șase secții, 13 aparate de radio pentru cele 13 vagoane ale tracioriștilor. Vom termina vina la 23 August căminul cultural, care va avea 300 de locuri. Uite, pe îngășul ăsta merge viața noastră... Și acum, să mergem... Prea m-am întins la vorbă.

Ieșiram. O ceață ușoară dăinuia peste întinsele ogoare ale gospodăriei. Directorul mă luă de braț; mă conducea iarăși prin gospodăria cu care se mîndrea. Mă uimea maturitatea lui de gîndire, siguranța sa. Vorbea și visa, iar eu îl ascultam cu plăcere.

— Anul ăsta vom construi fără credite de stat, numai din beneficiile realizate peste plan. Avem beneficii de peste un milion și jumătate de lei.

Continua să-mi povestească despre Consfătuirea de la Constanța, despre întrebările ce i-au fost puse de conducătorii partidului.

La o răscruce de drumuri, trecu pe lîngă noi un bărbat însoțit de-o femeie tînără. Directorul le răspunse la salut, apoi îmi șopti:

— Îi vezi? S-au cunoscut aici în gospodărie și tot aici s-au căsătorit. Cu cît vom avea mai multe familii, cu atît gospodăria va fi mai puternică.

Începu din nou să plouă. Directorul își frecă mulțumit mîinile...

— O să plouă toată noaptea.

Haralamb Zincă

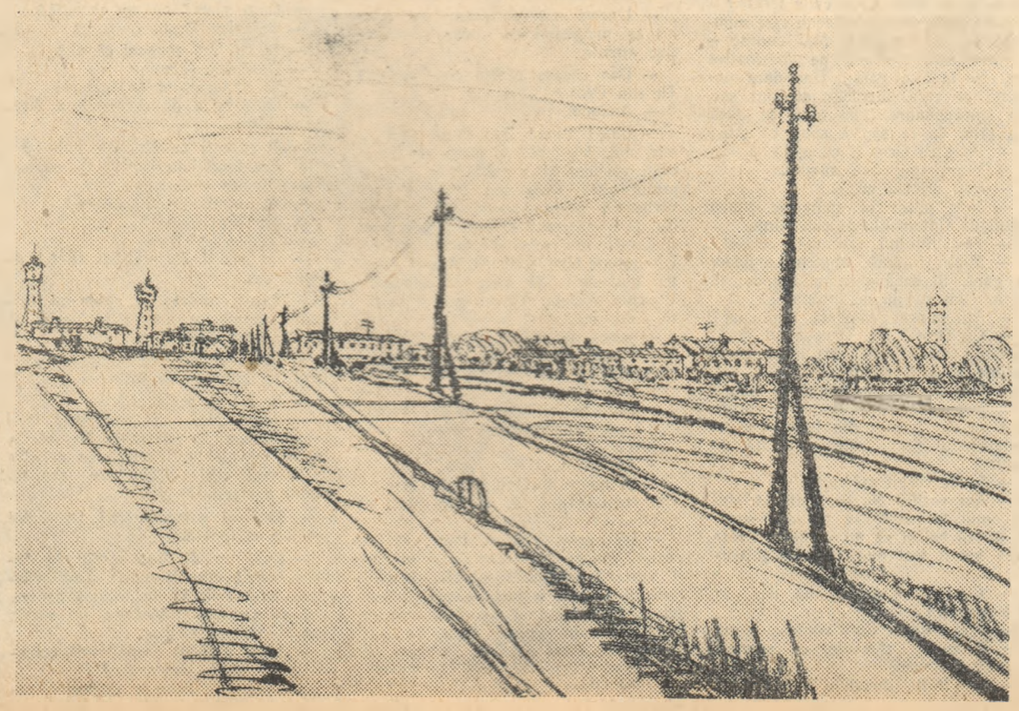

Desene de N. MOCANU

RADACINILE

CAP. XXXIV

Către sfîrșitul anului

Mai era o lună pînă la Anul Nou. Vremea, în loc să se aspreasică, se îndulci. Peste munți și peste dealuri, peste oraș și peste cîmpia care se întindea, netedă, pînă la Tisa, pogori ceață. În zori ceața era viorie, către amiază bătea în alb, devenea albăstrie spre seară, amurgul o găsea vînătă. Uneori în ceața alburie a amiezii se deschideau spărturi. Atunci, dacă te uitai în sus, vedeai o fîșie îngustă de cer albastru ca un cîmp de cicoare înflorită. Mai vedeai și soarele, mic și galben, rotund și lucitor ca o tipsie de aur vechi.

În pofida miezului de iarnă care se apropia, veni dinspre mările de miazăzi vînt căldicel. Zăpada, mincată și muiată de ceață, începu să se topească. Pretutindeni se iviră șuvoaie susurătoare. Neîngrijite și nereparate de mult, canalele sparte ale orașului se înfundară. Apa tulbure, noroioasă, murdară, inundă pivnițele și subsolurile, umplu gangurile și curțile și năvăli pe străzi și pe uliți, îngreunînd circulația. Viața fu lovită de paralizie. Se închiseră școlile. Mulți negustori își zăvorîră prăvăliile. Uzina electrică se defectă și orașul rămase noaptea copleșit de întuneric. La cîrciumi și restaurante, la cafenele și locante, clienții se rărîră. Birjarii, în nădejdea că tot vor mai găsi mușterii, împinseră săniile sub șoproane și înhămară caii la trăsuri. Rîul din apropierea orașului trosni, gheața se rupse și sloiurile porniră la vale. Mahalalele fură înecate. Copiii scoaseră albiile de prin case, se suiră în ele și neavînd lopeți se slujiră de prăjini. Începură să se plimbe pe uliți și prin ogrăzi ca pe gîrlă.

La locantă, Rafira avu mai puțin de lucru. În fiecare după-amiază își încălța cizmele înalte, le ungea bine cu seu de oaie, cerea voie patronului, și pornea înspre casa masivă și cenușie, clădită pe timpul Mariei Tereza, și în care știa că se afiă închis și pus în lanțuri fiul ei.

Înainta greu, prin apă, cu fustele ridicate, dar se simțea încă voinică și puternică și nu o dobora oboseala. Ajunsă la clădirea masivă și cenușie se oprea și privea ferestrele oblonite de sub streșini. Dincolo de una din acele ferestre oblonite se afla Licu. Îi ardea inima de dorul lui și acum, cînd nu mai avea nimic de vîndut, și-ar fi dat carnea de pe ea să-l mai vadă o dată. Însă carnea de om nu avea căutare, n-o mînca nimeni, numai pămîntul. Pămîntul nu cumpăra carne de om, o lua pe degeaba, de la fiecare, odată cu sîngele răcit și cu oasele.

Încercase de cîteva ori să intre în vorbă cu paznicul de la ușă, să-i dăruie tutun și să-l întrebe dacă nu ar putea să-i aducă o veste de la cel închis. Paznicul o izgonea.

— Pleacă, femeie, și să nu te mai prind pe aici. Nici dacă mi-ai fi soră ori mamă nu ți-aș spune nimic. Nu vreau să rămîn fără pîine. Am nevastă și copii.

— Amară pîine mănînci, paznicule.

— Amară, femeie.

Odată îl văzuse intrînd în clădirea masivă și cenușie pe Orbescu. Știa că e unul din oamenii care îl bătuseră și-l chinuiseră pe fiul ei. Cum să-l întrebe? Mai bine se usucă și moare de dor. Altădată îl văzuse ieșind de acolo pe Grunz. Îi venise să-i huiduie și să-l blesteme. Se stăpînise. O astfel de purtare nu i-ar fi ușurat cu nimic viața lui Licu.

Într-o zi se dusese la prefectură și ceruse să fie primită de domnul prefect Marius Bold, căruia îi vînduse pe mai nimic casa din munți, de la Condor. Ușierul, un bătrînel cocoșat și chel, îi spusese:

— Nu se poate să vorbești cu domnul prefect.

— De ce nu se poate?

— Pentru că domnul prefect nu se află la prefectură.

— Dar unde l-aș putea găsi? Acasă?

— E plecat la București.

— Și cam cînd o să se întoarcă?

— Peste o săptămînă ori poate chiar peste două.

Rafira oftase și zisese:

— Doamne, Doamne... Și ce mă fac eu pînă atunci?

— Dar ce vrei dumneata să vorbești cu domnul prefect? Spune-mi mie!

— Numai cu domnul prefect Bold am de vorbit.

Bătrînelul cocoșat și chel, jignit că femeia din munți nu i se spovedește, o repezise:

— Atunci... Să mai treci dumneata pe aici după ce se întoarce domnul prefect Bold de la București... Dacă se mai întoarce prefect...

— De ce să nu se mai întoarcă prefect?

Bătrînelul ridicase din umeri:

— Nu știu... Adică, stai, de ce nu ți-aș spune? S-aude că ministerul îl scoate pe domnul Marius Bold din prefectură și pune pe altul.

Alergase, prin apa tulbure, noroioasă, murdară, care îi ajungea pînă la genunchi, la părintele Coriolan Bold. Cînd o văzu, preoteasa Tilda o întrebă:

— Ce s-a întîmplat de ți-ai mai adus aminte de noi, Rafiră?

— Nu v-am uitat o clipă, cinstită preoteasă Tilda. Mi-ați făcut bine și vă păstrez în inima mea. Însă am avut mult de lucru.

— Lucri în oraș, Rafiră?

— Lucru. La o locantă.

— Și ce necaz te-a urnit la drum?

— Același pe care îl cunoașteți. Necazul cu Licu.

— După cîte știu de la părintele Cori, ți s-a înlesnit să-l vezi și l-ai și văzut.

— L-am văzut, har Domnului din ceruri. Însă de atunci și pînă acum a trecut ceva vreme. Am venit să-l rog pe părintele Coriolan să se intereseze de Licu și să îmi dea o veste. Mă tem să nu mi-l fi omorît. Nu aș fi vrut să vă mai supăr și m-am dus la prefectură. Nu am avut noroc să-l găsesc pe domnul prefect. Mi s-a spus că a plecat la București.

— A plecat, Rafiră. La București a plecat. Și l-a luat și pe părintele Cori cu dînsul.

Rafirei, de cînd auzise că-l schimbă pe prefect, îi intrase un fier rece în inimă. Dacă domnul Marius Bold avea să fie scos din prefectură, atunci degeaba îi vînduse casa. Ca simplu particular, domnul Marius Bold nu mai era în cădere să-i dea o mînă de ajutor în procesul care se pregătea lui Licu și celorlalți. Poate că totuși bătrînelul cocoșat și chel de la ușa prefectului o păcălise. O întrebă pe preoteasa Tilda:

— Am auzit că se schimbă prefectul, cinstită preoteasă. Așa vorbește lumea.

— Lumea vorbește multe, Rafiră. Că dacă nu ar vorbi multe, oamenilor le-ar suca gramul. De cîteva zile lumea vorbește și despre schimbarea prefectului. Însă lumea s-ar putea înșela. Nu sîntem noi oameni care să ne lăsăm loviți cu una, cu două.

— Mulțumesc pentru cuvînt, preoteasă Tilda.

Plecă. Preoteasa Tilda o conduse pînă la poartă. Merseră una după alta pe niște scînduri subțiri, așezate cap la cap, pe buturugi, și care se îndoiau și amenințau să se rupă sub pașii lor. Curtea părintelui Cori și ograda de alături, a bisericii, erau, ca și strada, acoperite de apă. Înainte de a se despărți de preoteasă, Rafira zise:

— Acum mă duc la domnul avocat doctor, fratele dumitale. Poate îmi dăruie dumnealui o nădejde...

— Nu te mai osteni, Rafiră. Fratele meu a plecat, ca și părintele Cori, la București, cu domnul prefect Bold. Atît părintele Cori cît și fratele meu au bune proptele la București în domnul Maniu și în oamenii lui. Proptelele vor fi puse în mișcare și nu vor îngădui ca dragul meu cumnat să piardă prefectura. Îți spun acestea ca să te liniștești, Rafiră.

— E bine să ai proptele, spuse Rafira. Însă nu știu cum se face că pe lume numai gardurile zdravene au proptele.

— Așa a lăsat Dumnezeu, Rafiră. Nu trebuie nici să te miri, nici să te superi.

Rafira o rugă pe preoteasă:

— Spune-i multă sănătate din partea mea nefericitei de Velica, cinstită preoteasă.

— Mi-aș călca pe inimă și i-aș spune, Rafiră. Însă Velica nu se mai află aici. A luat-o părintele Cori la București.

— Dar ce să caute Velica la București?

— O duce părintele Cori la doctor, să-i pună picioare.

Grunz bău în tovărășia lui Orbescu pînă se ameți. Pe urmă îi spuse:

— Orbescule, cred că arestații noștri s-au îngrășat. Trimite să-i aducă la confruntare, Orbescule. Să-i mai frecăm nițeluș. Să mai dăm jos osînza de pe ei, Orbescule.

Subinspectorul îl întrebă:

— Pe toți, domnule inspector?

— Pe toți, Orbescule. Și pe cei vechi și pe cei noi, Orbescule.

— Să trăiți, domnule inspector. Cei vechi sînt în lanțuri. Să-i aducem așa?

— Cu atît mai bine, Orbescule. Lanțurile celor vechi îi vor înspăimînta pe cei noi și-i vor face mai docili și mai vorbăreți.

Orbescu se duse după Cămăraș și după Catopol, îi găsi și le porunci să scoată arestații din celule și să-i aducă în odaia cu numărul cinci.

— Să trăiți, domnule inspector, în cîteva minute toți arestații se vor afla în camera cinci.

— Să mergem și noi, Orbescule.

— Să mergem, să trăiți, domnule inspector.

Intrară în camera cu numărul cinci, se așezară pe scaune și se apucară să fumeze.

Cămăraș îl aduse pe Oroș. Pe Gavril Toduță îl aduse Catopol. Landră veni cu Marișca Balint și cu Minu Uibaru. Pe urmă Catopol și Cămăraș plecară și-i aduseră, grămadă, pe Justin Vlaicu, pe Bălănica Dron și pe Galina. Pe Oroș, pe Uibaru, pe Toduță și pe Marișca Balint, Landră îi așeză lîngă perete. Cînd oamenii se mișcară pentru a se așeza la rînd, așa cum li se poruncise, lanțurile zăngăniră.

Oroș se bucurase atunci cînd Cămăraș, descuind ușa, intrase la el și-i spusese:

— Ridică-te, Oroș, și hai cu mine. Te cheamă inspectorul la confruntare.

Se gîndi că o va vedea din nou pe Iovca Silef. Pogori scările voios. Dacă lanțurile de la picioare nu i-ar fi îngreunat mersul, ar fi pogorît scările sărind cîte două-trei trepte deodată. Acum o căuta cu ochii pe Iovca Silef și se mira că nu o găsește. Mirarea se iscase și creștea în inima lui. Pe obraz barba nerasă de mult timp crescuse și nu lăsa să se vadă mișcarea nici unui mușchi al feței. Îl cuprinse, grea ca plumbul, neliniștea. Ce putuse să se întîmple cu Iovca Silef? Nu cumva inspectorul o schingiuise în așa fel încît fata nu mai era în stare să se țină pe picioare? Nu cumva Iovca Silef era bolnavă? Și dacă era bolnavă unde zăcea și cine o îngrijea? Vru să se repeadă la inspector, așa înlănțuit cum era, să-l izbească în bărbie cu capul, să-i doboare, să se urce pe el ca ursul și lăsîndu-se greu să-l silească să-i spună ce s-a petrecut cu Iovca Silef. Dar subinspectorul, Landră, Cămăraș, Catopol ar sări asupra lui, l-ar pocni cu tocurile pistoalelor în cap, l-ar fărîma în bucăți. Iar inspectorul Grunz ar rîde cu gura întinsă pînă la urechi. De el, de Oroș, ar rîde. Și l-ar întreba:

— Dar de ce vrei tu, Oroș, să știi ce-am făcut noi cu bulgăroaica? Nu cumva te-ai îndrăgostit de bulgăroaică, Oroș?

Nu. Chiar dacă va fi să-i crape inima sub apăsarea neliniștii și a durerii, nu se va clinti de la locul lui și din gură nu îi va ieși nici un cuvînt din care să se înțeleagă că pe el îl interesează Iovca Silef. Închise ochii o clipă. Își adună toate amintirile. Și o văzu pe Iovca Silef. Fetișcana avea fața neînchipuit de neagră, iar buzele negre și crăpate le avea. Totuși, îi surise. Îi surise și el fetișcanei cu suris trist. Grunz îl izbi cu pumnul peste gură și răcni:

— De ce rînjești, mă? De cine rîzi tu, mă? De mine, mă? Ai tu nas să rîzi de mine, mă?

Oroș nu-i răspunse. Ridică mîinile. Lanțurile sunară. Inspectorul, crezînd că Oroș vrea să-l lovească, se feri. Oroș însă își duse mîinile la gură și se șterse de sînge.

— Îl vezi, Orbescule? Îl vezi? L-am smintit în bătăi. L-am pus în lanțuri și i-am adus să-l mai întrebăm cîte ceva, iar el... El rîde de mine... Ce zici, Orbescule?

— Ce să zic, domnule inspector? Ce mai pot să zic? E neobrăzat.

Bălănica Dron, Galina, Justin Vlaicu se uitau la oamenii puși în lanțuri. Se uitau mai ales la Oroș pe care pumnul inspectorului îl umpluse de sînge. Cele două zile și două nopți de arest nu-i demoralizase.

Grunz luă loc pe un scaun, se crăcănă și-l chemă mai aproape de el pe Justin Vlaicu.

— Cum ziceai că te cheamă pe tine, mă?

— Justin Vlaicu.

— Și ce meserie ziceai că ai tu, mă?

— Macagiu. Sînt macagiu la căile ferate.

— La căile ferate, care va să zică.

— Da. La căile ferate.

— Și de cînd ai devenit tu comunist, mă?

— Nu sînt comunist.

— Care va să zică, tu nu ești comunist, mă? Așa pretinzi?

— Nu sînt.

— Îl vezi, Orbescule?

— Îl văd, să trăiți, domnule inspector.

— Îl auzi, Orbescule?

— Îl aud, să trăiți, domnule inspector.

— Zice că nu e comunist, Orbescule. Susține că nu e comunist.

— Da, să trăiți, domnule inspector. Chiar așa zice. Că nu e comunist.

— Și dumneata ce crezi, domnule subinspector?

— Eu cred că este comunist, să trăiți, domnule inspector. Comunist sadea.

— Atunci de ce nu mărturisește, subinspectore?

— Așa sînt comuniștii, să trăiți, domnule inspector. Parcă dumneavoastră nu-i cunoașteți? De cînd vă tot amăriți cu ei, ați avut timp să-i cunoașteți bine, domnule inspector. La început nu mărturisesc că sînt comuniști.

— Și mai pe urmă?

— Mai pe urmă mărturisesc tot.

— Auzi, mă, ce spune domnul subinspector? Că mai pe urmă — adică după ce o să te lucrăm nițeluș — o să mărturisești că ești comunist. N-ai vrea să mărturisești acum? Să nu ne mai silești să te lucrăm și să te punem în lanțuri?

— Nu am ce să declar.

— Bine. Să zicem că tu nu ești comunist, deși noi avem certitudinea că ești. Dar ceva comuniști cunoști tu acolo unde lucrezi, la căile ferate?

— Cunosc pe toți oamenii care muncesc la noi, la gară. Mai cunosc și oameni care lucrează pe locomotive sau pe la alte gări. Dar dacă oamenii pe care îi cunosc eu sînt sau nu sînt comuniști, nu știu. Și dacă nu știu, de ce să vă spun că știu?

— Pe Licu Oroș îl cunoști?

— V-am spus că-l cunosc.

— Ești prieten cu el?

— N-aș putea să spun că sîntem prieteni. Sîntem numai cunoștințe.

— Te-ai întîlnit vreodată cu el?

— M-am întîlnit. Muncim amîndoi la gară. Și dacă muncim amîndoi la gară, cum să nu ne întîlnim?

— Ați mîncat vreodată împreună?

— Cu Oroș? Nu. Oroș e căsătorit. Ia masa acasă. Adică lua masa acasă înainte de a fi arestat.

— Dar de băut împreună ați băut?

— V-am mai spus. Am băut uneori, cînd ne-am întîlnit din întîmplare în restaurantul gării, cîte o litruță de palincă.

— Și de vorbit ați vorbit?

— Am vorbit. Nu se poate să stai cu omul la masă, să tot dai noroc cu el, să bei și să nu vorbești. Chiar dacă am fi fost muți, tot am fi vorbit.

— Cum ați fi vorbit, mă, dacă ați fi fost muți?

— Prin semne. Cum vorbesc muții.

— Îl auzi, Orbescule, ce spune? Îl auzi ce spune?

— Să trăiți, domnule inspector, îl aud.

— E comunist, Orbescule.

— Să trăiți, domnule inspector, nu mai există nici o îndoială că e comunist.

— Cum ziceai că te numești, mă?

— Justin Vlaicu.

— Ascultă, mă Vlaicule, ia spune-mi tu, mă, ce vorbeai tu cu Oroș cînd vă întîlneați la restaurantul gării și vă cinsteați cu palincă.

— De multe și de toate.

— Pe larg, pe larg. Spune-mi, pe larg, ce anume vorbeați voi doi?

— Despre vreme, despre necazuri, despre scumpete...

— Așa! Așa! Vezi că e băiat bun, Orbescule? Vezi că începe să spună adevărul, Orbescule?

— Să trăiți, domnule inspector, văd.

— Mă, Vlaicule, îmi placi, mă. Să știi că începi să-mi placi, mă.

Justin Vlaicu rîse și inspectorul îi văzu dinții albi și frumoși.

— Ai dinți frumoși, mă Vlaicule.

— Am.

— Mă, Vlaicule, mă, și Licu Oroș avea dinți frumoși, mă.

— Avea, își aminti Justin Vlaicu. Avea dinți chiar mai frumoși decît ai mei. Numai că dinții lui Oroș îngălbeniseră puțin din pricina fumatului. Eu nu fumez.

— A! Tu nu fumezi! Bine. Bravo. Dar tu știi, mă, că Oroș nu mai are dinți? Oroș a făcut pe nebunul, mă, a susținut că nu e comunist, și eu i-am rupt dinții lui Oroș, mă, și Oroș a rămas fără dinți.

— Și eu susțin că nu sînt comunist.

— O să vedem cît timp susții tu că nu ești comunist. Deocamdată să-mi spui tu mie, mă, despre ce necazuri vorbeai tu cu Oroș? Scrie, Orbescule.

— Scriu, să trăiți, domnule inspector.

— Ne plîngeam unul altuia că lefurile sînt mici, că viața se scumpește mereu, că războiul bate la ușă.

— Tu te plîngeai de scumpetea vieții ori Licu Oroș?

— Uneori mă plîngeam eu. Alteori se plîngea Licu Oroș. Nu-mi aduc aminte.

— Dar despre război cine vorbea? Tu sau Oroș?

— Amîndoi.

— Bine! Bine! Dar să-mi spui tu mie, mă, Vlaicule, în timp ce petreceați voi doi bînd palincă în restaurantul gării, Oroș n-a încercat să-ți vorbească despre partidul comunist? Nu te-a ademenit? Nu ți-a propus să intri în partidul comuniștilor? Gîndește-te bine, Vlaicule. Adu-ți aminte, Vlaicule. Și spune-mi adevărul, Vlaicule. Altfel... Altfel rămîi și tu fără dinți, mă.

— Oroș nu mi-a vorbit niciodată despre comuniști. Nu mi-a propus niciodată să intru în partidul comunist.

— Dar tu ai auzit despre comuniști? Ai auzit despre partidul comunist?

— Am auzit.

— Și nu ai fost curios să știi cine sînt comuniștii și de ce s-au făcut ei comuniști?

— De curios s-ar fi putut să fiu curios. Știam însă că pe comuniști îi vînează poliția, îi prinde, îi chinuie, îi judecă, îi închide sau îi împușcă. N-am vrut să am de-a face cu poliția. Voiam să mă însor cu Bălănica, să avem copii și să trăim în sărăcie și liniște nesupărați de nimeni.

Grunz începu să rîdă. Odată cu el rîseră Orbescu și Landră, rîseră Cămăraș și Catopol. Cînd inspectorul se opri din rîs, se opriră și ei.

— N-ai vrut să ai de-a face cu poliția! zise Grunz. Iată că totuși ai de-a face cu noi... Și noi, mă, Vlaicule, noi sîntem mai ceva decît poliția. Noi sîntem mai sus ca poliția.

— A căzut năpasta pe noi.

— N-a căzut nici o năpastă pe voi, mă. Tu ești comunist, mă, ești un comunist viclean, mă. Vrei să ne învălui în minciuni. Pe Gavril Toduță îl cunoști? Ia uită-te la el și spune-mi dacă îl cunoști!

Justin Vlaicu se uită la oamenii înșiruiți lîngă perete. Îi văzu în lanțuri și cu bărbile crescute. Spuse:

— Cum să nu-l cunosc eu pe nenea Gavril Toduță? Îl cunosc. E un om bun ca pîinea lui Dumnezeu. Și-l cunosc și pe nenea Minu Uibaru.

— Bravo! Bravo! Ai scris, Orbescule ce spune Justin Vlaicu?

— Să trăiți, domnule inspector, am scris.

— Știi că Minu Uibaru și Gavril Toduță sînt comuniști?

— Nu știu. Știu numai că sînt oameni de treabă, oameni cinstiți. Toată lumea care îi cunoaște îi iubește și-i respectă. Și sînt săraci lipiți pămîntului.

— Ei! Asta e! Săraci! Toți sîntem săraci, mă. Nici unuia dintre noi nu-i ajung banii, mă. Dar pe unguroaică, pe Marișca Balint, o cunoști?

— Nu.

— Gavril Toduță ți-a vorbit de comuniști?

— Nu mi-a vorbit.

— Dar Minu Uibaru?

— Nici nenea Minu Uibaru.

— Bine, Vlaicule, bineee!... Nu vrei să fii sincer cu noi, mă. Nu vrei să ne scuteți de osteneală.

— Nu pot să spun ceea ce nu știu. Orice mi-ați face nu pot să agăiesc decît adevărul.

Grunz se uită la fată. Îi plăcu obrazul ei rotund și pufos. Îi plăcură și ochii ei vii, jucăuși, de veveriță.

— Ia vino încoace, fă.

Fata se apropie de inspector.

— Cum ziceai că te cheamă?

— Bălănica Dron.

— Și cîți ani spuneai că ai?

— Douăzeci și unu.

— Și unde ziceai că lucrezi?

— La fabrica de cherestea a domnului Gross.

— O cunoști pe Marișca Balint?

— Pe tanti Marișca? O cunosc. Toată lumea o cunoaște.

— Ai vorbit vreodată cu ea?

— Am vorbit.

— Despre ce?

— Eu știu?! Despre fel de fel de întîmplări.

— Adu-ți aminte și spune-mi limpede: despre ce anume ai vorbit tu cu Marișca Balint?

— Într-o zi s-a întîmplat un accident în fabrică. Se întîmplă des.

— Ce fel de accident?

— Fierăstrăul... A tăiat mîna unui om care lucra la fierăstrău. Nu se afla în fabrică nici un doctor. Nu se afla în fabrică nici măcar un sanitar. Omul a murit.

— Și dacă a murit, ce? Omul tot trebuie să moară.

— Dacă ar fi fost medic în fabrică, omul n-ar fi murit. Tanti Marișca mi-a spus că în fabrică ar trebui să se afle totdeauna un medic sau măcar un sanitar.

— Adică a făcut propagandă comunistă. Ai scris, Orbescule?

— Să trăiți, domnule inspector, am scris.

Bălănica Dron spuse:

— Nu știu dacă ceea ce mi-a spus atunci tanti Marișca era sau nu propagandă comunistă. Însă toți oamenii care lucrează la fabrica domnului Gross spun că ar trebui să se afle un medic la fabrică. Domnul Gross nu vrea să angajeze medic, ca să nu aibă o cheltuială în plus. Oamenii care lucrează la fabrică spun că domnul Gross cîștigă din munca noastră destui bani, așa că ar avea de unde plăti leafa medicului.

— Ai scris, Orbescule?

— Să trăiți, domnule inspector, am scris.

— Adaugă la cele scrise: „Din declarațiile arestatei Bălănica Dron reiese că sub influența directă sau indirectă a comunistei Marișca Balint aproape toți muncitorii de la fabrica domnului Gross s-au bolșevizat". Ai scris, Orbescule?

— Să trăiți, domnule inspector, am scris întocmai.

— Ascultă, Bălănica Dron!...

— Ascult...

— Marișca Balint nu ți-a vorbit niciodată despre comuniști?

— Nu mi-a vorbit.

— Și n-a încercat să te ademenească să te încîrdășești cu comuniștii?

— Niciodată.

— Am înțeles. Scrie, Orbescule: „Arestata Bălănica Dron declară că arestata Marișca Balint nu i-a vorbit niciodată despre comuniști pentru că ea, Bălănica Dron, este comunistă de mai multă vreme. Și mai declară că Marișca Balint nu i-a propus să intre în partidul comunist pentru că ea, Bălănica Dron, este de mai multă vreme membră a partidului comunist". Ai scris, Orbescule?

— Da, să trăiți, domnule inspector.

Bălănica Dron zîmbi. Și spuse:

— Domnul Orbescu a scris ceea ce i-ați poruncit dumneavoastră să scrie. Dar eu nu am grăit ceea ce dumneavoastră i-ați poruncit domnului Orbescu să scrie că eu aș fi grăit. Mă întreb pentru ce aveți dumneavoastră nevoie de niște hîrtii în care se scriu neadevăruri?

Inspectorul Grunz zise:

— Ia vino tu și mai aproape...

Bălănica Dron îi ascultă ordinul. Grunz se ridică și-i dete o pereche de palme. Fetei îi săriră cerceii din urechi. Se depărtă. Inspectorul se așeză iarăși pe scaun. Bălănica Dron își căută cerceii pe parchet. Îi găsi. Îi puse în podul palmei și se uită la ei. Spuse:

— Mi-ați stricat cerceii.

— O să-ți cumpere derbedeul ăsta alții, zise Grunz. Trăiești de multă vreme cu el?

— Nu trăiesc cu el.

— Dar cu cine trăiești?

— Nu trăiesc cu nimeni. Sînt fată cuminte.

— Cuminte! Nu există fete cuminți. Dar să admitem că mai sînt și rarități și că tu ești una dintre ele. În cazul acesta ce raporturi sînt între tine și Vlaicu?

— Ne-am logodit. O să ne căsătorim după Anul Nou.

— O să fie cam greu să vă căsătoriți în pușcărie.

— Dar pentru ce o să ne trimiteți la pușcărie?

— Cum pentru ce? Pentru că sînteți comuniști.

— Nu sîntem.

— Ba sînteți. Însă partidul vostru v-a învățat să păstrați taina, să nu mărturisiți.

— Nu avem nici un partid, spuse Justin Vlaicu. Nu facem politică.

— Dar ar fi fost bine să fi făcut politică și să fi avut un partid,

SÎNT AMARE

adăugă Bălănica Dron. Dacă e vorba să fim prinși pe stradă, la întîmplare, cercetați și bătuți și amenințați și cu pușcăria, ar fi fost bine să avem un partid.

— Ai auzit, Orbescule?

— Să trăiți, domnule inspector, am auzit.

— Ai scris, Orbescule?

— Să trăiți, domnule inspector, am scris.

— A scris minciuni, spuse Justin Vlaicu.

— Minciuni sfruntate, zise Bălănica Dron.

Grunz nu-i mai dete atenție. O chemă lîngă el pe Galina.

— Cum ziceai că te cheamă?

— Galina.

— Galina și mai cum?

— Galina Pora.

— Nu Galina Stoienică? Nu ești nevasta lui Gherghe Stoienică?

— Sînt nevasta lui Gherghe Stoienică, dar fără cununie.

— Concubinaj. De ce nu v-ați căsătorit legitim?

— N-a vrut Stoienică. Și, la drept vorbind, nici pe mine nu m-a îndemnat inima. Lui Stoienică îi plac multe fuste. Într-o zi, mi-am zis, pleacă de acasă și nu se mai întoarce. Mă lasă. Ce să mai umblăm pe la tribunal cu divorțul?

— Ce meserie ai?

— Cum ce meserie? Sînt nevasta lui Stoienică. Mă ține Stoienică.

— Dar Gherghe Stoienică ce meserie are?

— Parcă dumneavoastră nu știți? Trăiește din jocul de cărți. Joacă în cărți, cu proștii, prin cafenele, și le ia gologanii.

— Jocul de cărți nu e meserie.

— Parcă ce faceți dumneavoastră aici e meserie. Arestați oamenii, îi bateți, îi siliți să declare că sînt comuniști și-i trimiteți la pușcărie. Pe unii îi și omoriți.

— Noi nu omorîm oameni, spuse Grunz.

— Ba îi omoriți, susținu fără teamă Galina. Lumea spune că acum, de curînd, ați omorît aici o bulgăroaică venită de la București. O studentă...

Grunz urlă:

— Taci... Taci, că te sfărîm...

— Iaca, tac. Dar așa spunea lumea. Că ați omorît o bulgăroaică și că ați aruncat-o în apă. Și că apa a scos-o la suprafață. Și că...

Grunz se repezi spre femeie cu pumnii ridicați. Femeia fugi și se ascunse în spatele celor patru arestați în lanțuri care se aflau lîngă zid.

Oroș, galben ca turta de ceară, îi spuse inspectorului:

— Să n-o atingi! Auzi? Să n-o atingi! Asasinule!

Grunz se întoarse spre Orbescu.

— Luați-i. Duceți-i. În lanțuri și la carceră.

Orbescu îl întrebă:

— Pe toți?

— Pe toți, spuse Grunz. Pe toți. În lanțuri și la carceră. Pînă la noi ordine. Regimul cel mai greu, cel mai greu...

— Am înțeles, să trăiți, domnule inspector.

În timp ce asupra Ardealului și a Moldovei căzuse de timpuriu potop de zăpadă, cîmpul Dunării avu o toamnă neobișnuit de frumoasă care se prelungi pînă la începutul lui decembrie. Tocmai cînd se anunță ceață și vînt cald în Ardeal, cerul Bucureștilor fu acoperit de nori vineți și groși. Soarele pieri, vîntul adormi, văzduhul încremeni. Trecu o zi. Trecură două. Trecură trei. Norii de plumb se îngroșară și mai mult și pogorîră ca o amenințare și aproape că atinseră vîrfurile plopilor.

— Începe iarna.

— A întîrziat destul.

Capitala, obișnuită din vechime să trăiască și geruri siberiene și călduri tropicale, nu luă în seamă norii și nu se sinchisi așa cum nu se sinchisea nici de războiul început cu cîteva luni în urmă și care, după prăbușirea zgomotoasă și spectaculoasă a Poloniei, părea să fi ajuns la un punct mort. Teatrele jucau comedii și farse. Companiile de reviste aduceau pe scene cîrduri de femei goale sau aproape goale. Comicii recitau cuplete glumețe și deochiate. Publicul se înghesuia și se prăpădea de rîs. Cafenelele zumzăiau, pline ochi, din zori pînă în zori. Restaurantele gemeau de lume. Străzile foiau.

— Războiul...

— Lasă-mă, dragă, în pace. Războiul e departe.

Prin hotelurile supraîncărcate se auzea vorbindu-se tot mai mult nemțește.

— Ne-au ocupat încă o dată germanii.

— Încă nu. Dar ne vor ocupa în curînd. Germaniei nu i se mai poate opune nimeni.

Părerea că Germaniei lui Adolf Hitler nu i se mai poate opune nimeni cu armele își făcuse loc larg și în presă. Ziarele net fasciste își continuau cu vehemență atacurile lor împotriva aliaților din Apus și mai ales împotriva Uniunii Sovietice. „Comuniștii trebuie să fie stîrpiți. Odată cu comuniștii trebuie să fie stîrpiți și simpatizanții comuniștilor". Încet-încet, cîteva ziare burgheze, care pînă atunci păstraseră de ochii lumii o oarecare neutralitate, începură și ele să încline balanța în favoarea fasciștilor din țară și a celor de peste hotare. „Curentul" lui Pamfil Șeicaru, „Timpul" lui Grigore Gafencu, „Universul" lui Stelian Popescu se apropiară, ca atitudine politică și chiar ca limbaj, de „Porunca vremii". Fu elogiat sîngerosul Franco și fu elogiată falanga. Li se închinară imnuri lui Mussolini și lui Hitler.

Peste Capitala României lui Carol al II-lea veneau uneori adieri cu miros de sînge și cenușă dinspre prăbușita Polonie. Alteori veneau zvonuri din lagărele Germaniei. Acolo, milioane de oameni erau torturați, arși de vii în cuptoare special construite, gazați, omorîți cu măciuca, atîrnați în ștreanguri ori împușcați. Atunci, vesela, ușuratica și desfrînata Capitală a României lui Carol al II-lea se înfiora o clipă.

— Poate mîine începe și la noi războiul și murim, își spuneau bogații. Să petrecem, deci. Să ne trăim, cît mai avem vreme, viața.

Multora le pieri rușinea. Mulți și multe își lepădară mosca prefăcătoriei pe care o purtaseră pînă atunci pe obraz și îmbrăcară, lățiș, pielea nerușinării. În vîrtejul petrecerilor, imaginea catastrofei apropiate dispărea. Viața își relua cursul ei trepidant, zgomotos, mustos.

În ceea de a patra zi vînătă, din norii groși și vineți-negri, atîrnați peste oraș, prin văzduhul încremenit, începu să se desprindă fulgi mari și albi de neprihănită zăpadă, din zori. La amiază încetară să circule tramvaiele, autobusele și mașinile. Seara, ca să treci de la o casă la alta, trebuia să-ți deschizi drum cu lopata. A doua zi dimineața nu ieșiră din case și nu luară în piept nămeții uriași decît muncitorii pe care îi chemau la lucru, cu strigăte disperate, sirenele.

Ninse aproape o săptămînă. La capătul ei, Capitala se pomeni îngropată sub un morman uriaș de zăpadă. Orășenii ieșiră la lucru și, risipind sudoare, croiră cărări înguste. Umblînd pe aceste cărări înguste, orășenii căpătară impresia că umblă pe fundul unor tranșee adînci, cu pereți albi.

Odată cu sfîrșitul ninsorii, norii se destrămară și se risipiră. Soarele ieși și umplu de fulgere albe și orbitoare zăpezile iar cerul îi se arătă cameniilor albastru și por ca în cele mai frumoase zile ale verii.

Într-una din nenumăratele zile care urmară nemaipomenitei ninsori, regele își remania guvernul. Prim-ministru rămase eternul Tătărăscu însă la Interne veni ca subsecretar de stat — așa cum îi spusese Teofil Sălăjan! lui Grunz — avocatul Pompil Orbescu. Comunicațiile le luă Stănică Paleacu iar Justiția fu încredințată cunoscutului agitator fascist din baroul de Ilfov, Panait Derderian.

— Regele și-a cîrpit guvernul cu trei fasciști notorii.

— Schimbările s-au făcut la cererea legației germane.

— Ceea ce s-a făcut acum e numai un început. Nu va trece mult și vom avea un guvern pur fascist. Nemții nu se vor lăsa pînă nu vor aduce la putere, la noi, un guvern mult la mult fascist.

Pompil Orbescu, care lucra mînă în mînă cu legația germană, schimbă cîțiva prefecți. Se gîndi și la schimbarea prefectului de Maramureș, avocatul doctor Marius Bold pe care îl bănuia, ca fost manist, de nesiguranță față de rege. La Maramureș, județ de frontieră cu Slovacia lui Tiso în care germanii hitleriști se instalaseră ca la ei acasă, lui Pompil Orbescu îi trebuia un om de încredere la prefectură. Contrabanda de vite din România în Slovacia trebuia să fie întețită, iar nu stingherită. Aparent, prefectul, ca și celelalte organe de stat, trebuiau să-i urmărească pe legionari și să-i împiedice să se dedea la propagandă. În fapt, prefectul, ca și celelalte organe de stat, aveau ordin să-i lase în pace pe legionari, ba chiar să le înlesnească, pe sub mînă, propaganda. Zvonul cu privire la schimbarea unor prefecți ajunse și la urechile prefectului de Maramureș, avocatul doctor Marius Bold. Așa cum am arătat mai sus, prefectul de Maramureș nu aștepta să-i vină ordinul de schimbare. Îl luă pe părintele Coriolan Bold și pe cumnatul acestuia, avocatul doctor Caudiu Pap, și se repezi cu ei la București. Părintele Cori o anexă și pe Velica cioanta cărea îi luă bilet de clasa a treia și o instală într-un vagon. Așteptară în vagoane trei zile, la Brașov, pînă se dezăpezi linia ferată între Dîrste și Predeal. Părintele Cori fu ocupat cu Velica. Îi duse apă și mîncare la vagon. Plătiți am s-o îngrijească. O umplu de speranțe. Prefectul discută politică și afaceri cu avocatul doctor Pap. Venise, de curînd în oraș, germanul Peter Heger. După cîte se părea, era om de mare vîlțar. Încăpuse pe mîinile fraților Inocențiu. Nu se putea să fie rupt de frații Inocențiu și integrat unui nou trust de exploatare a pădurilor pe care ei l-ar putea înjgheba? Era păcat să-i lase pe frații Inocențiu să se îmbogățească peste măsură din exportul de lemne și din contrabandă. Era păcat să lase să le scape ocazia.

— Știi, domnule avocat doctor, cît se cîștigă la contrabandele de vite?

— Știu.

— De ce le-ar face frații Inocențiu cu Heger și cu alții? Poate că ne-am pricepe și noi.

— Ai dreptate, prefectule. Trebuie să-ți salvăm prefectura și să medităm.

— N-avem ce medita. La întoarcere trebuie să ne așternem pe lucru. Numai să dea Dumnezeu să-mi păstrez scaunul de prefect.

Ajunși în Gara de Nord, osteniți și boțiți, auziră cu neplăcere că din pricina zăpezilor înalte nu circulă nici un vehicul. Tocmiră hamali să le ducă bagajele pînă în centrul orașului. Părintele Coriolan Bold angajă doi oameni s-o poarte pe Velica la spinare cu rîndul. Traseră la „Continental". Părintele Cori o instală pe Velica într-o odăiță, la mansardă. Îi spuse portarului:

— O femeie sărmană din parohia mea. Am adus-o să-i pună picioare.

Portarul își spuse:

— Grozav de milos trebuie să fie acest prea-sfînt părinte cu barbă scurtă și rară dacă a adus el tocmai de la marginea țării o biată cioantă să-i pună picioare artificiale.

După ce o văzu așezată în pat, părintele Cori îi zise:

— Dacă îți trebuie ceva, suni și ceri. Am să vin să te văd, Velico, spre miezul nopții.

— Vii cînd dorești să vii, sfinția ta.

Se odihniră. Se primeniră. Coborîră toți trei în restaurant. Orchestra cînta. Lumea petrecea. Avocatul doctor Claudiu Pap spuse:

— Dulce e viața la noi, la Maramureș, dar dulce ca la București nu cred să se mai afle nicăieri pe lume. Bine ar fi să ne vină și nouă odată timpul să ne așezăm aci cu casele.

— Poate că o să ne vină mai curînd decît ne așteptăm, domnule avocat doctor.

— Să te audă Dumnezeu, domnule prefect.

Ciocniră țuici:

— Noroc!

— Noroc bun!

— Să ni se împlinească tot ce dorim.

— Noroc.

Nu ajunseră la jumătatea mesei și se văzură salutați de părintele Firică:

— Salve, fraților.

Le întinse mîna. Se ridicară toți trei în picioare. Își strînseră mîinile, se îmbrățișară. Părintele Firică se sărută pe gură cu părintele Coriolan Bold. Bărbile și mustățile li se amestecară. După ce se descleștară, părintele Cori zise:

— Poftești să lei masa cu noi, părinte ministru?

— Dacă mă invitați...

— Cu cea mai mare plăcere, părinte ministru... Cu cea mai mare plăcere. Nici nu știi ce bucurie ne faci. Tocmai ne gîndeam să te căutăm mîine dimineață la minister. Să te vedem cum lucri...

Făcură schimb de noutăți. Părintele Firică bău și plînse soarta Ardealului:

— Rău îmi pare de Ardealul nostru, fraților. E atît de departe de București.

— Nu! Că chiar așa spune și dragul nostru Maniu.

Părintele Cori începu să se tînguie tocmai cînd părintele ministru Firică sorbea cu ochii șoldurile cărnoase ale cîntăreței care urla lîngă orchestră:

Și-o să te prind,
Și-o să te bat,
Cu scîndura de la pat...

— Bei cu noi, părinte ministru. Mănînci cu noi, părinte ministru, și nu ne întrebi ce necaz ne-a împins pe drum greu, acuma, la vreme de iarnă. Că n-mai de dragul Bucureștilor nu ne lăsam noi casele și nevestele ca să ostenim prin trenuri și hoteluri.

Părintele ministru Firică așteptă ca femeia să-și termine cîntecul. Apoi spuse:

— De ce să vă mai întreb ce necaz v-a adus în acest oraș al pierzării! Știu, fraților și prietenilor. Și dacă știu, pentru ce să vă mai întreb?

Părintele Coriolan Bold i se vîri în suflet:

— Ce știi? Spune-ne ce știi, părinte ministru. Nu ne mai lăsa să ne zbatem ca peștii pe uscat. Milostivește-te de noi și spune-ne.

Părintele Firică nici de data aceasta nu-i răspunse numaidecît. Chemă un chelner.

— Roagă dumneata cîntăreața să poftească să bea cu noi în pauză un pahar de vin.

Chelnerul plecă și-i șopti cîntăreței la ureche propunerea părintelui Firică. Fata cu șolduri mari privi spre părintele ministru și-i surise. Mulțumit, părintele ministru zise:

— Sper că nu vă supărați că am poftit fata la noi. Mă cunoaște. Mai mult: eu mă pot spovedi dumneavoastră că am avut izbîndă și... „am cunoscut-o pre dînsa"...

— Vai! spuse părintele Cori. Cum să ne supărăm? Pentru izbînda sfinției voastre ne bucurăm. Dar nu ne-ai spus, părinte ministru, ceea ce așteptăm de la sfinția-voastră.

— V-a adus la București prefectura... Vă temeți că domnul avocat doctor Marius Bold va pierde prefectura de Maramureș. Am ghicit?

— Ai ghicit, părinte ministru. Însă pe noi ne roade o întrebare: ce este adevărat din zvonul care a ajuns pînă la noi?

— Zvonul nu e simplu zvon. De cîteva zile, domnul Pompil Orbescu, noul subsecretar de stat de la Interne, schimbă prefecții. Pune în loc oameni de care e sigur, oameni pe care îi cunoaște personal și care simpatizează cu Berlinul.

— Noi am venit să-l salvăm lui Marius prefectura. Ne gîndeam să ne ducem să-i cerem sprijin domnului Maniu. L-am slujit și noi, o viață. Credeam că nu ne-o refuza.

— Nu se află în Capitală. L-au prins zăpezile la Bădăcin.

Părintelui Coriolan Bold îi căzu nasul. Se întoarse spre frate-său și-i spuse:

— Am făcut drumul degeaba, frate Marius. Se vede treaba că am călcat cu stîngul cînd am plecat de acasă.

Avocatul doctor Claudiu Pap îl întrebă pe părintele ministru:

— Sfinția ta, excelență, ne-ai putea fi de ajutor? Nu ne lăsa, excelență, să rămînem aici, în Capitală, copiii nimănui.

Părintele ministru zise:

— Domnilor și fraților, ascultați-mă pe mine: cîntăreața e o muiere cum n-am mai întîlnit. Nici la Buda, nici la Viena nu am întîlnit o muiere mai faină.

Băură. Cîntăreața veni și se așeză lîngă părintele ministru. Îl trase de barbă. Îi răsuci o ureche. Părintele Cori o îmbie să bea. Cîntăreața îl refuză:

— Pînă nu-mi termin programul, nu am voie să mă ating de băutură. Dacă mă vede, patronul mă aruncă pe scări. Și atunci, părinte, eu ce mă fac? Mă angajezi dumneata să-ți cînt la biserică?

— Nu, taică, deși dacă s-ar putea să te angajez, mi s-ar umple biserica de credincioși.

Rămaseră singuri. Între ei se așternu tăcere tristă. Părintelui ministru Firică i se făcu milă de părintele Cori. Îi spuse:

— Hai să ne țucăm pe gură, părinte Cori.

Se țucară pe gură. Își amestecară încă o dată bărbile și mustățile. Apoi părintele ministru Firică se milostivi de părintele Cori:

— Trec să-l iau pe domnul prefect mîine dimineață la nouă. Îl duc la Interne să-l prezint domnului ministru subsecretar de stat Pompil Orbescu. Sper să ne întoarcem cu locul de prefect asigurat.

— N-ar fi potrivit să mergem și noi?

— Mai mult ne-ați încurca.

Plătiră și-l lăsară pe părintele ministru cu cîntăreața. Urcară scările și se culcară. După ce prefectul și avocatul doctor adormiră, părintele Cori scoase capul pe ușă. Coridoarele, scările erau pustii. Se năpusti la mansardă și intră la Velica.

— Ai adormit, Velico?

— Nu, părinte Cori. N-am adormit.

Părintele Coriolan Bold se dezbrăcă. Apoi căută cu ochii pe pereți. Spuse:

— Păcătoșii ăștia de regățeni nu țin icoane în hoteluri. Bătu-i-ar Dumnezeu să-i bată de bezmetici.

Se închină de trei ori cu cruci mari

Și după ce se închină, intră în pat lîngă Velica și se apucă s-o frămînte.

Dimineața era vînătă. Peste Capitală se lăsase ceață. Părintele ministru Firică veni cu întîrziere la întîlnire. Îl găsi în holul hotelului, nervos și abătut, pe avocatul doctor Marius Bold.

— Scuză-mi întîrzierea, prefectule. Drăcoaica de cîntăreață e de vină. M-a purtat prin toate barurile. Am dănțuit-o pînă la ziuă.

— Nu face nimic, părinte ministru.

— I-am telefonat domnului ministru Pompil Orbescu. Ne așteaptă.

Străbătură de-a lungul calea Victoriei, luptîndu-se amîndoi, voinicește, cu zăpada. Picioarele le lunecau. Din cauza ceții și a îngustimii pîrtiei pe care mergeau, se mai ciocneau de cîte un trecător.

— Scuzați.

— Pardon.

— Scuzați.

— S-avem iertare.

Ajunseră în piața Victoriei istoviți. Cînd s-o cotească pe bulevardul Basarab, în colț, le ieși în drum o cîrciumă cu ferestrele aburite și o dricărie cu sicrie și cruci de lemn în vitrină.

Prefectul glumi:

— Intrăm la cîrciumă sau la dricărie?

— La cîrciumioară. Pentru un sfert de oră. Să luăm cîte o gustărică și să bem cîte o drojdioară. Trebuie să ne mai întremăm, prefectule. N-o să fie ușoară lupta cu ministrul Orbescu. E un pezevenghi de mîna întîia.

Intrară în cîrciumă și întîrziară o jumătate de ceas. Părintele ministru prinse curaj.

— No, că acum, dacă Pompil mă refuză, pot să-l și înjur. Dar n-o să mă refuze. O să aibă săptămîna viitoare nevoie de mine...

Ministrul subsecretar de stat Pompil Orbescu îl primi pe părintele Firică cu brațele deschise. Lui Marius Bold abia catadixi să-i întindă mîna.

Subsecretarul de stat îi ceru să stea. Sună și ceru să se aducă dulceață și cafele și-l întrebă pe prefect:

— Cu ce treburi prin Capitală, domnule Bold?

Prefectului îi înghețe șira spinării. Ministrul subsecretar de stat nu-i spusese „domnule prefect", ci „domnule Bold". Așadar soarta lui fusese pecetluită. Părintele Firică pricepu situația și o luă înaintea lui Bold.

— Iubite colega, prin Maramureș au ajuns zvonuri proaste. Prietenul meu, prefectul de Maramureș, s-a lăsat impresionat de aceste zvonuri proaste și a venit la București. Ți l-am adus, ca să-i confirmi dumneata în persoană, că postul de prefect pe care îl deține de cînd a venit Frontul la putere, nu-i este periclitat. L-a căutat pe domnul Maniu să-l sprijine. Însă, cum știi, pe domnul Maniu l-au prins zăpezile la Bădăcin. Așa că l-am luat eu în brațe.

Subsecretarul de stat Pompil Orbescu spuse:

— Regret, colega, însă sînt nevoit să mă abțin. Asemenea asigurări nu sînt în măsură să dau. La Maramureș s-au întîmplat și se întîmplă multe. Și cu prefectura de acolo nu-mi miroase bine.

Părintele ministru Firică îi spuse avocatului doctor:

— Domnule prefect, te rog, fii bun și lasă-ne singuri. Așteaptă-mă la șeful de cabinet. Așteaptă-mă cu răbdare pînă ies.

Marius Bold se înclină. Ministrul îi răspunse din cap, fără să se ostenească să-i mai întindă mîna.

În biroul șefului de cabinet — un băiețandru spălăcit și puțintel la trup care vorbea dintr-o dată la trei telefoane — luă loc într-un fotoliu și scoțînd un ziar vechi din buzunar se adîncі în lectura lui. În două-trei rînduri îl auzi pe părintele ministru Firică răcnind la Pompil Orbescu și pe excelența sa domnul ministru subsecretar de stat Orbescu răcnind la părintele Firică.

După mai bine de un ceas Pompil Orbescu sună. La auzul soneriei cu sunet ascuțit, neplăcut, ca de alarmă, șeful de cabinet puse toate receptoarele pe masă și năvăli în cabinetul ministrului. Abia închise ușa capitonată în urma lui, că o și deschise. Spuse:

— Poftiți, domnule Bold, vă cheamă domnul ministru.

Îl găsi pe subsecretarii de stat stînd crăcănați în fotolii și rîzînd:

—No! Că asta e bună. Am să i-o spun diseară și cîntăreței, excelență.

— Nu te mai osteni, părinte ministru. După informațiile pe care le avem, cîntăreața nu gustă anecdotele.

Ridică ochii spre Marius Bold. Îl întrebă:

— Ei, domnule prefect, ce poți să-mi spui despre județul dumitale?

Marius Bold, emoționat, se înclină adînc în fața miniștrilor, apoi se așeză și-i făcu ministrului Pompil Orbescu raportul pe care-l scrisese încă de acasă și-l învățase pe de rost.

— Excelent raport. Excelent. Scurt. Clar. Convingător.

După aceea vorbiră despre munți și despre niște păduri pe care părintele ministru Firică arăta că le cunoaște foarte bine. Ajunseră și la fabrica de cherestea a domnului Gross. Ministrul subsecretar de stat Pompil Orbescu îl întrebă pe prefect:

— Ce bubă am putea noi să-i găsim lui Ignatz Gross? Trebuie să-l găsim o bubă.

Părintele ministru Firică îl întrebă:

— Crezi că e absolut necesar să-i găsim bubă, Pompile?

— Absolut necesar.

Prefectul, care între timp ghicise gîndul celor doi miniștri, spuse:

— Dacă îmi dați voie, excelență, aș avea o ideea...

— Împărtășește-ne-o, prefectule...

— La fabrica de cherestea a domnului Ignatz Gross...

Vorbi o jumătate de oră. Miniștrii subsecretari de stat îl felicitară:

— Excelentă idee, prefectule. Excelent plan, prefectule... Voi da ordin să fie arestat acest domn Gross și să i se facă percheziție atît la întreprindere cît și la domiciliu. Îl vom înfunda... Îl vom înfunda și-i vom cumpăra fabrica. Pe urmă du-te, domnule, unde poftești, că lumea e largă...

Prefectul Marius Bold prinse nas.

— Se mai află la noi un neamț suspect, unul Peter Heger. Lucrează cu frații Iroaie... Aș propune...

Ministrul subsecretar de stat Pompil Orbescu i-o reteză:

— Domnului Peter Heger nu trebuie să i se clintească nici măcar un fir de păr din cap, prefectule. Pe domnul Peter Heger îl protejăm. Sîntem obligați, din motive superioare de stat, să-l protejăm. Mai mult nu-ți pot spune. Înțelegi, prefectule?

— Să trăiți, domnule ministru, înțeleg.

La plecare, ministrul Pompil Orbescu își aminti:

— Am un drac de nepot care lucrează cu inspectorul Grunz în orașul vostru. Era subinspector. L-am avansat inspector și l-am mutat la București. E un element valoros. Și cum eu nu am copii, vreau să-l țin pe lîngă mine, să-l cresc și să-l inițiez în tainele politicii. Într-o zi poate ajunge și el ca mine și ca dumneata, părinte Firică, ministru. Ori poate ajunge și mai sus decît noi. Elementele valoroase sînt rare și țara are nevoie de ele. E păcat să lăsăm elementele valoroase să se irosească pe la marginea țării.

— Adevărat, domnule ministru, spuse prefectul. Domnul inspector Orbescu va lăsa un mare gol în urma lui. Nu prea văd cine l-ar putea înlocui.

— Am să-i trimit un înlocuitor priceput, îl asigură ministrul pe prefect.

— Vă mulțumim, excelență.

Prefectul Marius Bold și avocatul doctor Cladiu Pap mai rămaseră cîteva zile în Capitală. Văzură lume. Petrecură. Făcură cumpărături. Apoi plecară.

Părintele Coriolan Bold întîrzie în București o lună.

Cînd se întoarse în parohie, enoriașii o văzură pe Velica umblînd pe picioare de metal. Făcea un pas, se sprijinea bine în baston, mai făcea un pas.

Scheletul și încheieturile picioarelor artificiale scîrțîiau și scrîșneau. Însă Velica era fericită. Nici nu le auzea.

Viața continuă să se scumpească. Se auzi că prin satele mai depărtate săracii mor de foame. Zăpezile mari scoaseră la drum haite de lupi. Apărură cete de tîlhari care începură să opereze la drumul mare ca în vremurile vechi cînd Codrul Vlăsiei era faimos. Din cauza frigului și a lipsurilor muriră săraci și la periferiile Capitalei. În ziare se înmulți numărul anunțurilor care spuneau: „Neavînd cu ce s-o hrănesc și s-o îmbrac, dau de suflet fetiță de patru ani, sănătoasă, drăguță". „Sărăcia mi-a ajuns la os. Dau de suflet băiețaș de cinci ani, deștept, frumos, cu ochii albaștri". „Tînăr sărac, licențiat în litere, caută soție care să dispună de casă și de ceva avere, indiferent de vîrstă"...

Cum de cîțiva ani statul se înarma și se pregătea de război, impozitele fură din nou mărite și ele apăsară în primul rînd pe cei mulți. Guvernul recent remaniat, care ținea țara sub strictă supraveghere, fu informat că muncitorii se agită și se pregătesc să ceară îmbunătățirea salariilor. Din sate veni vestea că sărăcimea murmură, cîrtește și înjură. Se ținură consilii de miniștri restrînse și secrete. Tătărăscu, deși nu era contrazis de nimeni, bătu cu pumnul în masă:

— Cu mine n-o să le meargă muncitorilor. Țăru îți guvernez. Intîmpin starea de asediu. Majestatea sa mi-a dat mînă liberă...

Miniștrii, îmbrăcați toți în somptuoase uniforme albastre și cu piepturile pline de decorații îl aplaudară. Panait Derderian — oacheș, cărnos, sprîncenat — se repezi și-l sărută.

— Așa te vrem, domnule prim-ministru. Energic. Viguros. Naționalist. Stănică Paleacu, Pompil Orbescu, părintele Firică și mulți alți miniștri cerură și ei, cu energie, să se treacă la măsuri tari.

— Muncitorii? Muncitorii se află sub influența comuniștilor. Să fie stîrpiți comuniștii și atunci muncitorii se vor liniști. Să fie stîrpiți în primul rînd capii comuniștilor care se află în închisori. Aceia sînt cei mai periculoși. Să fim fără milă, domnilor. Cu comuniștii trebuie să fim fără milă...

Stănică Paleacu îmbătrînise.

Îi albise părul. Fața i se veștejise și i se încrețise. Însă ambiția de a mai juca roluri politice îl ținea dîrz și activ. Pînă atunci mai fusese de două ori ministru în guvernele prezidate de generalul Averescu. Pe urmă, după ce generalul murise și fusese îngropat cu funeralii naționale, Stănică Paleacu șomase. Și în timp ce șomase departe de banca ministerială se aciuiase pe lîngă curtea regală și începuse să fie privit ca „om de rezervă" al regelui. Ascensiunea lui Adolf Hitler întîi, și apoi victoria fulgerătoare obținută de armatele hitleriste împotriva Poloniei, făcuseră din Stănică Paleacu — ca de altfel din mulți alți politicieni vechi — un admirator al Führerului. Buzatul prețuia astfel de oameni. Dorința cea mai vie a regelui era — în epoca de care ne ocupăm aci — de a face politică alături de Germania hitleristă în a cărei forță credea cu nestrămutare, însă fără să se servească de legionari. Paleacu își părăsise, în orașul de provincie din Deliorman, nevasta care nu-i pricepea politica și care nu-l înțelegea. Se mutase în Capitală unde intrase în multiple consilii de administrație, și o tîrîse după el și pe profesoara Dezideria Găzaru căreia îi găsise catedră la un liceu de fete. Dintre oamenii cu care plecase la drum îi mai rămăseseră în anturaj profesorul Timon și primul lui șef de cabinet Lăpturel. Intrat pentru a treia oară în guvern, pe Timon îl numi inspector școlar. Din Lăpturel făcu, ajutat de Pompil Orbescu, director general în Ministerul de Interne. Dezideria Găzaru și Timon rămăseseră tot săraci. Trăiau din leafă. Lăpturel însă se căsătorise cu fată bogată din marea negustorime, poseda case în parcul Filipescu și acțiuni la „Creditul Minier" și la „Letea", ținea automobil și-și cumpărase, pentru a se introduce mai ușor în societatea înaltă, cai de curse.

— Încă de pe timpul răposatului Averescu, eu și cu oamenii mei, domnilor, îi urmăream și-i lichidam pe comuniști. Acum trebuie să ne folosim de puterea pe care ne-a dat-o majestatea-sa regele și Dumnezeu și să le venim de hac tuturor comuniștilor. Aceasta, cum bine spunea domnul prim ministru, intră în vederile majestății sale regelui și intră, deopotrivă, în vederile conului Führer.

În urma acestor lungi consilii, se înăspri cenzura și se ascuți supravegherea populației. În toată țara începu o vînătoare sălbatică după comuniști. Se făcură multe arestări. Pe cei bănuiți că ar fi comuniști îi schingiuiră, să le smulgă mărturisiri, și-i judecară. Pe unii îi judecară la repezeală în provincie. Pe alții îi aduseră să-i judece în grupuri mai mari la București.

În noua lui calitate de director general în Ministerul de Interne, Lăpturel vizită Ardealul. Ajunse și la Satu Mare. Îl cunoscu pe Grunz. Îl scărmănă și-l certă pentru blîndețe.

— Ce dosare sînt astea? Nici un arestat n-a mărturisit că e comunist?... Mănînci banii statului pe degeaba, domnule inspector. O să te retrogradăm.

— Am procedat în toate chipurile. N-am izbutit să scoatem nimic de la ei. Tac. Tac de parcă ar fi de piatră.

— Să mi-i trimiți pe toți, pachet, la București. O să-i anchetez eu... O să le pregătesc eu dosarele. O să-i trimit eu la judecată.

— Am înțeles, să trăiți, domnule director general.

— Pe Ignatz Gross l-ai arestat?

— L-am arestat, domnule director general.

— Să mi-l trimiteți și pe Gross.

Licu Oroș, Gavril Toduță, Minu Uibaru, Marișca Balint, Galina Pora, Bălănica Dron, Justin Vlaicu — cărora li se adăugase și Dragalina Farcaș — fură trimiși la București sub pază strașnică.

Vagonul închis, zăvorît și zăbrelit, legat de coada unui personal, străbătu Transilvania, trecu munții și ajunse în Capitală într-un miez de noapte. Arestații fură urcați într-o dubă și duși, printre movile de zăpadă și clădiri înalte, într-o casă veche, cu ziduri groase, de piatră. Acolo îi coborîră la subsol. Pe bărbați îi închise laolaltă într-o odaie largă, întunecoasă și rece. Pe femei le închise într-o altă odaie, asemănătoare și alăturată.

Lăpturel veni spre ziuă. Ceru să i se deschidă ușa și să se lumineze încăperea. Găsi arestații dormind. Îi trezi cu lovituri de picior și le spuse:

— Pe inspectorul Grunz l-ați dus cu muia. Inspectorului Grunz nu i-ați mărturisit nimic. A? Ce credeți voi? Că o să mă puteți duce și pe mine? Veniți sus, la camera specială. Vreau să stăm nițeluș de vorbă.

În timp ce Licu Oroș și ceilalți urcau scările în urma directorului general Lăpturel înconjurați de paznici, pe străzile Capitalei puii de olteni și țigănușii vînzători de ziare strigau cît îl țineau gurile:

— Crimă... Crimă senzațională.

— Crimă... Nemaivăzută... Nemaiauzită... Crimă...

— Crimă... Crimă senzațională.

— Actrița Tia Cudalbu a fost otrăvită de bancherul Drugan...

— Crimă... Senzațională...

— Actrița Tia Cudalbu a fost otrăvită...

Zaharia Stancu

Ilustrații de FLORICA CORDESCU

ARTE

Insemnătatea Concursului și Festivalului internațional „George Enescu"

Astă-seară, sala Ateneului, unde are loc manifestarea de gală (cuvîntările și concertul simfonic dirijat de maestrul George Georgescu) care deschide Concursul și Festivalul internațional „George Enescu" este locul de întîlnire al muzicienilor veniți din toate colțurile lumii pentru a participa la această măreață sărbătoare. Dacă George Enescu, intruchipînd cu atîta strălucire genialul artistic al poporului nostru, a făcut cunoscută pretutindeni, prin mijlocirea creației și a minunatei sale arte interpretative, muzica românească, astăzi poporul nostru își împlinește, fără îndoială, datoria sa de profundă recunoștință față de marele muzician.

Importanta competiție internațională întrunește peste 100 de tineri interpreți ai vlorii și pianului, veniți din U.R.S.S., din Africa de Sud, America, Japonia și alte părți ale lumii. Unii dintre cei înscriși la concurs sînt deja titularii unor premii internaționale de seamă: violonistul Eduard Graci (cunoscut publicului nostru din concertele date la București), elev al lui David Oistrah, este laureatul Festivalului internațional al tineretului și studenților de la Budapesta și al Concursului „Marguerite Long — Jacques Thibaud"; violonistul Serge Blanc, elev al lui George Enescu, este la rîndul său laureatul Concursului „Long — Thibaud"; pianistul Mihail Voskresenski, elevul lui Lew Oborin, a obținut un premiu la concursul „Schumann" din 1956 de la Berlin, iar pianistul chinez Li-Min-Cein este premiat al concursului „Smetana" din 1957 de la Praga.

De altfel, constelația concurenților este dintre cele mai interesante. La concurs participă violonistul sovietic Evghenii Smirnov, violonista japoneză Hides Saito, pianistul american Lubov Sheldon, violonistul sovietic Solomon Snițkovski, pianistul danez Helmer Petersen, pianista belgiană Susane Godefroid, violonistul american Charles Libove, pianistul sovietic Vitalii [illegible] și alături de ei violoniștii Ștefan Ruha și Cozighian Varujan, pianistele Iudith Molnar și Crimhilde Cristescu etc., etc. Toți se simt solidari și își string cu efuziune mîinile într-o aceeași comunione spirituală, artistică — unii dintre ei cunoscîndu-se mai de mult și revăzîndu-se cu bucurie la această mare festivitate a muzicii.

Dar prestigiul deosebit al Concursului și Festivalului este ridicat de membrii juriului, muzicieni de renume mondial, în majoritatea lor foști colaboratori ai lui George Enescu, veniți spre a cinsti amintirea marelui artist: David Oistrah, Yehudi Menuhin, Carlo Zecchi, Sir John Barbirolli, Claudio Arrau, Monique Haas, Carlo Felice Cillario, Halina Czerny Stefanska, Yvonne Astruc și încă alții, de asemenea personalități de seamă ale muzicii internaționale, invitați de onoare ca Aram Hacîaturian, Marcel Mihalovici, Jakov Zak, Marguerite Long, Nadia Boulanger ș.a.

Este de subliniat faptul că manifestările artistice ce au loc în cadrul Concursului și Festivalului „George Enescu" vor prilejui participanților atît cunoașterea îndeaproape a valorcasei opere enesciene, cît și a unor lucrări importante ale compozitorilor Mihail Jora, Mihail Andricu, Paul Constantinescu, Ion Dumitrescu, Marțian Negrea, Sigismund Toduță, Constantin Silvestri, Alfred Mendelsohn, Ludovic Feldman, Radu Paladi etc., etc. — care ilustrează înfloritoarea școală muzicală românească de azi, rod indiscutabil al impulsului creator dat de epoca construirii noii societăți, socialiste.

Și poate că astăzi, cînd sîntem în plină sărbătoare, avem dreptul să ne gîndim la imensa bucurie pe care ar fi resimțit-o George Enescu dacă, trăind, ar fi prezidat la toate aceste manifestări prilejuite de Concursul și Festivalul ce au loc în cinstea sa — manifestări reprezentînd mai mult decît o importantă competiție artistică internațională menită să promoveze tineretul artistic ce l-a fost atît de drag: o adevărată întîlnire de pace și prietenie între popoare, prin mijlocirea unor ilustri mesageri ai muzicii de pretutindeni, într-o Romînie liberă și fericită.

J.-V. Pandelescu

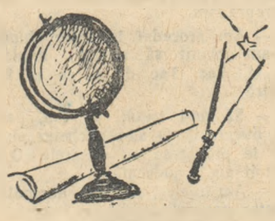

Omagiu unui savant romîn

Între cei nouăsprezece oameni care au străbătut întîia oară, în timp de iarnă, pămînturile Antarcticei se afla romînul Emil Racoviță. Aproape doi ani (1897—1899) tînărul savant, pe atunci în vîrstă de 28 de ani, a strîns material biologic, cercetînd sute de specii de plante și animale necunoscute.

Notele sale de călătorie, prezentate de „Editura tineretului" în colecția „Știința învinge", sînt captivante. Fără nici un fel de exagerare, se poate spune că în Emil Racoviță s-au întîlnit un savant și un poet. Descrierile minuțioase (observațiile sale asupra vieții balenelor și pinguinilor au rămas clasice în literatura științifică) se împletesc cu veritabile poeme închinate naturii: „În canaluri și lacuri de apă liberă se oglindea întunericul mării, iar un verde plăpînd împodobea ghețața ce pururea naște din puterea gerului. Pe suprafețe de largi troiene se desenau sculpturi săpate de vînt, curioase arabescuri cu fundul albastru și cu creste argintii, ca icebergurile, prinși ca și noi în cîmpia înghețată, înălțau monstruoasele lor mase străvezii în forme luminoase..."

Corabia îndrăzneților a fost prinsă între stînci de gheață. Cu greutăți supraomenești au reușit să plutească iar. Nici o clipă tînărul om de știință nu și-a pierdut curajul, necum umorul. A rămas la [illegible] oricărei încercări curajos, optimist și vesel. „Au fost cîteva nouăsprezece oameni — își amintește Emil Racoviță însemnările — care au plecat pe un mic și șubred vas ca să exploreze polul sud. Nici eram nici bogați, nici [illegible], nici [illegible] — dar eram [illegible] de ceea ce se ducea [illegible] știau ce-i așteaptă [illegible]

Răsfoind printre paginile amintirilor lui Emil Racoviță portretul [illegible] al celui ce-a [illegible] din regiunea Antarctică cu numele profesorului [illegible] se numește Cobălcescu.

Rebeca Iacob

INALTA MENIRE A SCRIITORULUI SOVIETIC

(Urmare din pag. 1)

Discuția din preajma congresului, care se desfășoară acum în revistele literare și în ziare încă nu și-a concentrat cu adevărat atenția asupra celor mai importante și mai hotărîtoare probleme, precum „literatura și viața", „literatura și construcția comunismului". Oricît ar fi de mirare, dar în mediul scriitoricesc s-au găsit unii participanți la discuție înclinați să controverseze chiar și pe marginea faptului dacă într-adevăr temele contemporaneității trebuie să determine linia principală de dezvoltare a literaturii sovietice.

Iar „Literaturnaia gazeta", în loc de a imprima un ton combativ discuțiilor din preajma congresului, a socotit cu putință să tipărească articole în care s-a negat esențial și profund importanța vitală pentru literatură a temelor contemporaneității, s-a luat în discuție teoria distanței, de mult răsturnată de viață însăși. Autorii unor asemenea intervenții, de regulă se dau drept luptători principiali pentru un înalt nivel artistic al creației literare.

Dar toată principialitatea lor de fațadă ajunge, în cele din urmă, la o afirmație cu desăvîrșire falsă: închinîndu-și opera unei teme contemporane, scriitorul, chipurile, nu-și poate manifesta în deplină forță talentul, măiestria artistică.

Dezbaterea largă a problemelor esențiale ale creației literare e necesară înainte de toate în interesele unei și mai temeinice afirmări a principiilor ideologice ale literaturii noastre în scopul de a-i asigura dezvoltarea incununată de succes în albia realismului socialist pe calea indicată de partid. Această dezbatere trebuie să se îndrepte împotriva primitivismului, superficialității, oportunismului în rezolvarea problemelor literare. Forța literaturii sovietice constă în legătura ei inseparabilă cu viața poporului, cu cauza partidului, în fidelitatea neclintită față de principiile estetici marxist-leniniste. Ea a stat totdeauna cu tărie și continuă să stea pe poziția comunistă cea mai înaintată, pe poziția caracterului popular.

Scriitorii sovietici sînt chemați să vorbească în operele lor veridic și cu talent despre zilele noastre. Literatura contemporană nu are dreptul să pună aceasta nobilă sarcină pe umerii generațiilor viitoare de scriitori. Nu încape îndoială că vor trece decenii și realitatea socialistă de azi, realitatea unor înfăptuiri mărețe, a unor transformări nemaivăzute, a muncii libere și creatoare a milioanelor de oameni, realitatea descoperirilor uluitoare, încununate de cutezătoarea pătrundere în cosmos — va inspira numeroase generații de scriitori. Dar primul cuvînt în cercetarea acestei realități trebuie să fie al scriitorilor noștri contemporani.

Apropiatele congrese ale scriitorilor sînt un eveniment de seamă în viața țării. În marile acțiuni de pregătire a acestor congrese Uniunile de scriitori sînt în drept să se bizuie pe un sprijin activ și eficient și pe susținere din partea organizațiilor de partid ale republicilor unionale. Ele trebuie să ajute colectivele scriitoricești să-și desfășoare congresele sub semnul unei autocritici serioase, principiale și creatoare, sub semnul celei mai atente și mai exigente discutări a experienței contemporane a literaturii noastre în ce privește tratarea artistică a temelor contemporaneității. Aceasta va fi lucrul cel mai important în munca congreselor. Discutarea în adevăr creatoare a experienței acumulate, verificarea efectivă, tovărășească a dimensiunilor în care operele literare noi oglindesc realitatea emoționantă a zilelor noastre și răspund cerințelor spirituale crescînde ale oamenilor sovietici, — iată cea mai bună bază pentru concentrarea cît mai puternică a tuturor forțelor literaturii noastre multinaționale, pentru mobilizarea creatoare a lor în vederea rezolvării sarcinilor mari și inspirate, trasate de partid.

Partidul îi cheamă pe scriitorii sovietici, pe ajutoarele lui credincioase și de nădejde în educarea comunistă a celor ce muncesc, către piscurile creației artistice mondiale și își exprimă convingerea fermă în faptul că scriitorii noștri vor crea o cronică artistică veridică, scrisă cu talent, luminoasă și emoționantă a zilelor noastre eroice. Încrederea profundă în forțele literaturii sovietice, în talentul scriitorilor noștri, este exprimată de Comitetul Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice în raportul de activitate prezentat la Congresul al XX-lea al Partidului: „Arta și literatura țării noastre pot și trebuie să facă eforturi de a deveni cele dintîi din lume nu numai prin bogăția conținutului, dar și prin forța artistică și măiestrie".

Atingerii acestui țel trebuie să-i fie consacrată creația scriitorilor sovietici!

Pentru realismul socialist

(Urmare din pag. 1)

compunerii burgheze, pentru întoarcerea artei la izvoarele ei vitale, la societatea și omul contemporan „așa cum este", realismul critic constituie un făgaș încă fertil. Sfărîmător al iluziilor capitaliste, realismul critic sublinia Anisimov în articolul citat „acordă poporului un mare ajutor în lupta sa pentru dreptatea socială" și „în condițiile actuale nu este adversarul realismului socialist ci tovarășul său de luptă". Observația ne este utilă întrucît și la noi s-a formulat cîndva opinia după care realismul critic nu mai poate juca nici un rol progresist. Probabil că sub influența acestui aviz (mai exact preaviz dat realismului critic) unii au considerat că tot ce se scrie azi ar aparține din oficiu realismului socialist. Or, în creația recentă a scriitorilor mai în vîrstă, ca și a unora dintre cei tineri, se regăsesc și elemente ale realismului critic. Detectarea „metalelor" care intră în aliaj, relevarea preponderenței unora asupra celorlalte, în „Desculț", „Cronică de familie" și „Moromeții" să zicem, nu formează o operație scolastică. Ea îngăduie artistului să se cunoască pe sine și să adopte orientarea pe care o dorim dar care, spre maturizare, are nevoie de „toată stima și de sprijin tovărășesc". Însușirea realismului socialist este doar un proces îndelungat și uneori sinuos, condiționat de împrejurările sociale, de tradițiile literare specifice ca și de istoria personală a artistului.

Dacă minimalizarea și cu atît mai mult ostilitatea față de realismul critic corespunde unei optici mioape, ducînd la sărăcirea arsenalului nostru literar, nesocotirea limitelor lui denotă o confuzie mult mai gravă. Negînd specificul revoluționar al realismului socialist, îi știrbim tocmai ceea ce vrem să reliefăm, ceea ce-i formează atracția: noutatea poziției sale, superioritatea sa principială. Relațiile dintre ambele forme ale realismului fără să fie antagonice, ca în cazul opoziției realism-decadentism, sînt totuși de diferențiere calitativă.

Originalitatea literaturii pe care o propagăm este originalitatea mesajului fluturat în văzul lumii, a atitudinii, proclamate deschis, față de realitate. Sensul social al realismului critic e latent, oarecum ascuns și mărginit la sezisarea și detestarea racilor orînduirii private. Sensul social al realismului socialist e manifest și bogat în perspective, îndemnînd direct la doborîrea capitalului și instaurarea orînduirii socialiste. Realismul critic se asociază deseori cu neîncrederea în virtutea omului de a se transforma pe sine odată cu societatea. Realismul socialist dimpotrivă, presupune în chip necesar un umanism optimist. Primul e relativ pasiv, al doilea activ, militant. Chiar în raport cu arta cu cea mai lungă bătaie a realismului critic, în raport cu realismul plin de elan revoluționar dar utopic, al lui Cernișevski, realismul socialist este consecvent realist, întrețese-concret, cum îi spun esteticienii sovietici, luminînd drumul pe care trebuie să-l apuce omul aspirant la înlăturarea oricărei forme de alienare. În timp ce concepții neclare sau net reacționare turbură privirea realismului critic (Toistoi, Balzac, Faulkner), concepția marxist-leninistă imprimă realismului socialist o forță integral revoluționară. Toate aceste trăsături, provenind din spiritul de partid, din principiul îndrumării literaturii de către partid, fac din realismul socialist o metodă calitativ nouă în succesiunea istorică a înostazelor artei.

De ce reamintim lucruri cunoscute? Fiindcă pe de o parte, în analiza fie a realismului critic, fie a realismului socialist, granițele se sterg cîteodată, iar pe de altă parte, fiindcă sprijiniți și pe aceste distincții putem aprecia just contribuția realismului socialist la înflorirea literaturii romîne. Ocupîndu-ne de rădăcinile metodei noastre estetice care a mijit chiar dacă modest, înainte de 23 August, în focul bătăliei partidului clasei muncitoare, îi vom evidenția latura specific națională și pornind de aci îi vom stabili și locul în familia literaturilor popoarelor frățești. Trasînd oraficul literaturii epocii socialismului, ciocnirile ei ireductibile cu cultura decadentă, ca și strînsa prietenie cu realismul, delimitîndu-i fizionomia de tot ce i se opune ca și de tot ce i se apropie, îi armonizăm mersul și îi accelerăm dezvoltarea plină de promisiuni vizibile de pe acum în atîtea opere. Pronunțînd scriitorilor și criticilor să participe la elucidarea problemelor realismului socialist, nu intenționăm firește să restrîngem cadrul discuțiilor la obiectivele indicate mai sus. Așteptîndu-le aportul sîntem siguri că se vor ivi alte aspecte și puncte de vedere, pe baza confruntării cărora vom putea păși înainte în realizarea uneia din sarcinile centrale ale frontului nostru literar.

Mihail Petroveanu

LABANCZ LADISLAU *„Asaltul"*

(Din seria de compoziții „Răscoala lui Doja")

VILMA BADIAN *„Casă cu pruni"*

Alexandru VLAHUȚĂ

(Urmare din pag. 1)

ce a scris poezii ca „1907", „Ananghie", „Vijor" etc. sau schițele „La arie" și „Socoteala", unde se afirmă răspicat apriga luptă de clasă, nu s-a putut sustrage moralei bisericești, susținută de ideologia semănătoristă, care propovăduiește supunere, iertarea dușmanilor, împăcarea. Poezii ca „Întreabă-te", „Homo homini lupus", „Hristos a înviat" și altele, în care se remarcă prezența ideologiei semănătoriștilor retrograd, constituie elemente de contradicție în creația în general realistă a poetului. Poezia lui Vlahuță, cu [illegible] ei contradictorii, reprezintă un moment în evoluția liricii românești, fără de care nu poate fi concepută orientarea multor poeți contemporani sau apropiați ai acestuia.

Ancorat puternic în realitate, protestînd împotriva relelor societății și criticîndu-le cu îndrăzneală, deși se teme de violență, Vlahuță și-a cîștigat stima cititorilor săi prin dragostea și devotamentul lor. Și marii scriitori clasici, colegii săi de generație, Coșbuc, Slavici, Delavrancea, Caragiale și criticul Dobrogeanu-Gherea i-au arătat nu o dată prețuirea lor. Cu trecerea anilor însă, mai ales o dată cu apariția curentelor moderniste, opera și demnitatea lui Vlahuță, în [illegible] ca Eugen Lovinescu, care în [illegible] unei [illegible] poetului i-au contestat radical talentul. Totuși cei ce l-au apreciat pe Vlahuță n-au întîrziat să-și spună cuvîntul. Garabet Ibrăileanu îi consacră poetului teza sa de doctorat, iar un număr de cercetători o serie de studii și lucrări monografice, pline de recunoștință și dragoste. Prețuirea, pe care mulți cititori au acordat-o operei lui Vlahuță cu sinceră generozitate, s-a împletit, fără îndoială, cu stima pentru omul la care tot atît de mulți, mai ales tineri, au găsit înțelegere, mîngîiere și încurajare. Cu o răbdare uimitoare și cu o atenție deosebită, ani în șir, Vlahuță a împărțit sfaturi prețioase și îndemnuri cordiale tinerilor scriitori — „merelor încă necoapte", cum îi numea el. La „Poșta redacției", în articole și conferințe, în discuții personale, poetul împărtășea începătorilor într-ale scrisului experiența și învățătura sa literară, insuflîndu-le mai ales acea probitate morală care l-a caracterizat tot timpul vieții: „Știu cîte onoruri i s-au propus — mărturisea într-o conferință Paul Bujor — de puternicii zilei, de Academie și chiar de Palat, dar pe care le-a refuzat ori de cîte ori a simțit că primindu-le i s-ar știrbi ceva din demnitatea lui de om și de literat".

Vlahuță a refuzat onorurile sterile și s-a orientat necontenit, mai ales în schițele și nuvelele sale („Nuvele" 1885, „În vîlvoare" — 1896, „Chipe de liniște" 1898) cu ochii spre viața poporului, spre durerile și aspirațiile acestuia, spre istoria lui de lupte eroice și suferințe dureroase („Din trecutul nostru"), spre frumusețile neîntrecute ale patriei („Romînia pitorească — 1901) sau spre soarta tristă a intelectualilor cinstiți, obligați să-și macine existența într-o lume coruptă (romanul „Dan" — 1894, amintirile despre Eminescu, sau nuvela de proporții mai mari „Din durerile lumii" — 1908). Romanul, schițele și povestirile lui Vlahuță, prin realismul lor, străbătut de ușoare note romantice, le citim și astăzi cu plăcere și nu poate fi neglijată, în nici un fel, contribuția lor la dezvoltarea prozei noastre realiste.

Intelectualul în genere și poziția lui în societate l-a preocupat pe Vlahuță atît în proză cît și în poezie și urmărirea mobilelor sufletești ale acestuia a însemnat un prim pas serios pe drumul analizei psihologice în proza noastră. De același interes s-a bucurat din partea scriitorului și viața amară, apăsată și chinuită a omului de la țară. Deși a zugrăvit uneori țăranul supus instinctelor primare și pătimaș ca în „Ion" și „În străini", totuși Vlahuță nu l-a înfățișat în general în mod realist, în mizeria neagră în care l-a aruncat strîmba orînduire socială și exploatarea nemilosă a boierului și a logofătului: „De la țară", „Socoteala", „La arie". Ca și în alte domenii de activitate, și în acest sector, într-un fel Vlahuță are meritul pionieratului și multe realizări de seamă din proza de mai tîrziu își datorează succesul și prezenței în literatură a acestor creații.

Deși a fost un scriitor activ căruia nu i se poate contesta curajul în demascarea și criticarea monarhiei, a exploatării burghezo-moșierești, a cerupției sociale, a barbariilor din armată, totuși Vlahuță n-a îndrăznit niciodată să propună violența pentru înlăturarea acestor tare. A crezut tot timpul, ca mulți semănătoriști, în roadele filantropiei și în posibilitatea bunei înțelegeri între exploatați și exploatători. Aici rezidă principala contradicție a operei sale, care rămîne cu toate aceste limite un moment de seamă în istoria realismului critic din România.

I. D. Bălan

Secretul supraviețuirii

(Urmare din pag. 1)

căzut, în mărgeaua universului lor limitat, le-a ascultat vorba și a transcris-o cu fidelitate artistică, fidelitate ce transfigurează și re-creează, dînd naștere unui limbaj — „caragialesc" — mai autentic decît al acelora care l-a inspirat.

Am citit și recitit în ultimele luni zeci de lucrări scrise în aceeași epocă. Am citit și recitit în ultima vreme piese scrise mai aproape de noi între cele două războaie. O limbă imposibilă, ilizibilă, desuetă și indigestă. Nimic nu moare mai repede decît limba de teatru a pieselor proaste. Limba pieselor lui Caragiale, chiar în răsucirile ei aparent nefirești, își păstrează o poezie unică și tulburătoare. Și mai neliniștește „Scrisoarea" prin încă o semnificație, poate cea mai gravă. Oamenii descriși în piese i-au fost cunoscuții de fiecare zi. Evenimentele comentate erau ale momentului. Să ne amintim doar de faptul că problema „revizuirii constituțiunii și a legii electorale" era subiectul predilect al ziarelor în clipele în care conu Iancu își scria piesa. Se poate concepe o lucrare care, pentru vremea cînd a fost concepută și realizată, să fi fost mai actuală, mai adînc înșurubată în contemporaneitatea scriitorului? Sînt încredințat că pe Trahanache îl vedea dramaturgul la club ziua, în timp ce-l definitiva, pentru eternitate, în paginile piesei sale, noaptea. N-am nici o îndoială că la premiera de acum trei sferturi de secol au asistat și coana Joițica și Brînzovenescu și Farfuridi, după cum n-am nici un dubiu că într-o lojă moțăia decrepit Dandanache. Sînt atît de sigur că eroii îi erau familiari, încît și în numele lor îmi place să descifrez un limbaj de intimitate: „Dandanache", cel care cu vreun prilej oarecare a provocat o „dandana" politică similară celei din piesă, „Tipătescu" — „tipul" vreunui scandal monden, în detalii cunoscut de dramaturg, și poate că și numele inventat „Brînzovenescu" vine de la vreun avocat obscur, care n-a făcut în viața lui nici o brînză, după cum nici în piesă nu prea face mare lucru.

Îmi plac aceste asociații nu fiindcă am certitudinea că nu greșesc, dar pentru că îmi dau și mai tare sugestia legăturii intime dintre Caragiale și timpul său.

Dacă nu m-aș teme că voi fi rău înțeles, aș spune că pentru momentul realizării lucrării „Scrisoarea" a fost reportajul cel mai actual, cel mai palpitant și cel mai la zi.

Și a fost în același timp pamfletul cel mai actual, polemica cea mai vie a zilei, „ultima oră" a unui ziar în care geniul dramaturgului a scris o zguduitoare telegramă adresată umanității.

Se poate concepe o pledoarie mai fierbinte pentru actualitate și o dezmințire mai violentă a tezei cu privire la „necesitatea perspectivării" de care fac unii atîta caz?

La 75 de ani de la nașterea ei, „Scrisoarea" constituie un strălucit manifest estetic, sunînd ca o chemare adresată scriitorilor pentru o temeinică și nemijlocită cunoaștere a vieții, pentru o artă majoră și angajată care, în măsura în care servește clipei tale, servește și peste veacuri.

Aurel Baranga

O nouă revistă a gîndirii comuniste

(Urmare din pag. 1)

viitor, încît era logic ca apariția revistei să fie primită cu un interes excepțional.

Dezvoltarea teoriei socialiste nu se realizează într-un vid ideologic, ci într-o violentă și nesfîrșită ciocnire cu ideologia burgheză care încearcă, mai rafinat sau mai gros, să apere un culpabil și să prelungească o agonie. Imposibilă sarcină, zaturile au fost aruncate... Care om lucid mai gîndește ca sistemul capitalist are viitor? Înțelegînd că apologia imperialismului este dificil de realizat și adaptîndu-se la noile împrejurări, ideologii burgheziei mizează pe atacuri disimulate, sub forma revizionismului. „Revista „Probleme ale păcii și socialismului" — se spune în articolul redacțional — consideră ca o datorie primordială a ei să ducă lupta împotriva oricărei manifestări ale ideologiei burgheze și, în primul rînd, împotriva revizionismului care reprezintă, în condițiile actuale, principalul pericol pentru mișcarea comunistă".

Lupta pentru noua societate este indisolubil legată de lupta pentru pace. Cum să realizezi o idee, cînd deasupra capului tău dansează o bombă cu hidrogen? Cum să crești un copil, cînd aerul este otrăvit cu stronțiu 90? Salvarea păcii e condiția supremă a existenței, pentru asta se impune unire, unire, unire, în primul rînd a clasei muncitoare. Muncitorii — uniți; sciziunile, neîncrederea, suspiciunile — înlăturate; fronturi unite naționale în toate țările, iată garanția. „Revista „Probleme ale păcii și socialismului" — subliniază redacția — consideră că menirea sa este a contribui la întărirea coeziunii tuturor forțelor iubitoare de pace și democratice, la dezvoltarea contactelor și colaborării între partidele comuniste și socialiste, de a propaga principiile internaționalismului proletar care sînt sfinte pentru muncitorii înaintați din toate țările, precum și principiile prieteniei și colaborării între popoare".

O nouă revistă a gîndirii comuniste, o nouă sursă de înțelegere a realităților contemporane.

Al. Mirodan

PARALOGICA

(Urmare din pag. 1)

din statele capitaliste sînt de mult clare pentru toată lumea. Ceea ce e însă uluitor și stupid în asemenea acțiuni de mult odioase e inadecvarea lor: inadecvare la raportul de forțe existent în lume, inadecvare la existența unei opinii publice active. Iar încercarea de a explica opiniei publice prin frazeologie transcendentală brutale interese de trust e grotescă și ar fi amuzantă dacă nu ar fi sinistră.

Vremurile în care simpla apariție a unor vase de război „occidentale" ajungea pentru a transforma un popor într-o colonie s-au dus. Uriașa forță a Uniunii Sovietice, a Marii Chine, a statelor socialiste, a electrizat demnitatea națională a popoarelor subjugate și exploatate de imperialiști, a cristalizat gîndirea opiniei publice mondiale, astfel încît astăzi nu mai pot fi înrobite popoare prin simple parăzi militare și demonstrații de forță. Eșecurile repetate ale „politicii de forță" ar fi trebuit să-i ducă pe promotorii acestei politici la o revizuire generală a comportamentului lor. După ce O.N.U. a recomandat agresorilor anglo-americani din Liban și Iordania un „Go home" călduros, iată-i acum sunînd trompeta intereselor S.U.A. pe... coastele chineze. Cred oare ciankaișiofilii că vor obține aici succesul care li s-a refuzat în micul Liban? Nu e logic, dar imperialiștilor, această politică agresivă, le stă în... caracter, și nu e de loc greu de prevăzut că agitația din Pacific va însemna o nouă înfrîngere, o nouă rușine a diplomației S.U.A.

Paul Georgescu

IOANA KASSARGIAN *„Maternitate"*

Semnificațiile tragediei optimiste

Filmele „Comunistul" și „Pavel Korceaghin" — după „Al 41-lea" și „Zboară cocorii"— reînvie problema specificului tragediei în arta realist-socialistă. Cînd Vsevolod Vișnevski și-a intitulat celebra piesă — „Tragedia optimistă", n-a făcut un simplu paradox. El a denumit și a definit o concepție asupra tragediei, o întreagă categorie. O categorie estetică, dacă vreți. Căci moartea Comisarului are în plan general artistic același sens ca și dezastrul temporar al detașamentului condus de Levinson din „Înfringerea" lui Fadeev, ca și pieirea lui Boris din „Zboară cocorii" sau a lui Gubanov din „Comunistul". Există în toate aceste tragedii un sens nou, revoluționar, prin care arta realist-socialistă a modificat noțiunea de tragic.

Realismul socialist, tocmai pentru că e realism și tocmai pentru că e socialist, descoperă în tragedie sensul ei nou, propriu condițiilor marii bătălii pentru eliberarea socială. Și acest sens nou este optimismul, este certitudinea depășirii momentului tragic, este încrederea în triumful inevitabil al Cauzei. Prin ce se deosebește tragedia optimistă de vechea tragedie? O scurtă retrospectivă ne va fi utilă. În tragedia antică a lui Eschil, Sofocle sau Euripide, mobilul tragicului este fatalitatea. Omul e urmărit de un destin exterior lui, independent de el și invincibil. Orice tentativă de rezistență sau de descătușare este zadarnică, fatalitatea fiind stăpînă absolută. Această concepție izvorăște din credințele teiste primare, ce închipuiau existența unor forțe superioare omului, care îi decid soarta (estetica idealistă — vezi Vischer — a identificat cu bună știință noțiunea de tragic cu aceea de soartă). Următoarea etapă a tragediei a deschis-o Shakespeare. În cele mai multe din tragediile sale, nu mai stăpînește fatalitatea implacabilă, forța divină, inaccesibilă și neînduplecată, ci o altă forță, tot exterioară, tot neînduplecată dar mai omenească: necesitatea. La Shakespeare necesitatea nu mai este (ca fatum-ul antic) o putere acționată de divinitate, ci decurge din și se include în raporturile dintre oameni. (E adevărat, multe piese au și implicații fataliste — de exemplu semnele premonitorii din „Macbeth" sau din „Iuliu Cezar" — ca un tribut plătit mentalității epocii). Moartea lui Othello și a Desdemonei e provocată de intriga unui om, de acțiunea unui caracter uman și nu de fatalitate. E natural ca în condițiile unui caracter ca Othello a cărui gelozie merge pînă la întunecarea rațiunii, uciderea Desdemonei să apară ca o necesitate, dar această forță e pe pămînt, este în chiar structura umană a eroilor. În „Hamlet", cel care hotărăște răzbunarea și deci destinul eroului, nu e strigoiul regelui (Shakespeare nu era un creator de fantastic, dar îl utiliza pentru simboluri) ci însuși Hamlet. Întîlnirea cu umbra tatălui e o întîlnire cu propria conștiință, e un proces interior. Necesitatea aici se desprinde din caracterul eroului, din relațiile cu ucigașul tatălui său, din raporturi strict omenești deci. Caracteristic tragediei shakespeariene este faptul că oamenii acționează fără să înțeleagă necesitatea ca atare, ci exclusiv în virtutea pornirilor și ambițiilor lor, în virtutea caracterului lor.

Tragedia optimistă aduce însă un element revoluționar în dezvoltarea genului, schimbînd structural caracterul tragediei ca specie dramatică. Cînd oamenii încep să înțeleagă necesitatea — arată marxismul — înseamnă că au și depășit-o, căci necesitatea înțeleasă e însăși libertatea. Eroii tragediei optimiste sînt oameni care au înțeles necesitatea, care luptă conștienți de rostul social al eforturilor lor. Jertfa lor are un caracter simbolic, căci înseamnă sacrificiu liber pentru cauza libertății. Unde duce individualismul tragediei shakespeariene, de pildă? Odată cu pieirea eroului, unicul purtător al idealului său, dispare și acest ideal. Simțim că nimic nu e recuperabil, perpetuabil. Eroul este infinit odată pentru totdeauna și nu ne rămîne decît să-l compătimim, să-l plîngem și să ne resemnăm. Tragedia optimistă aduce un alt soi de erou. El nu este mai puțin un erou tragic, prin destinul său, dar înfringerea sa ne apare nu ca un act capital, ca un sfîrșit, ci ca un episod, trist firește, dintr-o luptă care nu se termină odată cu pieirea eroului. Tragedia a depășit stadiul individualismului. Eroul tragediei optimiste reprezintă idealul pentru care luptă masa, poporul chiar. De aceea mesajul său rămîne intact și trece neoprit mai departe, altora. Pe acești eroi îi plîngi, dar nu-i compătimești, nu le deplîngi soarta. Voluntarismul sacrificiului for îți dă o imagine a luptei împotriva fatalității. Sacrificiul e liber, democratic ca omul, înțelegînd necesitatea, își poate hotărî soarta.

În tragedia antică sau la Shakespeare (pentru că pe aceste direcții am evoluat și pînă aici), eroul muncește singur, fiindcă a trăit singur. În tragedia optimistă eroul muncește încurajat de dăruirea și dragostea partizanilor aceleiași cauze. În vechile tragedii bazate pe conflict moral, moartea eroului vine uneori ca împlinirea unei pedepse. Tragedia optimistă nu cunoaște un asemenea sfîrșit. Noul erou tragic nu poate fi pedepsit, deoarece el reprezintă adevărul, rațiunea, justiția, forța care în ultimă instanță decide obiectiv pedepsele. Moartea lui apare ca o necesitate dar determinată de caracterul contradictoriu al momentului, de forțele reacționare care se opun progresului. Lupta împotriva acestor forțe e o necesitate, iar pierderile în luptă o realitate implicită a acestei necesități.

Ceea ce imprimă sensul nou acestei tragedii, sorgintea optimismului ei, este conștiința continuității mesajului, certitudinea că alții vor înfăptui idealul eroului răpus. Comisarul moare, dar pe vas este instaurată puterea comunștilor. Levinson rămîne doar cu 19 oameni din detașamentul său, toți ceilalți au pierit, dar înfringerea e depășită, căci acești 19 oameni sînt dintre zecile de mii care vor învinge, care vor realiza socialismul. Gubanov din filmul lui I. Raizman, „Comunistul", este ucis de bandiți, însă tovarășii lui de luptă vor construi mai departe centrala electrică de la Zagora, cauza lui va birui.

Dar să precizăm: orice erou de roman, piesă sau film, care moare, într-un fel sau altul, este un erou tragic? Ne îndoiește moartea lui Grandet, a lui Richard al III-lea sau a burghezului din cunoscuta schiță a lui Cehov? Trăim aici sentimentul tragicului? Nu. În cazul lui Grandet dăinuie doar o undă de dispreț și jenă pentru existența acestui om înrobit unei pasiuni mecanice, în cazul burghezului rămîne chiar la reacția atît de complexă a mentalității servile în fața unui fapt neînsemnat, iar moartea lui Richard al III-lea ne dă un sentiment de satisfacție. Aceștia nu sînt eroi tragici. Pe eroul tragic trebuie să-l simțim foarte aproape sufletește, ori, dacă nu se creează această corespondență afectivă, să nu dăm seama că moartea sa e o nedreptate, că nu-și merita soarta. Nu dorim moartea lui Othello, deși a ucis, și ne cutremură înfăptuirea ei, pentru că simțim că nu el este marele vinovat ci Iago, în mîinile căruia a fost o unealtă supusă, pentru că înțelegem că în definitiv cauza tuturor cauzelor — a geloziei și a credulității, a orbirii și a furiei ucigașe — este iubirea, pentru că, după ce a ucis, Othello s-a căit, pentru că, în sfîrșit, a fost în stare să împingă căinta pînă la autopedepsirea capitală. Othello rămîne deci un erou tragic.

Eroii tragediei optimiste, eroii comuniști, au toate calitățile eroului tragic sublim. Ne sînt dragi și apropiați, fiindcă luptă pentru cauza cea mai nobilă, cauza clasei muncitoare.

Comunistul Gubanov ne cucerește. Prima oară cînd, în pasiunea sa pentru Aniuta, se stăpînește totuși, fiindcă un comunist trebuie să fie exemplu, iar el iubea o femeie măritată. A doua oară cînd, trimis să caute un tren cu alimente și găsindu-l stînd, din lipsă de lemne, se înverșunează și taie lemnele singur, o noapte întreagă, și apoi o zi și încă o noapte, împreună cu personalul trenului, pentru că știa că oamenii din Zagora nu aveau pîine. A treia oară cînd, singur, bătut de bandiți, numeroși și înarmați, se repede totuși la ei pentru a-i împiedica să fure alimentele din tren. Moartea lui ne doare prin nedreptatea ei, fiindcă Gubanov e omul care se jertfise pentru binele celorlalți, fiindcă banditul care trăsese în el este un laș, care tremură dezgustător cu pistolul în mînă în fața forței acestui comunist neînarmat, fiindcă oameni ca Gubanov sînt cei mai buni. Dar sensul optimist al acestui film stă în faptul că, deși mort, Gubanov este totuși învingător. Misiunea lui e îndeplinită. Cauza lui apărată și lupta lui continuată.

Prin perspectiva ei victorioasă, tragedia optimistă rămîne una dintre marile cuceriri ale realismului socialist.

Dumitru Solomon

I. URSAVSKI, în rolul lui Gubanov din filmul „Comunistul"

Omul

Tîrît pe brînci, impușcat, jupuit și prelins
În candela albastră a dimineții,
Omul s-a luptat, omul a învins
Gropile, năpîrca, eretii.

Omul a rămas de zare proptit,
Poate mai palid, mai dur.
Lumina pe care-a salvat-o, însutit
Îi dă astăzi corp și contur.

Era o pădure de șerpi și polipi
Cu groaznice scorburi de goluri.
Cruci negre, cruci albe, sucite-n cîrlig
Sugeau din pămînt alcooluri.

Tu ești al meu, pădurea aceasta zicea,
Și voi, tot ai mei, dar sub mine.
Otravă turnînd în fîntîni și-n stamine,
Ucidea, ucidea.

Omul securea și-a ros-o, tăind
Polipi, umbre, șerpi.
Dar din ierbi retezate, din coclitele ierbi
Alte umbre se-ntind.

Și uite: a mai crescut un polip
Cu coarne strunjite-n Walhala.
— Adu nisip, foc și nisip
Să-i ardem din miezuri găteala!

Scut

Lîngă insulele Caroline
Unde niciodată n-am plutit,
Vor muri pescari și pești pe valuri,
Pentru buzunarul pervertit.

N-am văzut Pacificul vreodată,
Nici nuclee sparte n-am văzut.
Buzunarul lacomului Pluto
M-a silit să-mi fac din liră scut.

Eu ceream nucleelor vibrații
Pentru dansul veșel al luminii,
Și nu vreau din ele raze negre
Care-mi sfarmă oamenii și crinii.

Gustului ieșit din buzunare
N-am să-i mai îngădui vreun huzur.
Ca să-mi apăr oamenii și apa,
Lira scut o pun peste azur.

Din ciclul „Cînt pacea și armele ei"

Victor Kernbach

Vîrsta privighetorilor

Cînd intră pe șantier prima oară,
pășesc în vîrful picioarelor ca păsările,
închizînd ochii,
de parcă ar cobori într-un basm.
Sînt la vîrsta privighetorilor,
învață totul de la început
și cîntă, și cîntă...

Rostesc: „e comunist", cum ar spune:
„E dintre cei care au creat lumea.
Nu știți? Pietrele, sub mîna lui sînt blînde ca mieii;
cînd trece, copacii se clatină-nceț de emoție
și-și ascund tăcerea în păsări".

Rostesc: „e comunist".
Fetele se ridică atunci în picioare,
subțiri în bătaia vîntului subțire,
plutind ca păsările spre cuvîntul acela..

Rostesc: „e comunist".
Și privesc
cum streșinile capătă sclipiri aurii,
cum zidurile și iarba șantierului se luminează —
și se privesc unii pe ceilalți
și simt cum cresc.

Florin Mugur

Perspectivă

„De la o vreme pămîntul se oprește la orizont".
Așa mă gîndesc să încep atlasul meu.
Asta nu pentru că țin cu tot dinadinsul
Ca-n fața foștilor profesori de geografie
Să treacă drept o absurdă sau indecentă erezie.
Îl rog, așadar, să fie convinși
Că nu mai există hotar
Între noi și-nchipuirea biruinței totale.
Azi, ca și mîine oameni fără de număr
Să răsădească în grădinile lumii o floare,
Care nu e altceva decît drapelul alb
Pe care aripa privighetorii a scris „PACE".
Mersul oamenilor va continua prin
Madrid, New-York, Buenos Aires, Țara focului...
Pretutindeni unde floarea aceasta n-a răsărit încă albă, bună,
Și tot ei o vor duce ștafetă, cea dintîi, în lună.

Liviu Călin

Trandafirul

Văzduhul cînta la o mie de piane.
În amiază treceau pe drum camioane,
Și colbul pe tancuri în soare sclipea.

O fată văzuse o roșie stea
Mai sus de turelă, — cum sta în grădină.
Cătă împrejuru-i s-adune lumină
Și-o floare să smulgă, să iasă în stradă...

Atunci trandafirul zări; de zăpadă
În August el singur o floare-nălțase.

Ieși în barieră prin lumea ciorchine
Și tancul văzu deodată cum vine.

La piept trandafirul, în față senile,
În urmă urale și cînt de copile...
Și parcă pierdută și dusă de mînă
Scăpă trandafirul de-argint în țărînă.

Un scrîșnet de-oțeluri și tancul opri
Un zîmbet: soldatul în față sări,
Luă floarea cea albă și-i zise rîzînd
Mirat că o vede alături plîngînd:
„Za cem?"...[1]) Și pe gene sclipindu-i rubine
Ea zise: „Păstrează-l; era pentru tine!"

Al. Raicu

[1]) Pentru ce?

UNITATEA CARACTERULUI

Despre arta de a surprinde în imagini stările de spirit ale tinereții s-au scris numeroase eseuri și studii critice. Am vrea să citim mai cu seamă lucrări închinate operelor contemporane care profilează pe fundalul societății de astăzi silueta atît de interesantă a reprezentanților tinerei generații comuniste. Și aceasta pentru că romantismul epocii construirii socialismului se exprimă printr-o mobilitate specifică a mișcărilor sufletești, caracteristică mai ales tineretului. Tînărul acestei epoci aduce mărturia unei personalități entuziaste, într-un perpetuu clocot, o etică a purității dar și a combativității intransigente, etica nouă, comunistă.

Sînt trăsături distinctive ale acestui adolescent care a devenit de mult un erou nelipsit din paginile literaturii noastre. Și unul dintre elementele fundamentale ale profilului său literar pare să fie tocmai acuitatea mișcărilor lăuntrice, sensibilitatea înregistrării, cu relief și ecou profund, a tuturor faptelor, din care se reconstituie sensurile majore ale vieții și luptei pentru socialism.

Afirmarea consecventă a crezului comunist în viață printr-o expresie literară pe cît de complexă pe atît de unitară a sentimentelor intime și a raporturilor sociale, este realizată remarcabil în nuvela „Ferestre întunecate" de către Marin Preda. Prozatorul desăvîrșește cu ingeniozitate impresia de armonie a tuturor trăsăturilor sufletești ale eroului său. Vasile Bodescu, membru în biroul organizației U.T.M. din sat, intră în conflict cu vărul lui, chiabur, care-l exploatează cu cruzime. În jurul lui Vasile și al familiei sale, verii avuți creează o atmosferă de apăsare în care umilirilor zilnice li se adaugă șantajul și teroarea. Aflînd că Vasile intenționează să se înscrie în colectivă, ei recurg la tot soiul de fărădelegi pentru a-l împiedica să-și dea consimțămîntul. Istoria dușmăniei dintre veri se deapănă parcă din phemul gîndurilor dureroase, al frămîntărilor lui Vasile și ale Floricăi, soția lui, cu care, împreună, rezistă mai bine uniți, la atacurile dușmanului. Conflictul puternic al nuvelei este determinat de amploarea angajării eroului, care intervine nu numai cu rațiunea și cu convingerile sale politice, ci îl mișcă dragoste, viață în această luptă. Acțiunea nuvelei se desfășoară prin victimea Floricăi, care povestește cele întîmplate în ajun. Florica relatează schimbul iscat de cuvinte dintre cei doi bărbați, care se termină cu invitația ei de către chiabur. Ea reproduce acest mic glasul supărat de mînie, vorbele soțului ei care atunci, bătînd parcă el însuși, a țîșnit, „a sărit de pe pat, galbenă la față" și s-a îndreptat spre chiabur: „Mă, — zice — de ce dai tu în nevasta mea? Și cămașă parcă să aline vedenia care-i răsărea în minte odată cu vorbele acestea, Florica lui Vasile își lasă fruntea în pîrș și-și acoperi fața cu palmele.

— De ce dai tu în nevasta mea, ce ți-a făcut ea ție de dai în ea?"

Eroina repetă [illegible] vorbele soțului ei, le aduce înaintea noastră ca o mărturie a tuturor nedreptăților și durerilor pe care le-au trăit din pricina dușmanului în puținii ani ai căsniciei lor. Florica retetă cuvintele, le gîndește și retrăiește zbuciumul cumplit care vibra în glasul lui Vasile. Avem într-adevăr senzația „că de astă dată în odaie se auzi parcă glasul adevărat al lui Vasile, ca un strigăt sfîșietor de dragoste și durere". Este un moment de o remarcabilă frumusețe artistică, în care se conturează toate sentimentele și trăirile intime ale celor doi soți. Imaginea are o putere de sugestie care continuă îndelung în sufletul cititorului. Este o impresionantă solidaritate care se bizuie pe dragostea lor și se nutrește din acele idealuri de viață comune, idealuri ale epocii noastre, care-i apropie pe oameni pentru totdeauna.

Vorbind despre specificul vîrstei tinere, despre acea frumusețe spirituală a tinereții, Kalinin remarca îndeosebi impetuosul elan tinerese către adevăr și sinceritate. În planul literaturii, aceasta impune prin excelență prozatorului o topire intimă, perfectă, a trăirilor datelor personajului, a reacțiilor sale în clipele de reverie intimă sau în împrejurările violente ale luptei. În acest sens, o figură de o remarcabilă pregnanță artistică, este Licu Oroș, unul dintre principalii eroi ai romanului „Rădăcinile sînt amare" de Zaharia Stancu.

În sistemul de planuri variate ale acestui roman, prozatorul descrie figura secretarului matur și tocmai al unui comitet județean al Partidului Comunist Romîn, [illegible] momente dramatice din adolescența eroului. Autorul evocă în capitolele 20—28, momente din trecut, din anii cînd Oroș abia pășea în viață. Este o argumentație profundă, realizată cu un lirism caracteristic, care cuprinde întreaga personalitate a lui Licu Oroș, îi explică dîrzenia și amplifică semnificația portretului. Formarea și credința acestuia își au rădăcini adînci în anii adolescenței, în primii ani ai angajării cu trup și suflet în lupta ilegală a partidului, anii în care toată ființa eroului se exprimă la unison într-un singur glas. Licu Oroș este unul și același în lupta ilegală, printre prieteni și printre dușmani, sau într-un moment îngrozitor, față în față cu femeia care-l trădează și pe care-o iubește! Este un necruțător examen al vieții, o clipă de supremă încercare a limitelor voinței, a tăriei lăuntrice. Imaginile diferite ale romancierului, succesiunea celor mai neașteptate planuri de acțiune indică resursele multiple ale puterilor care se vădesc în personalitatea adolescentului Licu Oroș. Impresia vitalității se desprinde armonioasă, pe planuri multilaterale, prin glasul cunoscut, de un copleșitor lirism, al povestitorului. Oroș are, de fapt, același suflet fermecat de natură și de viață cu cel al micului Darie din „Desculț". Peisajul sufletesc al lui Oroș se desăvîrșește armonios prin descrierea tablourilor de natură, a ierbii și a florilor care-i apar eroului într-o indestructibilă legătură cu viața părinților săi — viață chinuită, aspră, viața oamenilor dintr-un sătuc maramureșan, pierdut undeva în creierii munților. În compoziția portretului se evidențiază în primul rînd tema vigoarei moștenită de la uriașii strămoși ai lui Oroș, cei care au biruit zimbrii acestor locuri. Biografia personajului se deapănă în atmosfera de istorisire bătrînească, cu rădăcini adînci în neamul muntenilor aspriți de climă și societate.

Și portretul se dezvoltă mai departe, tot ca în vechile noastre povești, în care se consemnează simplu solemnitatea preluării uneltei de muncă transmisă din generație în generație, ca un simbol al tăriei și demnității strămoșilor: „Către sfîrșitul toamnei Licu a luat securea care-i rămăsese moștenire de la taică-său, a dus-o la fierarul satului s-o curețe de rugină și s-o ascuță, și apoi i-a pus coadă nouă, lustruită. A luat-o voinicește la spinare și a plecat și el cu un cîrd de oameni din Condor, dincolo de Volog, la tăiatul copacilor".

Portretul tînărului comunist

Se succed apoi, într-o alternare amețitoare, imagini ale trecutului mai îndepărtat, întărind semnificația aceleiași genealogii. În clipele grele, în umezeala rece, pătrunzătoare a celulei de la Siguranță, în sufletul lui Licu mai licărește încă mîndria ascendenților care nu s-au speriat și au înfruntat dihăniile pădurilor secole de-a rîndul. Vigoarea tinereții lui Oroș, care triumfă în polida chinurilor de la Siguranță, se nutrește din convingerile lui politice, ca și din întreaga plămadă a sufletului său împregnat de mireasma aerului pur de munte, fermecat de seninul azurin al cerului, ca și din tăriile pădurilor bătrîne, adînc înrădăcinate în solul maramureșan. Privind printre gratiile celulei el observă că: „Erau și zile în care peticul de cer pe care-l vedea era albastru, albastru... Atunci ar fi vrut să vadă soarele și nu numai soarele. Ar fi vrut să vadă munții albi și pădurile albe sclipind în soare. Ar fi vrut să cutreiere zăpezile munților ca odinioară..."

Și pe această scenă uriașă, mărginită de cer și de pămînt, strălucitoare de albeața de argint a zăpezii, înflorată de verdele violent al pădurilor, se profilează silueta îndrăzneață a eroului nostru. Se simte ceva permanent aici; nu e numai o vremelnică fulgurare a tăriilor vîrstei tinere. E ceva profund, organic, care se repercutează din ani în ani, pînă astăzi, în clipele cînd înaintea noastră se mișcă sigur și tenace, Oroș cel matur. Cel care-i urmărește astăzi cu ură și ochi încercați și vigilent, cu intransigență, pe dușmanii poporului, pe Bușulenga și Mosorel Bărbuță, este același care a răbdat cu stoicism durerea gingiilor strivite, a spînzurării de picioare ore de-a rîndul... Rezistența eroică la schingiuirile barbare ale Siguranței, dezvăluie forța puternică, vitalitatea munteanului care a luat cu el ceva din vlaga neînvinsă a codrilor. Fiecare episod al acțiunii prezente este explicat armonios printr-o paranteză de semnificativă evocare. Rezistența se consolidează prin faptele trecutului, se lămurește succesiv prin descoperirea legăturilor omului cu pămîntul, cu icoana meleagurilor natale, cu familia, cu mama, cu iubita, cu frații și tovarășii de luptă. E un mănunchi de sentimente foarte omenești, care palpită vii în una și aceeași inimă, inima lui Licu Oroș. Mama — Rafira — Gavril Toduță, legătura superioară, imaginea celor mai apropiate ființe pătrunde o dată cu petecul de cer albastru printre gratiile celulei, readucînd uneori crîmpeie din luota de odinioară, alteori imagini pitorești ale plaiurilor originare. Survin frecvent episoade ale trecutului care marchează — prin prospețimea memorării senzațiilor — o vigoare lăuntrică reală, vibrînd de fapt și mai intensă în prezent. Deținutul visează viața aievea, cu aromele și culorile ei îmbătătoare: „Licu se duse lîngă Rafira și Rafira îl luă de mînă. Se plimbară mult timp amîndoi prin ocol, văzură vacile rumegînd și viteii oploșiți lîngă ugere. Văzură brazii pădurii și stelele care umpleau și luminau bolta. Rafira se așeză pe un șteg de fîn, îl luă pe Licu pe genunchi și-l legănă să-l adoarmă". Amintirile insuflă tînărului Oroș puternice resurse de rezistență.

Dar imaginea deplină a integrității caracterului lui Oroș, a valorii sale morale superioare, se exprimă printr-o împrejurare violentă. Trădarea soției sale, Neaga, apropie deodată brutal cele două planuri de viață, intimă și obștească, le împreunează într-o situație decisivă și unică în care omul este împins implacabil către o hotărîre. În fața inspectorului de Siguranță, Neaga dă în vileag legăturile lui Oroș cu comuniștii. Este momentul suprem — cel mai semnificativ poate — al convergenței trăsăturilor lui Oroș. Pagini de o autentică omenie descriu lupta zbuciumată din sufletul lui Oroș care, mîntit, înșelat de Neaga, se străduiește s-o smulgă din inima lui: „Cu timpul o s-o uit. O s-o arunc afară din inima mea!... S-o arunce afară din inima lui!... S-o arunce afară din carnea lui! Era mai ușor de gîndit și de spus decît de făcut. Cum s-o arunce afară din inimă? Inima lui era inimă de om. Inima lui, ca orice inimă de om, avea și ea nevoie de dragoste. Inima lui nu voia să rămînă goală, pustie de dragoste. Nu voia". Să aleagă, să se gîndească, să șovăie nu mai era chip. Situația era decisivă, cumplită și tragică. Tinerețea mîntită, pălmuită și însîngerată, trăiește acum cu toată acuitatea senzația durerii, a smulgerii ființei iubite și nedemne din inimă. Lovit de călăi, trădat în dragostea lui, Oroș găsește destulă putere pentru a reteza gîndurile care fără voia lui se mai îndreaptă încă spre Neaga și continuă mai departe lupta vieții. Adolescentul rănit și vlăguit se încăpățînează minute, ore și zile-n șir să reziste mai departe torturilor anchetei, fără a sufla vreun cuvînt despre secretele partidului. Numai noaptea, în întunericul celulei, înfrigurat și zgribulit, Oroș gîndește singur: „Te mîndrești că ai tăcut? Află, băiete, că era de datoria ta să taci. Cînd ai fost primit în partid, te-ai angajat pe conștiința ta că în cazul în care vei fi prins și schingiuit, vei găsi în tine putere să rabzi și vei găsi în tine putere să-ți ții limba. Iată. A fost nevoie să rabzi și ai răbdat. A fost nevoie să taci și ai tăcut. Ai răbdat. Ai tăcut. Atîta tot. Nu cumva îți închipui că ai și devenit erou?" Romancierul transcrie un monolog impresionant prin emoția care vibrează în fiecare cuvînt, în fiecare dintre întrebările adresate necruțător de Oroș sieși.

Imaginea adolescentului Licu Oroș se apropie și se desăvîrșește treptat, luminînd toată ființa omului, care intră în luptă cu durerile și amintirile dragostei mîntite, dar mai ales cu încrederea, cu dorul de ceilalți frați de luptă, Gavril Toduță și Minu Uibaru. Și în același timp, neînchipuit de apropiată și de fierbinte este imaginea mamei care „va fi mîndră și inima i se va liniști și i se va întări ca piatra muntelui cînd va afla că fiul ei s-a întovărășit cu alți oameni cinstiți pentru a dobori niște urși uriași, care nu pot fi doborîți în lupta dreaptă și pentru a stîrpi marea haită a lupilor care nu puteau fi împușcați în pădure cu pușca..." În felul acesta se sintetizează profilul spiritual al lui Licu Oroș, tînărul îndrăgostit de vigoarea munților și a pădurilor, înflăcărat de dragostea și credința în cauza partidului. Figura lui concentrează trăsături caracteristice unui erou înaintat al tinerei generații de comuniști care a luptat în ilegalitate împotriva dictaturii fasciste și care și-a păstrat neîntinată onoarea de ostaș credincios al partidului. În realizarea acestui portret, Zaharia Stancu a închegat o imagine de mare noblețe sufletească, cristalizată în credință și abnegație față de țelurile politice ale clasei muncitoare. Iată de ce figura lui Licu Oroș se asociază cu aceea a unui alt adolescent care a avut fericirea de a trăi în epoca noastră, cu utemistul Vasile Bodescu, care afirmă și el, prin toate trăsăturile lui morale și spirituale, o înflăcărare și o ardoare revoluționară, în care recunoaștem de obicei pe tînărul comunist.

Miron Dragu

STANCA PENCEVA

Poetă din R.P. Bulgaria

De ce orbesc mamele

Ce întunecați —
ce adînci ți-erau ochii, mamă!
Ca strugurii negri musteau întunericul irișii.
Trei copii s-au jucat pe umărul tău
și somnul lor l-ai veghiat ca o acvilă.

Sfredeleai temătoare tainele anilor
cu mîinile bune în poală.
Hăt, departe în timp, se opresc ochii mamelor,
în urma zglobiilor pași ai copiilor...

De ce-au orbit ochii tăi, mamă?

I-ai cusut în cusătura măruntă
a scuteccelor, în broderia cămășilor mari, înflorate
sau vara, i-a prăfuit pleava,
sau negrele raze le-a retezat fierul secerii?

Ori au fost plînși în lacrimi fierbinți
lîngă fiul culcat în pămîntul rece,
ori au istovit așteptînd,
ori i-a luat cea din urmă-adiere?

De ce-au orbit ochii tăi, mamă?

...Cuminte ți se odihnesc mîinile-n poală.
Îți trosar la gînduri gene, sprincene.
După pași zglobii ai copiilor,
ochii mamei se-ntorc în timp înapoi...

Eu îmi deschid irișii negri mai larg —
să privesc către seara fără clipire:
lumea-ntreagă — de la rădăcini la păsări —
s-o cuprind, s-o ajung, s-o întrec.

Ochii mei — săgeți către un țel depărtat.
Strălucirea o văd prin praf și prin lacrimi.
Poate, mamă, de la tine am luat ochii tăi negri,
și fetei mele îi voi da mai departe.

Poate de-aceea orbesc mamele...

În romîneşte de

Veronica Porumbacu

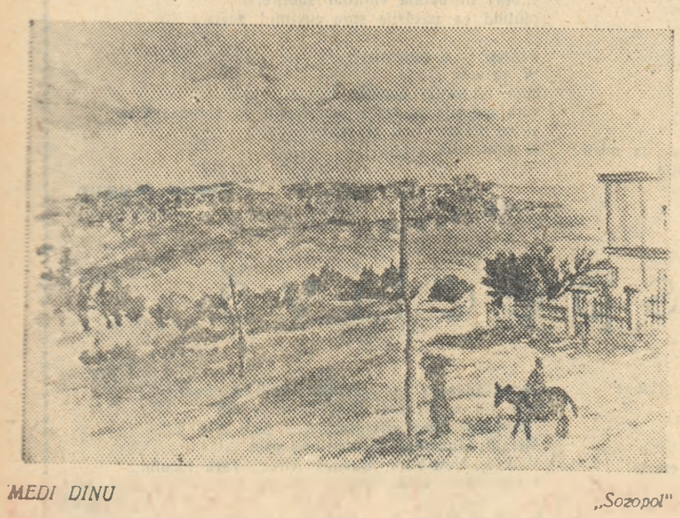

MEDI DINU *„Sozopol"*

CONTINENTE

A 14-a aniversare a eliberării Bulgariei

PRIN ȚARA PRIETENĂ

Intrînd în comuna Perusciița, care se află doar la o depărtare de 19 km. de străvechiul și frumosul oraș Plovdiv, nu te surprinde nimic deosebit. E într-adevăr o comună ceva mai răsărită, cu un aspect de mic tîrg provincial, cu ulițele liniștite. Oamenii sînt, ca pretutindeni, aceiași: sobri, așezați, primitori.

În fața clădirii Sfatului popular așteaptă un autobuz. În jurul lui e îmbulzeală; se aud risete de bărbați, chemări de femei tinere, care se foiesc de colo pînă colo, fluturîndu-și fustele colorate. În curînd, piața se animă de ropot de pași, de glasuri, de-o mișcare vie. În sfîrșit autobuzul e gata de plecare. E plin de colectiviști care, abia întorși de pe cîmp, s-au spălat și îmbrăcat în grabă, ca nu cumva să întîrzie la spectacolul de la Teatrul Național din Plovdiv.

Perusciița reintră în atmosfera ei, domcală; totul ți se pare cuminte și monoton. Nici o clipă nu ți-ai închipui că aici s-ar fi putut petrece vreodată ceva în stare să-i zguduie, să-i scoată pe localnici din matca lor obișnuită. Ce imagine înșelătoare! Indată ce ți se dezvăluie istoria comunei, oamenii ei îți apar într-o lumină nouă și teribilă. Începi să-i vezi altfel; dirzi, neînfricați și aprigi.

Călcînd pe lespezile vechi, tocite și sparte ale bisericii Sfîntul Arhanghel Mihail, astăzi monument istoric, uită-te atent la zidurile groase, ca de fortăreață, la dalele de piatră spălate de sîngele martirilor independenței naționale. Și atunci vei afla că aci, între aceste ziduri vechi și reci, moșii locuitorilor de astăzi ai Perusciței au rezistat pînă la ultima suflare atacului basibuzucilor turci. Pe steagul sînt al răsculaților scria: „Libertate sau moarte". Ei erau cu totul 350 de suflete; părinți și copii, frați și surori, soți și soții. Asediați de 3000 de oșteni, istoviți, fără apă, fără pîine, au ținut piept cu vitejie asaltului.

În ziua de 23 aprilie 1876, turcii au izbutit să pătrundă în fortăreață. A fost un masacru înfiorător. Nici unul din luptători nu a scăpat cu viață. Dar în inima poporului trăiesc și astăzi eroi ca Spas Chirov, Kociu Cestimenski. Răscoala a fost înăbușită cu sălbăticie. Steagul însă, pe care sta scris „Libertate sau moarte", nu s-a înclinat. El trăiește mai departe, arzînd în noaptea asupririi, ca niște fiăcări de sînge. Doi ani mai tîrziu, libertatea fu cucerită.

Se iviră apoi noi asupritori ai libertății poporului: burghezia și fascismul. Locuitorii din Perusciița se ridicară ca un singur om la semnalul revoluției din 22—23 septembrie 1923. Și de data aceasta plătiră un tribut sîngeros. Comuna fu trecută pe lista neagră a siguranței fasciste. Populația era aproape în întregime comunistă sau simpatizantă a luptătorilor comuniști.

În această perioadă frămîntată, secretar al partidului din Perusciița era Gheorghi Andreev. Stau cu el de vorbă într-una din sălile muzeului Rezistenței. E un bărbat în vîrstă, dar încă voinic, înalt, slab, ușor încovoiat. Fața îi e brăzdată, obosită, numai ochii îi strălucesc mai intens cînd îmi povestește întîmplări din viața lui de revoluționar.

Un faimos polițist, un zbir, se jurase că va pune mîna pe el, viu sau mort, chiar în inima Perusciței. Era o întreprindere nu riscată, ci nebunească. Polițistul îl întîlni pe Gheorghi Andreev, ziua în amiaza mare, pe ulița principală. Fusese o întîlnire neprevăzută; îl întîmpină un bărbat uriaș, masiv, în stare să doboare un taur dintr-un pumn. Polițistul puse mîna pe tocul revolverului, vru să se apropie, dar ezită. Dintr-o privire observă că în pragul cîte unei case sau rezemați de vreun perete, de o parte și cealaltă a uliței, bărbați liniștiți, cu fețe mute, îl pîndeau în tăcere. Întoarse capul; în spatele lui, alți bărbați, sprijiniți de porți, cu mîinile înfipte în buzunar, îl urmăreau. Polițistului i se făcu frig de-a lungul șirii spinării. Brațul i se frînse, moale, tremurînd. Brusc, cu capul în piept, făcu cale întoarsă.

Nimeni nu-l mai văzu în Perusciița, dar se auzise că ar fi spus: „Dacă vor să-i aresteze pe comuniști, n-au decît să trimeată pe altul, nu pe mine". Le era frică de partizani, le era frică de comuniști. De atunci polițiștii veneau însoțiți de armată. Executau fără milă bătrîni, tineri, copii. Dar nici o bestialitate nu putea să stingă pasiunea, setea de libertate a poporului. Rezistența devenea tot mai îndîrjită. Partizanii se refugiau în munți, ascunși și hrăniți de țărani, care nu-și precupețeau nici viața ca să-i ajute pe cei ce luptau împotriva fasciștilor.

În Perusciița se formase o brigadă de partizani „Gheorghi Dimitrov", din care cei mai mulți erau tineri, studenți, elevi de liceu. Pe monumentul din curtea muzeului sînt săpate numele celor care au căzut în luptă. Citesc: Todor Velcev, 18 ani; Chiril Totev, 18 ani; Nicola Nachev, 14 ani; Liliana Tencova, 18 ani, etc. Mă uit la fotografiile lor încrustate în monument: unii dintre ei poartă uniformele de elevi. Chipuri tinere, curate, cu ceva nostalgic și arzător în privire. Cu o cruzime sadică, fasciștii au stins flacăra tinereții bulgare.

Peste jumătate de oră mă găsesc în casa mamei Lilianei Tencova. E o femeie scundă, voinică, cu fața lată, smeadă, semănînd atît de bine cu țărăncile noastre din Teleorman. Îmi arată o fotografie a Lilianei: obraz rotund, fruntea înaltă, castă, gura mare, zîmbitoare, ochi profunzi și mirați. Împreună cu alți 22 de tineri a fost împușcată lîngă rîul Vicea și lăsată aruncată într-o prăpastie adîncă de 30 de metri, lăsate să se descompună la soare. Nimeni nu avea voie să se apropie.

În ciuda restricției, tatăl Lilianei s-a strecurat în groapă, cotrobăind printre cadavre, dar era imposibil să mai recunoască chipul fiicei sale. Cu foarfeca tăie un smoc negru din părul unei fete care i se părea că e a lui. Acasă, mama îl recunoscu imediat: era al Lilianei. Între timp i-a murit și soțul Tencevei, dar el a mai apucat să vadă zorile libertății. Tenceva își stăpînește tulburarea. Își înalță fruntea încrețită, privind în depărtare. Apoi îmi vorbește de noua ei viață.

Aflu că este colectivistă, împreună cu fiică-sa mai mare, ca de altfel toți locuitorii din Perusciița.

Îmi amintesc și acum de fața ei de țărancă, brună și smeadă, de chipurile arzătoare și pure ale tinerilor partizani care, astăzi, la 14 ani de la eliberarea Bulgariei, se confundă în mintea mea cu însuși chipul eroic al țării, în trăsăturile căruia citesc nobila pasiune a libertății.

Ieronim Șerbu

MEDI DINU *„RILA"*

Croaziera flotei a 7-a

În timp ce d. Hammarskjoeld călătorește de la Amman la Beirut fără a reuși să convingă pe Hussein sau pe alți Șamuni să se dispenseze de unicul lor scut — pușcașii americani și englezi —, flota a 7-a americană navighează prin strîmtoarea Taivanului. Întotdeauna cînd o flotă americană se plimbă insistent pe apele oceanului sau ale mării în apropierea coastei, e semn neîndoielnic că d. Dulles plănuiește să mai provoace încă un eveniment internațional.

În aparență s-ar crede că S.U.A. au devenit subit interesate de soarta a două insule aflate doar la cîțiva kilometri distanță de continentul Republicii Populare Chineze, Quemoy și Matsu, unde trupele ciankaișiste care n-au ezitat să bombardeze pe uscat sau pe calea aerului orașele și satele chineze, simt că li se apropie sfîrșitul. Întreaga propagandă americană, ținînd isonul declarațiilor făcute de personalități oficiale din S.U.A., încearcă să convingă opinia publică despre așa-zisele interese strategice pe care le-ar avea Pentagonul la cîțiva kilometri de coasta Chinei Populare. Se pare că fantezia diplomației americane e destul de limitată dacă se inventează asemenea pretexte pentru escapadele amenințătoare ale flotelor a 7-a, a 8-a sau a 9-a. Și pentru că ne situăm în domeniul fanteziei, e lesne de prevăzut cum ar reacționa opinia publică americană dacă vase chinezești s-ar apropia de țărmul Americii de nord, la Long Island de pildă, la cîțiva kilometri de New York, și în același timp s-ar face auzite declarații despre interese superioare strategice ale Chinei Populare, în legătură cu Long Island.

Pe lumea asta există însă și gazetari indiscreți, care nu ascultă de normativele date presei de d. Dulles. Harold Martin, corespondent britanic în Taivan, transmitea într-o telegramă că acolo „consilierii americani fac speculații asupra a ceea ce s-ar întîmpla dacă această forță (armata lui Cian Kai-și — n. n.) ar fi lansată împotriva continentului chinez cu un puternic sprijin de artilerie și aviație".

Și pentru ca să nu mai existe nici un dubiu asupra intențiilor reale ale croazierei flotei a 7-a și nici o confuzie cu privire la motivele declanșării, acum, în aceste momente, ale unei noi aventuri în Asia, Harold Martin adăuga: „În momentul de față, forțele lui Cian Kai-și sînt în forma cea mai bună. Ele nu pot fi ținute însă la nesfîrșit în această stare favorabilă și timpul lucrează pentru comuniști".

Că timpul lucrează pentru comuniști, o asemenea afirmație reprezintă un adevăr istoric incontestabil, chiar dacă e rostit de un corespondent britanic burghez, dar să susții că forțele lui Cian Kai-și s-ar afla acum în forma cea mai bună, înseamnă să ai o noțiune relativă despre superlativul unui adjectiv.

Dacă ne gîndim că în Taivan Cian Kai-și a decretat un fel de stare de asediu în amintirea nu prea îndepărtatelor manifestații antiamericane de la

SĂPTĂMÎNA

Taipe și că gîndurile sale și ale suitei se îndreaptă cu recunoștință spre safeurile din Wall Street ce-l așteaptă la o eventuală aterizare definitivă pe continentul american, înțelegem de ce gazetarul britanic consideră că „forțele" lui Cian Kai-și se află azi în forma cea mai bună, pentru că mîine s-ar putea afla în forma cea mai proastă, undeva în apele strîmtorii Taivanului sau într-o croazieră de lungă escală spre New York.

În aceste zile grele pentru Cian Kai-și, în afară de sirena flotei a 7-a, a răsunat glasul neconsolatului său amic din Coreea de sud, Li Sin Man, care i-a făgăduit că-și „va aduce contribuția deplină la această luptă" împotriva Chinei Populare, ceea ce arată încă o dată deplina comunitate între Cian Kai-și și Li Sin Man, cînd e vorba de pierderea simțului proporțiilor.

Este atît de tulbure tot ce încearcă să pescuiască diplomația yankee în apele Taivanului, încît nici unul din aliații S.U.A. nu îndrăznește să ia deschis apărarea acțiunilor întreprinse de flota a 7-a.

Majoritatea ziarelor japoneze afirmă că răspunderea păcii sau a războiului cade asupra Washingtonului. Ziarul „Asaki" cere autorităților din S.U.A. „să-și înzeacă prudența cu care se ocupă de această problemă", iar influentul ziar „Mainiti" scrie textual că „Statele Unite și-au reafirmat politica de nerecunoaștere a regimului comunist, dar problema excluderii Chinei comuniste din O.N.U. este o altă problemă" ceea ce echivalează cu recunoașterea absurdității unei asemenea prezențe fantomatice la O.N.U. cum e a ciankaișistului.

Ministrul de Externe al Japoniei, probabil mai bun cunoscător al sentimentelor pe care le au popoarele Asiei față de Cian Kai-și, a declarat că „guvernul său se va strădui să convingă S.U.A. să nu afecteze o parte din forțele lor staționate în Japonia pentru Taivan, întrucît o astfel de măsură ar putea generaliza o încordare care este astăzi localizată".

Se pare că nici cel mai apropiat aliat al S.U.A., Anglia, nu privește cu un deosebit entuziasm noua aventură a diplomației americane. Corespondentul din Washington al agenției Reuter transmitea că „cercurile diplomatice din Washington sînt îngrijorate în legătură cu lipsa unei politici anglo-americane unitare în problema Taivanului. Observatorii din Washington socotesc că S.U.A. s-ar găsi izolate dacă și-ar angaja forțele în apărarea insulelor Tzinmîndao (Quemoy) și Matsusan (Matsu)". Săptămînalul englez „Economist" era și mai categoric, afirmînd că „a se îngădui ca din pricina acestor insule să izbucnească acum un conflict de mari proporții, ar fi o greșeală tragică".

Este greu, chiar dacă ești săptămînal al cercurilor de afaceri britanice, să susții altceva în fața opiniei publice mondiale, pentru că și așa a trecut intolerabil de mult timp de cînd S.U.A. mențin în Taivan cu baionetele lor ridicula marionetă Cian Kai-și, pentru că este strigătoare la cer nedreptatea ca insule care au aparținut, aparțin și vor aparține întotdeauna marelui popor chinez, să fie confiscate de trupele americane și transformate într-un cap de pod pentru invadarea Republicii Populare Chineze, pentru că de cînd există relații internaționale, nu e cunoscută o atît de mare aberație ca reprezentanții unui popor de 600 milioane de oameni să nu poată participa în organismul națiunilor lumii.

Taivanul, Tzinmîndao, Matsusan sînt insule care aparțin Chinei Populare și nici o forță din lume nu va putea împiedica eliberarea lor. Un articol recent din „Pravda" a avertizat pe cei care pun la cale o nouă agresiune în Asia că Uniunea Sovietică este alături de lupta justă a Republicii Populare Chineze, care va primi la nevoie din partea poporului sovietic ajutorul material și moral necesar.

Acest avertisment trebuie să trezească la realitate pe cei care duc mereu omenirea în pragul războiului, pentru că pe tot întinsul globului oamenii se bucură cînd află de apropiatul nostru zbor în cosmos sau de stăpînirea energiei termonucleare și sînt împotriva călătoriilor de rău augur ale cruciștoarelor americane.

Ion Mihăileanu

Ce tipăresc editurile bulgare

Anul 1958, al 14-lea de la eliberarea Bulgariei, a înregistrat o creștere substanțială a producției editoriale din țara prietenă. Astfel, editura „Scriitorul bulgar" a început editarea operelor lui Hristo Botev, Pencio Slaveikov, P. Javorova, Hristo Smirnenski și alți clasici de seamă. Cu prilejul aniversării a 70 de ani de la nașterea scriitorului Ludmil Stoianov și a 60 de ani de la nașterea poetului Lamar, vor fi editate culegeri din operele acestora. Locul cel mai important în producția editurilor îl ocupă creația scriitorilor contemporani. Numai editura „Narodna Mladej" va edita în acest an circa 100 de cărți pentru tineret și copii. Editura militară de stat editează printre altele romanul „Cei vii țin minte" al lui K. Kaciaev, precum și nuvela „13" a lui G. Karasiavova. Apar și numeroase culegeri de poezii. Editurile bulgare publică de asemenea numeroase traduceri din literatura universală. Anul acesta a început editarea operelor lui F. M. Dostoievski, continuă editarea operelor în 12 volume ale lui Turgheniev etc.

Roger Martin du Gard

Toți protagoniștii romanelor marelui scriitor francez Roger Martin du Gard — care a încetat din viață săptămîna trecută, în vîrstă de 77 de ani — sînt victimele unei crize de conștiință provocate de conflictul intervenit la sfîrșitul secolului trecut, în cercurile intelectuale ale Franței, între credința catolică și înțelegerea științifică a legilor care guvernează viața umană. Întreaga sa operă este o încercare de a înfățișa consecințele individuale și sociale ale acestui conflict, astfel cum ele s-au desfășurat cu începere din primii ani ai secolului XX, pînă la sfîrșitul celui dintîi război mondial.

Deși izbutește să se îndepărteze pînă la un anumit punct de catolicism, André Mazerelles, personajul central al primului său roman „Devenir", apărut în 1909, rămîne totuși prizonierul acestei „credințe moarte", deoarece este total dezorientat și dezarmat în fața realității.

Mult mai lucid și mai energic decît Mazerelles, medicul Jean Barois, eroul romanului cu același nume, care apare patru ani mai tîrziu, își dă perfect de bine seama că religia catolică este fundată pe o concepție asupra lumii pe care știința o invalidează și care împiedică adaptarea omului modern la condițiile de viață ale epocii noastre, producîndu-i numai nesiguranță, teamă și o paralizantă incapacitate de a înfrunta viitorul. În consecință, Barois nu numai că abandonează catolicismul, proclamîndu-se „liber cugetător", dar devine chiar șeful unui mic grup care militează pentru „progresul social și moral" și, împreună cu aceștia, participă cu înflăcărare la campania pentru reabilitarea lui Dreyfus. Dar pe patul de suferință, sub povara ancestralului misticism pe care scientismul și pozitivismul său nu l-au putut anihila, el se va întoarce totuși la biserică.

Pe aceeași canava își brodează Roger Martin du Gard și opera sa capitală, vastul ciclu „Les Thibault", elaborat în perioada 1922—1940, a cărui acțiune începe în 1905 și ia sfîrșit în ziua de 18 noiembrie 1918, la o săptămînă după încheierea armistițiului.

După ce în primele volume ale acestui ciclu, pentru care i s-a decernat în 1937 premiul Nobel, arată modul în care — sub presiunea implacabilelor transformări sociale și politice — se prăbușește, odată cu bătrînul Oscar Thibault, întreaga structură a unei reprezentative familii catolice, Martin du Gard își concentrează atenția asupra tinerei generații, pentru care religia nu mai este decît o formă fără de nici un conținut.

În timp ce unul din fiii lui Oscar, conformistul Antoine, după o scurtă adolescență, se mulțumește a rămîne claustrat în limitele prestabilite ale profesiei sale medicale, celălalt fiu, Jacques, se revoltă de timpuriu împotriva regimului internatului al tatălui său și, în cele din urmă, renunțînd ordinea socială burgheză, aderînd cu trup și suflet la socialism. Deși în momentul declanșării războiului Jacques se desolidarizează de trădarea Internaționalei a II-a, din cauza incertitudinilor sale ideologice, eforturile lui de a contribui la stăvilirea războiului se soldează cu un tragic eșec. Nu trebuie însă să uităm că — astfel cum subliniă recent Pierre Daix în eseul său „Reflections sur la méthode de Roger Martin du Gard" — el este „primul erou de roman francez care face uz de privilegiul pe care-l are individul ca istoria să nu depindă decît de el".

Moartea lui Jacques, ca și propria-i experiență din cursul războiului, îl face pe Antoine să ajungă la un sentiment al solidarității pe care nu-l cunoscuse pînă atunci. Ultimul cuvînt notat în jurnalul său înainte de a se sinucide pentru a-și curma chinurile pricinuite de rănile din război, este „Jean-Paul", numele copilului lui Jacques, știind prea bine că mama acestuia este hotărîtă să-l crească în cultul ideilor tatălui său și plin de nădejde că ultimul vlăstar al familiei Thibault va lupta pentru instaurarea acelei noi ere visate de fratele său.

Ghidat de Tolstoi și Romain Rolland, Roger Martin du Gard a realizat o frescă realistă a societății franceze de la începutul acestui secol, pe care mai tîrziu — bazat pe o profundă înțelegere marxistă — Aragon avea s-o întregească în ciclul „Le Monde Réel".

Este cît se poate de semnificativ faptul că, acum cîteva luni, părăsind lunga tăcere în care se refugiase după apariția ultimului volum din „Les Thibault", Roger Martin du Gard a semnat — alături de François Mauriac, Jean-Paul Sartre și alții — protestul împotriva confiscării volumului „La Question" de Henri Alleg, cerînd „să se facă completă lumină" asupra torturilor din Algeria.

Alf Adania

AGENDĂ

LA A 600-a ANIVERSARE

a orașului Karlovy-Vary, festivalul anual al filmului a reunit anul acesta un număr record de 41 națiuni.

PENTRU A SLUJI

mai bine cunoașterea literaturii țărilor de democrație populară, revista „L'Europe" închină ultimul ei număr literaturii cehe și slovace. În viitorul apropiat, revista va ilustra, într-un număr special, aspecte ale literaturii romîne clasice și contemporane.

A FOST ANUNȚATA

zilele acestea componența juriului celui de al 19-lea festival cinematografic de la Veneția. Prezența a numeroase personalități artistice denotă amploarea deosebită a concursului în acest an. Președinte: King Vidor (S.U.A.), Jean Gremillon (Franța), Alberto Lattuada (Italia), Hidemi Ima (Japonia), Friederich Luft (R. F. Germană), Serghei Vasiliev (U.R.S.S.) ș. a.

TURNEUL TEATRULUI POLONEZ

din Nowa Huta, care a încheiat reprezentațiile din cadrul festivalului „Teatrul Națiunilor", cu piesa Turandot de Carlo Gozzi, s-a bucurat în Franța de un viu succes.

REGIZORUL ITALIAN

Dino de Laurentis a anunțat că Lion Feuchtwanger a acceptat să scrie scenariul filmului „Simon Bolivar", închinat vieții marelui patriot și luptător sud-american. Turnarea va începe în ianuarie 1959 în Brazilia.

SINN UND FORM,

revistă bilunară din R. D. Germană, publică în ultimul ei număr piesa de teatru postumă a lui Heinrich Mann „Trista istorie a lui Frederic cel Mare", pledoarie în favoarea ideii de pace între popoare. Textul marelui scriitor beneficiază de comentariile marginale ale lui Bodo Uhse.

LA ODESA

s-a desfășurat de curînd o sesiune a istoricilor Universității din oraș, închinată bicentenarului Robespierre. Au fost făcute comunicări și s-au pus în discuție documente inedite referitoare la perioada thermidoriană.

LA MUZEUL DE ARTA MODERNA

din Paris, s-a deschis expoziția marelui pictor și decorator Jean Lurçat. O delegație a C.C. al Partidului Comunist Francez, în frunte cu Maurice Thorez și Jacques Duclos a vizitat saloanele, primind explicațiile artistului.

PRIMUL NUMAR

al revistei „Baaiot", fondată de un grup de tineri universitari din capitala Columbiei, inserează, între alte materiale, un amplu articol polemic la adresa doctrinei Dulles față de America de Sud, condamnînd politica expansionistă a Statelor Unite. Revista mai cuprinde poezii, o legendă peruviană inedită precum și alte materiale literare pătrunse de caracter umanist și democratic.

În Republica Democrată Vietnam s-au tipărit, în cursul ultimilor trei ani, aproape 23 milioane de volume, ceea ce reprezintă o cifră de 14 ori mai mare decît cea din 1939.

În China a apărut o culegere de 148 articole cu titlul „Pentru o orientare socialistă a literaturii". Cartea este îndreptată împotriva tezelor revizioniste în teoria literaturii

Editura „Sovietskaia Rossia" a anunțat apropiata apariție a amintirilor marelui pictor Repin, prefațate de Kornei Ciukovski.

Editura sovietică „Detghiz" va publica în curînd volumul de povestiri „Vladimir Ilici Lenin" de N. K. Krupskaia, biografii romanțate despre oameni de seamă ai culturii ruse: Bielinski, Cernișevski, Gorki, Jukovski. Se anunță de asemenea apariția nuvelei „În fruntea veacurilor" de A. Altaeva, al cărei erou sînt Leonardo da Vinci, Rafael și Michelangelo.

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R.; **PAUL GEORGESCU (redactor-șef); EUGEN JEBELEANU,** membru corespondent al Academiei R.P.R.; **GEORGE MACOVESCU, ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor-șef adjunct); MIHAIL PETROVEANU (redactor-șef adjunct); CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.**

REDACȚIA: București — Str. Ion Ipătescu 15, Telefon: 12.74.26: 11.39.36: 11.50.17. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10 Telefon: 17.79.46 ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Întreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25 x x x 1